

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Andra kammaren.

Nr 3.

Onsdagen den 17 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 15, med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § 1 mom. lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus.

Denna proposition bordlades.

§ 2.

Föredrogos för remiss till utskott i ett sammanhang Kungl. Maj:ts propositioner, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1940/41, nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 och, nr 3, angående förskottsstat för försvarsväsendet m. m.

*Vid remiss
av statsverks-
propositionen
m. m.*

Därvid anförde:

Herr **Råstock**: Herr talman! Då jag nu tager till orda, befinner jag mig i en ganska ovanlig position. Jag har nämligen aldrig öppnat en remissdebatt. Det är också med en viss tvekan jag gör det nu.

Jag tror, att det kan vara på sin plats att här citera en strof, som vi alla känna igen: »De väldige herrar med skri och med dån slå riken och städer omkull.»

Det är möjligt, att det vore det klokaste och det riktigaste i en sådan situation som den vi nu befinna oss i att utan debatt remittera statsverkspropositionen till utskott. När jag nu likväl säger några ord om det som egentligen skall utgöra föremål för dagens debatt: Kungl. Maj:ts förslag till utgifter för det kommande budgetåret, skall jag be att till en början få konstatera, att budgeten genomgående trots allt andas sparsamhet men också förtröstan. För min del skall jag uppehålla mig litet vid vad jag anser vara det väsentligaste i fråga om utgifterna.

I första rummet kommer då av naturliga skäl vårt försvar, men i andra rummet *nödvändigheten* att, som det sägs i propositionen, så långt möjligt är bibehålla vår sociala standard. Vad vårt försvar beträffar har regeringen lagt ned en stor omsorg på att alltfort bygga ut det och få det i möjligaste mån effektivt, allt med beaktande så långt det går av våra ekonomiska resurser. I avseende å arbetsmöjligheterna vill jag med tillfredsställelse notera de förklaringar, som på skilda håll i propositionen lämnats om att man är beredd att, om det skulle visa sig vara ur arbetslöshetssynpunkt önskvärt, sätta igång åtskilliga större arbeten. Jag tror, att det är skäl i att stryka under detta, ty om det skulle komma därhän, att allting stannade av och ingenting åtgjordes vare sig från det allmännas eller de enskildas sida i det hänseendet, skulle hela vårt ekonomiska liv snart komma att präglas av missmod.

Beträffande sedan de maningar till sparsamhet, som här förts fram i proposi-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tionen, så skall jag be att få säga bara ett par ord om en särskild sida av sparsamheten. Det är den, att man bör försöka för de väldiga belopp, som nu för olika ändamål anslås, skaffa det bästa möjliga, vare sig det gäller åtgärder till vårt försvar eller åtgärder på det civila området. Det har alltid visat sig vara förenligt med klok sparsamhet att så förfara. Och jag vill passa på att understryka denna synpunkt här, även om jag har den uppfattningen, att det icke tjänar något till att i dagens läge tala om den snö, som föll i fjol, och rikta in kritiken på vad som hänt tidigare. Det är mot framtiden vi skola vända oss. Det är dagens bekymmer som är det väsentliga. Därför böra vi enligt min mening icke ägna alltför stort utrymme åt vad som möjligen kan ha förekommit i fråga om misstag och kanske i något fall också av missgrepp. Sådant hör icke hit. Vi kunna lika gärna lämna det ämnet. Det är för framtiden vi nu skola bygga.

Jag är övertygad om att trots de oerhörda påfrestningar i ekonomiskt avseende och på annat sätt, som drabbat vårt folk, allt kommer att bäras med jämnmod och förtröstan. Därom vittnar också den utomordentligt eniga samling kring det väsentliga, vårt lands frihet och oberoende, som vi kunna konstatera landet utöver, oberoende av politisk åskådning och samhällsskikt.

Jag tror, att vi i detta sammanhang verkligen böra ägna några erkännandets ord åt vår neutralitetsvakt inom olika vapenslag, till lands, i luften, till sjöss. Under de svåraste förhållanden få de inkallade utstå strapatser, som de aldrig kunnat vänta sig, och de få uthärda den kyla, som i dubbel måtto präglar även vårt land — kyla såväl i bokstavig bemärkelse som i politiskt hänseende. Vi i våra ombonade rum, som kanske klaga över att det varit nödvändigt att nedbringa rumtemperaturen en eller ett par grader, kunna icke föreställa oss vad det betyder att ofta icke ha någon värmekälla alls till sitt förfogande när man är ute för att vaka över rikets säkerhet. Jag har velat betona detta därför att även om det gått jag höll på att säga floder av erkännanden till vår neutralitetsvakt, kan det icke skada, om det från riksdagens talarstol sägs ut: ni sköter er bra, pojkar — och då menar jag alla, hela vägen nedifrån och upp.

Jag vill också i detta sammanhang säga ett enda ord om hjältarna på andra sidan Bottenhavet. Jag konstaterar, att de slåss för Norden. Vi beundra dem och känna stark solidaritet med dem.

Men om jag så får säga ytterligare ett par ord, må det kanske förlåtas mig, om jag fastslår, att i detta ögonblick, då våra största värden stå på spel, då kverulerar man på vissa håll om nya, obrukade krafter. I vilket syfte och i vilket intresse? tillåter jag mig fråga. Jag vågar säga, att det är ett farligt spel att utså misstro och söka splittra den storartade samhällssolidaritet, som nu ovedersägligen finns och som omfattar hela vårt folk. Nej, må dvärgalåten tystna! Må vi allt fortfarande erinra oss regeringsförklaringen! Den präglades av kärv manlighet och förtröstan till vårt folk, såsom jag tidigare tillåtit mig framhålla. De sista dagarnas händelser visa, att mitt omdöme var riktigt. Låt oss därför nu med fast beslutsamhet sluta upp kring denna verkligt svenska politik i samling och endräkt! Sverige har alltid varit fritt från främmande ok, och det nya demokratiska Sverige skall också veta att hävda sin frihet och sitt oberoende, vad än må hända. Även om vi mot vår vilja skola än en gång komma därhän, att — för att fortsätta i anslutning till den strof jag citerade i början av mitt lilla anförande — vi få »så uti blodbestänkt mull», skola vi aldrig förlora tron på framtiden, den framtid då våld och våld skola vara bannlysta från folkens sammanlevnad.

Med dessa enkla ord har jag velat beledsaga mitt yrkande om att statsverkspropositionen remitteras till vederbörande utskott.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Herr Skoglund: Herr talman! Utan eget förvällande har Sveriges folk råkat in i ett allvarligt läge och i hög grad fått kännning av att krigstillstånd råder ute i Europa. Alldeles särskilt isande känns vindragnet, sedan vårt naboland Finland blivit utsatt för hänsynslöst överfall. Långt gående beredskapsåtgärder, försvarade export- och importmöjligheter och ett försämrat ekonomiskt läge höra till de mest påtagliga följder, som man kunnat iakttaga. För det allmänna betyder det rådande kristillståndet avsevärt ökade utgifter, för medborgarna i gemen ökad beskattning och för dem som äro inkallade i beredskapstjänst en stor personlig uppoffring. Allt detta må vi dock finna oss i, och vi få vara glada, om ingenting värre händer oss.

Det är självklart, att i det nuvarande läget är det svårt att åstadkomma en statsverksproposition, som innehåller allt vad som bör finnas där, och det är icke lättare att åstadkomma en budget, som man vågar säga är hållbar. Regeringen har också av riksdagen måst åt sig utverka långt gående fullmakter att handla på egen hand, och i nuvarande läge torde det vara föga att säga därom. Årets budgetförslag påminner, tycker jag, om ett fröträd, under vars krona det troligen kommer att växa en lång rad av plantor. Trots att budgeten slutar på en siffra av icke mindre än 1,456,000,000 kronor och kapitalbudgeten på över 300,000,000 kronor — summor som för vårt lands del äro mycket stora — ha vi att emotse en särskild förskottsstat för försvaret och förmodlingen också en för arbetslösheten. Därtill torde med all säkerhet komma en eller flera tilläggsstater. Den verkliga slutsumman av statsutgifterna budgetåret 1940/1941 torde för ögonblicket kanske icke ens gissningsvis kunna angivas. Utvecklingen utanför vårt land blir utslagsgivande, och på den ha vi mycket små möjligheter att inverka.

Ett kunna vi dock förutsäga, och det är, att det måste bli ytterst svårt, för att icke säga omöjligt, att pressa fram så stora belopp av skattebetalarna, att vi kunna räkna med en balanserad budget. Finansministern brukar på sitt frimodiga sätt och jag vågar säga icke utan viss fantasi i statsverkspropositionen glädja oss med några uttalanden om hur han ser dels på dagens ekonomiska läge dels på framtidsutsikterna. I år har han förklarligt nog nöjt sig med att säga, att förutsättningarna äro ovissa och att möjligheterna till olika lösningar därför måste hållas öppna.

Om jag så övergår till att säga några ord om de särskilda huvudtitlarna, skulle jag framför allt liksom den föregående talaren vilja uppehålla mig vid försvarsministrernas huvudtitel. Den slutar ju på ett mycket stort belopp, och ändå spår jag, att han återkommer och begär mera. Icke heller om den saken torde det vara så mycket att säga. Då faran är så uppenbar som för närvarande, får intet underlåtas som kan göras för att stärka vårt försvar. År 1936 förhandlade vi i veckotal om jämförelsevis obetydliga anslag till försvarsändamål, och den som då var påstridig blev utsatt för hårda omdömen. I dag behöver herr Sköld icke befara något sådant, när han uppdragit i stort sett allt vad de ansvariga försvarsmyndigheterna ha begärt. Då man ser de stora anslag, som försvarsministern nu under händelsernas hårda tryck tvingas att begära, såsom t. ex. till ersättningsbyggnad för flottan, och vet, hur litet som åstadkommits under de ekonomiskt goda tiderna och hur beroende i nuvarande läge vi äro av att våra sjöstridskrafter kunna ombesörja neutralitetsvakten, har man väl emellertid, herr talman, rätt att säga ut, att i fåvitsko handlade riksledningen, då den under de goda åren försummade att i tillbörlig grad se om vårt hus. Den irade föregående talaren nyss, herr Råstock, sade, att man icke skall tala om vad som varit utan se framåt. Jag delar hans uppfattning, men riktigt så lätt som han förutsatte lära vi icke komma ifrån historiens bedömande av vad som skett.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

I det tal herr Wigforss höll i radio förklarade han, att endast en ringa del av de nya skatterna kunde täcka de merkostnader, som den forcerade materielanskaffningen för krigsmaktens behov med hänsyn till de nu stegrade materielpriserna betingade. Statsrådet Wigforss kunde därvid icke undgå att få skenet emot sig för att vilja värja sig för självanklagelse. Jag finner denna ganska naturlig, i varje fall naturligare än ett bagatelliserande av de sakförhållanden, som verkligen ligga bakom. Jag tänker därvid mindre på själva kostnadsfrågan än på den nåd, som förunnats icke bara vårt land utan också den regering, som suttit vid makten, att 1938 och 1939 icke på allvar ha behövt pröva en försvarsorganisation, som skulle ha haft den omfattning, som regeringen 1936 ansåg lämplig.

Jag skall icke längre uppehålla mig vid några budgetära reflexioner och den bristande framsynthet i vår försvarspolitik, som lyser igenom, när man ser tillbaka. Ett är i alla händelser klart: den inträffade fördyringen kräver av oss högre skatter än vi eljest skulle ha behövt betala, och att vi icke i tid sett om vårt hus gör, att man nu får antingen inskränka på eljest önskvärda sociala åtgärder eller åsamka oss större skuldsättning än som eljest varit nödvändigt för framtiden. Vilken av dessa vägar man än väljer, får det svenska folket nu umgälla denna optimismens politik. Må vi draga lärdomar därav för framtiden och då mera än hittills göra försvarsfrågan till ett tecken, vari vi enas och förenas som svenskar!

För närvarande är Sveriges folk enigt i att allt, som rimligen kan göras för att åstadkomma bättre försvarsanordningar, skall göras. Detta är väl också själva grundförutsättningen för den nuvarande samlingsregeringen. Jag tror därför, att vi kunna hysa förtroende för regeringens åtgöranden, även om vissa punkter i försvarshuvudtiteln äro och måste vara i följd av rådande omständigheter ytterst knapphändigt motiverade. Stiga statsutgifterna starkt på det ena området, och inkomsterna i form av skatter icke utan stora betänkligheter kunna pressas ytterligare och därtill lånemöjligheterna äro mera begränsade än vanligt, då måste en reduktion ske på andra håll. Det förefaller vid en första genomläsning av statsverkspropositionen, som om visserligen försök gjorts att spara, men att resultatet inte blivit så särdeles stora. Vad som åstadkommit jag man närmast kan säga är, att det för närvarande icke äger rum någon utgiftsökning. Ecklesiastikministern exempelvis har lyckats att spara 13 miljoner kronor, men ändå blir det fråga om en ökning på 5 miljoner i jämförelse med föregående års budget, beroende på automatiska utgiftsstegringar på inte mindre än 17 miljoner kronor. Det är möjligt, att ecklesiastikministern får överväga, huruvida icke under nuvarande förhållanden förbättrade skolformer, som medföra stora kapitalutlägg, få genomföras i långsammare tempo än tidigare.

Socialministern tycker jag närmast förefaller att ha gjort på stället vila. Det är möjligt, att det varit nödvändigt av olika anledningar, både organisatoriska och ekonomiska. Ingen vill väl utan tvingande skäl försämma de sociala anordningarna — jag knyter då fast vid, vad den föregående talaren sade — de sociala förbättringar, som gjorts under gångna år. Men tyvärr kunna vi komma i ett sådant läge, att vi även få överväga den saken, det vill säga om kriget fortsätter.

När vi sålunda nödgats konstatera, i vilken allvarlig omfattning endast några få månaders neutralitetsvakt frestat på ekonomien, börja vi förstå, hur begränsade våra möjligheter till ytterligare ekonomisk anspänning verkligen äro. Inför det nya tvånget till lån reser sig åter med förnyad kraft den på senare tid vid åtskilliga tillfällen ställda frågan: lever inte svenska staten över sina tillgångar? Skulle freden tyvärr dröja och kriget allt fortfarande

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

föras i omedelbar närhet av vårt land, kan det befaras, att vår välfärdsstat blir lik vissa beklagensvärda medborgare, vilka äro alltför vanebundna för att kunna sänka sig till en lägre standard men för fattiga för att kunna höja sig ur armodet. Och ändå har staten hittills undgått nämnvärda sociala kris-kostnader! Skulle prisstegringen visa sig svår att bemästra, kan vissa kom-muners hjälpverksamhet nu liksom under världskriget kräva statlig med-verkan, och pensionärernas lott blir heller inte den bästa. Söka vi skåda mot framtiden och det töcken, som höljer denna, måste vi räkna med möjligheten av en svår efterkrigstid, vartill kommer en minskning av de arbetsförsäkrade antal och en ökning av de försörjningsbehövande åldrarna. Utan att förfalla till att se allting i idel svart eller att underskatta utvecklingens oberäkneliga krafter måste jag varna dem som tro, att svårigheterna äro all världens väg blott krigsmolnen dra förbi. I den mån regeringen icke anser läget framtinga en hänsynslös inskränkning eller vindsröjning i statsförvaltningen är det, som jag redan antytt, icke lätt, i varje fall inte vid en mera hastig översyn av nådiga luntan, att komma med mera omfattande förslag till besparingar. Jag skall endast i största hast snudda vid ett par områden, där kanske en ned-skärning av anslagen kan göras utan att hjälpen till dem, som äro i verkligt behov därav, behöver eftersättas.

Är det icke möjligt, att den utlovade utredningen angående mödrahjälp kan kombineras med en rationalisering av denna i sammanhang med en reform av moderskapspenningen? Hur behjärtansvärt det än är att hjälpa mödrarna synes det mig, som om den övre inkomstgränsen för den obligatoriska moder-skapspenningen i dessa tider utan våda kunde sänkas och att utgåendet av denna för de bäst situerade gjordes beroende av anslutning till sjuk-kassa. Dessutom förefaller det värt att överväga, huruvida inte ett närmare sam-arbete skulle kunna åstadkommas mellan de organ, som utbetala respektive moderskapspenning och mödrahjälp. Ävenledes kan det ifrågasättas, om inte också ett visst kommunalt bidrag beträffande mödrahjälp bör läggas i botten för att få fram en mera omsorgsfull prövning och undvika ett sådant missbruk, som enligt statsrevisorernas berättelse skall ha kunnat konstateras vid utbetalande av dessa statsmedel.

Vidare synes det önskvärt, att i nuvarande tider tillråda medicinalstyrelsen och andra statliga myndigheter, att anspråken på nya eller moderniserade sjuk-hus och anstalter inte drivas alltför hårt. Jag avser givetvis inte med detta, att vi skola förhindra eller försena de sjukhusanordningar, som befinnas erfor-derliga i och för skapandet av en sjukhusreserv i händelse av krig. Beträf-fande dessa måste vi naturligtvis ikläda oss ganska stora uppoffringar.

Genom tjänstepliktslagen har åt Kungl. Maj:t givits resurser att utnyttja vår folkkraft på annat sätt än tidigare, men det synes mig, som om förra regeringen handlade stick i stäv emot denna lag, då den inte ville lyssna till uttalande önskingar att tillsvidare uppskjuta ikraftträdandet av lagen om arbetstidsreglering för detaljhandeln, vilket skedde trots massinkallelser och trots att arbetstidsregleringen måste verka fördyrande på varudistributionen.

Ett liknande problem kan regeringen komma att ställas inför i vårdagarna. Jag tänker på när sådden skall ske vid jordbruket. Varken producenter eller konsumenter, jag skulle vilja säga knappast Vår Herre själv, Han, som dock skapat åker och äng, skulle förstå, att det är alldeles nödvändigt, om vår livsmedelsförsörjning inte är tryggad, att slå ifrån på minuten eller att strikt följa arbetsrådets utslag. Jag tror inte heller att Sveriges arbetare i dessa allvarstider vilja hänge sig åt någon pedantisk lagtolkning. De ha nog en riktig uppfattning om vad som är för mera än lagformer, när det gäller att trygga landets livsmedelstillgång. Sveriges arbetare ha icke heller anled-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
ning att känna sig rädda eller frukta för att de som lön för sin samhällssolidaritet skulle gå miste om de sociala lagstiftningsförmåner, som de fått. Jag menar med detta, att om man gör ett tillfälligt uppehåll och en eftergift på besvärliga punkter, kunna de inte ha något att frukta, att sådant skall bli bestående.

I detta sammanhang anmäler sig även frågan, hur långt myndigheterna, d. v. s. närmast arbetsmarknadskommissionen och industrikommissionens krigsindustriavdelning, kommit i planläggningen av arbetskraftens mobilisering. Det är av yttersta vikt, att vår livsmedelsproduktion säkras. Jordbrukarna ha också efter allt att döma spontant ställt sig till efterrättelse de anvisningar de fått från livsmedelskommissionen och i frivillighetens tecken sökt skapa gemensamma arbetsblock för att säkra, att ingen jordbrukare skall få sin gård obrukad. Men minst lika angeläget är det att den industri, som arbetar för försvarets behov, tillfullo utnyttjas. Jag tror, att många med mig skulle vara tacksamma, om socialministern under dagens lopp ville delge oss här i kammaren regeringens hittillsvarande åtgärder och planer i dessa spörsmål, som jag nu närmast berört, d. v. s. hur man tänker, att arbetsmarknaden skall ordnas upp.

Den nuvarande samlingspolitiken ter sig för mig som ett styrkebalte för vårt land och vårt folk i en svår prövningens tid. Därmed har jag givetvis ej velat säga, att samlingsregeringen bör stödjas, om den mot förmodan skulle utveckla sig till självändamål. Dess existensvärde måste vara beroende på, om den i anda och sanning utan att skatta åt politiska och prestigesympunkter i dessa tider förmår mobilisera ur alla folkskikt den fulla kraften att stärka nationen inför förestående svårigheter och faror. Med hänsyn till tidsomständigheterna torde regeringen, så länge den fullföljer ett obrottsligt nationellt program, ej behöva vänta någon hård kritik. Såsom riksdagsman vill jag dock inlägga ett villkor för riksdagens stöd, nämligen att regeringen ej låter det parlamentariska underlagets förstärkning leda till ett misskännande av andan i Sveriges folkstyre, d. v. s. regeringens och folkrepresentationens ömsesidiga aktande på varandras konstitutionella ställning.

Herr talman! En sak fyller oss alla i denna tid med största glädje och tillförsikt. En vilja att tjäna och offra breder sig i dessa dagar starkt och frimodigt över hela vårt land. Vi bevittna en ny samhällsanda, väsensskild från den tveksamhetens och försagdhetens anda, som förskräckte oss vid krigsutbrottet. Kanske kan vår livsvilja än hårdare stålsättas, när vi se vad det finska folket förmår i ofärdstider. Låt oss säga öppet och ärligt, att vi icke i mannaminne här i landet känt oss stå varandra så nära som vi göra nu. Vi ha aldrig under århundraden upplevat, att avståndet varit så obetydligt, och arbetare och arbetsgivare, högermän och socialdemokrater, vi må tillhöra vilken grupp som helst, ha kanske aldrig så starkt känt hur mycket det är som binder oss samman, som i detta ögonblick. Den svenske kronprinsen yttrade vid Englebrefsfesten i Stora Tuna, ungefär samtidigt som Sveriges riksdag firade sitt 500-årsjubileum, att skulle någon ifrågasätta Sveriges frihet och oberoende, kommer den dagen Sveriges folk att vara ett enigt folk alltifrån Karesuando i norr till Smygehuk i söder. Jag vågar påstå, att där äro vi i dag.

Det enda skärande missljudet i den svenska symfonien härleder sig från de visserligen med varje dag fåtaligare men icke desto mindre högröstade kommunisterna. Jag hade för några dagar sedan tillfälle att här i kammaren, när urtima riksdagen biföll lagförslaget om tvångsmedel, ge uttryck åt vad jag själv kände men vad jag också tror många i landet, för att inte säga en utbredd mening, känner och önskar, nämligen att det snarast skall lyckas re-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

geringen att få möjlighet att oskadliggöra dessa fosterlandslösa eller rent av landsförrädiska krafters verksamhet. Sedan fackföreningarna nästan samt och synnerligen och med berömvärd raskhet gjort sig kvitt kommunisterna, borde turen vara kommen till riksdagen och de offentliga församlingarna att följa detta lofvärda exempel. Jag förmenar, att annars löpa vi risk att statsmakterna av folkmeningen stämplas såsom saknande den handlingskraft, efter vilken tidsläget ropar. Det skulle kännas tryggt, om regeringschefen vore i tillfälle att meddela, att regeringen har en positiv inställning till denna fråga.

Jag skall inte inlåta mig på att försöka tyda det dunkla utrikespolitiska töcknet. Ingen törs i dessa växlingsrika tider gärna uppträda som spåman, och knappast någon kan i förevarande läge tilltro sig förmågan att ha goda råd att ge regeringen. Gör man emellertid ingen nytta med att öppna utrikespolitiska debatter, kan man däremot ha alla utsikter att åstadkomma skada. Men innan jag slutar måste jag dock ägna några hyllningens ord åt den hjältemodiga kamp för sin frihet, som vår finländska brodernation nu utkämpar. Ingen kan ta ifrån oss den känsla av samhörighet med Finland, som en mer än 600-årig gemensam kultur på rättens grundval har skapat. Ett synbart bevis för vad Sveriges folk tänker och känner är en offervilja av hittills för vårt land okänt mått. Om någon tidigare till äventyrs skulle ha menat, att Nordens gräns gick vid Torneå, tror jag inte han hyser samma mening nu. Den västerländska kulturgränsen går nu som fordomtima i Karelen ödemark. De svenskar, som äro beredda att frivilligt offra det dyrbaraste de äga för Finlands frihet och Nordens framtid, förtjäna vår tacksamhet och vår beundran. De strida för vad de själva ytterst få vara beredda att med alla uppoffringar försvara: ett litet, fredligt folks rätt till eget oförkränkbart liv.

När regeringen lämnar Finlands folk den hjälp, som den i olika situationer finner möjlig och lämplig, kan den helt visst förlita sig på att alla goda svenskar ge den sitt stöd.

Herr Österström: Herr talman! I ett litet inlägg i remissdebatten vid förra årets lagtima riksdag konstaterade jag, att världen håller på att omformas på ett mera genomgripande sätt än någonsin i den historiska tid, som vi ha anledning att blicka tillbaka på, och att denna omformning äger rum under hård kamp och fruktansvärda brytningar. Jag tillade, att när vi svenskar följa händelseutvecklingen, ha vi anledning att vara ängsliga för den närmaste framtiden. Ty visserligen stod den nordiska statskretsen vid den tidpunkten relativt oberörd av det dramatiska skeendet, men de stora riskerna lågo uppenbarligen icke i det förgångna, de hopade sig framför oss. Jag slutade med att säga, att nästa flodvåg kunde nå fram till våra stränder och skölja över de nordiska länderna.

Dessa farhågor ha på ett tragiskt sätt blivit besannade. Ej heller har det fordrats någon övermänsklig skarpsinnighet och genomträngningsförmåga att förutsäga vad som komma skulle, om icke ett underverk inträffade och rubbade kalkylerna. När man en gång i framtiden eventuellt griper sig an med uppgiften att samla ihop skärvorna efter dessa sista tio års krevader i internationell politik och rekonstruerar sammanhanget, skall det visa sig, att många bedömare, även här hemma, dragit de riktiga logiska slutledningarna om dramat på den världspolitiska vridscenen. Den, som blivit överrumplad av de jagande händelserna, har nog sig själv i hög grad att skylla. München i september 1938 kunde inte gärna vara någonting annat än en station mitt på linjen och tåget måste rusa vidare mot katastrofen.

Allt detta befarade har gått i uppfyllelse. Pessimisterna ha fått rätt, som de tyvärr brukat få åtminstone under detta sista skede. Världskrigssamhäl-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

let växer nu fram inför våra ögon, ett gigantiskt och fantastiskt Metropolis, där medborgarna förvandlas till kuggar i det sinnrika men värdeförstörande maskineriet. Mest tragiskt i detta sammanhang är, att även de neutrala staterna, vilka ingen skuld ha i vad som nu pågår, tvingas att mer eller mindre utpräglat anpassa sig efter denna krigssamhällsarkitektur. Detta gäller i tillämpliga delar naturligtvis också för vårt land. Med alla krafter sträva vi visserligen att bevara så mycket som möjligt av det fredliga normallivets förutsättningar, och denna strävan är det vår plikt att fortsätta med så länge möjligt och rimligt är. Men det hårda tvånget att organisera nationen för *alla* eventualiteter tvingar sig oemotståndligt på oss med sina konsekvenser. Det frontal och den statsverksproposition, som nu närmast ligga till grund för dagens överläggning, liksom hela det allmänna läget med dess tryck och pressning mot alla små europeiska stater, följaktligen också Sverige, är bevis för att icke heller vårt folk kan undgå att taga följderna av den förvildning och brutalisering, som i så hög grad numera präglar det internationella samlivet. De två talare, som varit före mig på denna plats, ha belyst ställningen, sådan den ter sig från deras vaktorn. Jag skall i det följande framhålla några synpunkter på läget sådant det uppfattas från folkpartiets position. Även med risk att herr Skoglund ogillar mig, måste jag då börja med att blicka utåt, d. v. s. säga några ord om vår ställning i det utrikespolitiska skeendet.

I trontalet återfinna vi det sedvanliga och traditionella budskapet att »Sveriges förhållande till främmande makter är gott». När vi hörde detta var det säkerligen många av oss som i all stillhet till det i och för sig hugnesamma meddelandet knöto några tysta reflexioner, vilka måhända i denna församling i den nuvarande situationen böra få komma till rättfram och tydligt uttryck. Vi erinrade oss nämligen en högtintressant och storpolitisk internationell debatt, som på sista tiden pågått i stora världen och gällt ingenting mer och ingenting mindre än de små nationernas existensberättigande och deras rätt att ställa anspråk på »livsrum». Det är två satser i denna diskussion, som vi särskilt ha fäst oss vid. I den ena satsen göres gällande, att »en liten stat måste alltid laga att den uppnår ett gott förhållande till den närmaste stormakten». Det faller nog ingen av oss in att bestrida den allmänna giltigheten av denna sats. Men det måste dock med allt eftertryck framhållas, att gott förhållande mellan en stor och en liten makt förutsätter *ömsesidighet* i ansträngningarna, måste vila på grundval av ett gentlemen's agreement. Finnes icke denna ömsesidighet, då innebär småstaternas påstådda skyldighet i praktiken detsamma som *underkastelse*. Den andra satsen i diskussionen, jag syftar på, gör gällande, att »intet litet land har rätt att motsätta sig en stormakt, som vill tillvarataga sina vitala intressen». Läser man dessa två satser i sammanhang med varandra, står man inför ett principiellt hot mot de små staternas existens, vår väg korsas då på en livsviktig punkt av en mentalitet, som i praktiken trevar att få struptaget om småstaternas självbestämmanderätt samt hittills gällande och godtagna neutralitetsbegrepp.

Det är, herr talman, överloppsgärning att försäkra, att regeringen har riksdagens fulla stöd, när den i dessa bekymmersamma tider åt olika sidor, åt *alla* sidor, hävdar vår redliga vilja och vårt fasta beslut att hålla oss utanför den pågående maktkampen samt när regeringen begär att denna vår vilja skall respekteras. När gång efter annan på olika sätt ute i världen Sveriges namn nämnes i samband med storpolitiska spekulationer »förmodanden och förljudanden», en företeelse som tyvärr på sistone allt oftare framträtt, finns anledning att från vår sida visa all möjlig kallsinnighet inför detta intresse, som ibland är ganska misstänkt till både syfte och ursprung. Den linje, vi följa,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

är alltigenom en *svensk* linje, ingenting annat än svensk. Politiska spekulanter göra sig icke besvär med att försöka sig på en tolkning av vår hållning anorlunda. Det är en plikt mot båda maktgrupperna att göra klart med allt eftertryck, att det går inga trådar från Stockholm vare sig till Paris, London eller Berlin, som stormaktskabinetten i vederbörande centra kunna rycka i och få oss att sprattla. Vi äro fullt medvetna om de förpliktelser, som äro en följd av våra egna rättskrav, och världen kan tryggt lita på vår föresats att hålla dessa förpliktelser.

I sina bemödanden att skaffa respekt för denna svenska linje har regeringen rätt att ställa anspråk på hela nationens oförbehållsamma stöd. Någon tvekan om det förtroende regeringen härutinnan åtnjuter finns icke. Detta gäller även om regeringens politik i anledning av den finsk-ryska konflikten, en hållning, som fått ett lika naturligt och klart som varmhjärtat uttryck i frontalets formulering samt i notväxlingen med Moskva med anledning av det missnöje, som från Kreml kommit till uttryck med svensk opinions inställning till händelserna i Finland. Detta värdiga svar är ett *svenskt* svar. Vad angår den svenska hjälpen till Finland är det förvisso nationens vilja att regeringen i anda och sanning skall lämna allt det stöd åt det kämpande Finland, som kan lämnas inom folkrättens ram och med hänsyn till våra egna intressens skyddande. Men därutöver har regeringen ingen fullmakt att gå, och ingen annan i detta land har heller någon fullmakt att gå längre. Jag finner anledning förtydliga och fullständiga denna sats med det uttalandet, att i den mån något håll skulle göras försök att starta utrikespolitiska aktioner vid sidan av de ansvariga statsmakterna, kommer en sådan strävan med säkerhet att automatiskt frigöra en motrörelse i folket. Och vidare: ur den legitima synpunkten, att det är en verkligt stor angelägenhet att så vitt möjligt hålla den svenska fronten obruten i dessa bistra tider, blir en bestämd varning befogad mot eventuella försök att genom att misskreditera regeringens eller enskilda ledamöters av regeringen ansträngningar att i fortsättningen följa den enda linje, som det är möjligt samlas på med avseende å vår hållning till dramat i öster försöka därigenom växla in utvecklingen på nya spår. Alla eventuella spekulationer, som gå ut på att genom en upprivande inre kamp i nationen nå fram till andra och större möjligheter härutinnan, måste jag beteckna som rena hasarden och äventyrspolitiken. Och jag hoppas att ingen misstänker mig för att vara ljum i min inställning till det kämpande Finland.

Skulle jag till allt detta få frambära ett önskemål med adress till regeringen, särskilt då utrikesledningen, vill jag understryka hur angeläget det är att en möjligast tänkbar förtroendefull kontakt uppehålls i samtliga dessa spörsmål mellan regering och riksdag. Jag tror man kan säga att mycket står att vinna genom att utrikesministern fortsätter på den väg han redan har beträtt i sitt personliga förhållande till pressen. Den förtroendefulla öppenheten var en synnerligen lyckad debut, och första steget bör absolut följas av flera. Många missförstånd skola därigenom undvikas.

Ja, pressen, ja! Den sägs vara ett regeringens sorgebarn, och det pågår en i mitt tycke mycket pinsam debatt om eventuella regeringsavsikter att belägga det fria ordet med munkorg eller skaffa första statsmakten ett starkare kontrollgrepp över tredje statsmakten. Frågan, huruvida tryckfriheten är hotad, kommer att dryftas av publicitetens organisationer vid ett sammanträde om några dagar, och jag hoppas, att den inbjudan vi utfärdat till regeringens samtliga ledamöter skall välvilligt mottagas. Då blir det tillfälle att närmare komma in på saken. Men då denna fråga har betydelse ur *allmän* synpunkt vill jag här begagna tillfället att ytterligare säga några ord. Jag konstaterar, att den starka oro, som onekligen i vida kretsar finnes inför ut-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

sikten, att det fria ordet är hotat, är grundad på tre skäl. För det första präglas statsministerns diktamen till statsrådsprotokollet av en viss oklarhet med hänsyn till regeringens syftning. För det andra är det svårt att se, hur det skall vara möjligt att i lagen ytterligare begränsa rätten till fritt omdöme, utan att man hamnar i det orimliga. Redan nu gäller ju, att en typisk kautschukparagraf reglerar vad svensk press kan tillåta sig att säga beträffande främmande makter och deras statschefer. För det tredje finns skäl att frukta, att på den beträdda vägen lura sådana konsekvenser att en *demokratisk* regering förlyfter sig på uppgiften. Detta sista är inte det minst viktiga i detta sammanhang. Här gäller alltså att fara varliga fram, icke bara för pressens skull, icke ens väsentligen för pressens skull, utan av skäl, vilka ha avgörande betydelse för den demokratiska statens funktionsduglighet.

Jag medger emellertid gärna, att detta mitt uttalande på intet sätt uttömer diskussionen eller problemet. Jag önskar också deklarerera, att den av regeringen anbefallda översynen i och för sig icke enligt mitt sätt att se är av ondo, och framför allt finns det inga skäl att på förhand döma vare sig personerna i utredningen eller resultatet av deras möda. Jag kan mycket väl tänka mig, att översynen blir till mycken nytta ur alla synpunkter. Jag hoppas, att granskningen skall giva till resultat, att brister det någonstans, så är det ganska säkert icke däruti att lagen är för slapp — men möjligen att lagtillämpningen är en smula valhänt i dessa onormala tider. Under sådana förhållanden tycker jag, att justitieministern skulle ha gjort klokt, om han nöjt sig med att giva de tillkallade utredningsmännen ett sådant begränsat uppdrag, att själva tryckfriheten icke alls vid denna tidpunkt hade behövt dragas in i debatten. Då jag emellertid icke har den ringaste anledning att tro, att regeringen till varje pris vill rikta ett hugg mot det fria ordet, utan allenast avser att vinna ett visst resultat, som den anser nödvändigt att uppnå för att kunna möta uppkommande situationer, vägrar jag i det längsta att acceptera den uppfattningen, att tryckfriheten, det fria ordet, verkligen är hotad, så länge man icke uttömt nuvarande lagens möjligheter. Meningen är väl, att de sakkunniga skola söka framkomlig väg, helst utan lagskärpning. För egen del tror jag, att detta är möjligt, om justitiedepartementet konsekvent delegerar kvalificerade krafter till uppgiften att i svåra lägen, vilka kräva särskilt hänsynstagande, bevaka första statsmaktens legitima intressen gentemot den tredje statsmakten. Justitiedepartementet måste givetvis anpassa sig efter de förhållanden, det gäller att bemästra. Sådan anpassning är en naturlig beredskap, som ingen kan ha någonting principiellt att invända emot, även om man naturligtvis förbehåller sig att få pröva konsekvenserna. Regeringen reser säkerligen icke invändning emot den tolkningen av direktiven för den pågående utredningen, att de sakkunniga skola pröva alla andra möjligheter först, innan de gripa sig an med att beskära tryckfriheten. Jag utgår ifrån att det skall lyckas att skapa ett för båda parterna godtagbart förhållande mellan regeringen och pressen i det förtroendefulla samarbetets tecken. Tidens lösen för oss är icke kamp och motsättningar i onödan. Därför hoppas jag på en avveckling i godo av konflikten mellan de båda storheterna. Här finns ingenting av värde att vinna genom en upprivande och förbittrad strid. Och både regeringen och pressen ha skyldighet att jämna vägen för en rimlig uppgörelse. Oss alla åvilar nämligen plikten att skydda de värden, vi under lyckligare förhållanden erövrat. Krigssamhällets anspråk äro i princip omätliga, men när man besinnar, vilka offer och vilken kamp många av dessa hotade värden kostat, då känner man plikten att efter förmåga värna dem. En fri press är ett sådant värde, därför att den fria pressen representerar en omistlig förutsättning för vår andliga beredskaps höga kvalitet. Att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

bevara och stärka denna andliga folkkraft är nu en större angelägenhet än någonsin.

Folkkraftens bevarande bör, enligt mitt sätt att se, också vara målsättningen för vårt socialpolitiska ståndpunktstagande och handlande i denna tid. Folkkraften måste, så vitt möjligt är, bevaras obruten och vidmakthållas, trots det finansiella lägets svårigheter. Framryckningen är hejdad. Många mena, att därmed har ingen olycka skett. Den socialpolitiska utvecklingen under de senare åren har skapat irritation i ganska vida kretsar och man ser med jämnmot, kanske ibland också med belåtenhet, att vi nu tvingas att taga några steg tillbaka. Med detta syftar jag icke på herr Skoglund. För egen del har jag ingen anledning att dölja, att jag beklagar varje sådant steg tillbaka. Detta beror därpå, att jag icke har kunnat tillägna mig den på många håll omfattade meningen, att de sociala utgifterna äro en förbrukning av kapital, alltså att i samma mån som statsmakterna skära ned socialanslagen, så sparar staten i verkligheten pengar. Jag tror att denna uppfattning bottnar i en farlig felsyn. En riktigt turnerad socialpolitik är nämligen god kapitalplacering. Jag har flera gånger under sista åren från denna plats försökt giva skäl för denna min inställning och jag skall icke vid detta tillfälle komma djupare in på saken. Jag blott fastslår, att från mina utgångspunkter finns det ett oupplösligt samband mellan modern socialpolitikens folkkraftsfrämjande verkan och hela vårt ekonomiska livs effektivisering. Mellan socialpolitiken och samhällsekonomin råder en intim växelverkan. Båda äro beroende av varandra. För mig står det alldeles klart att vårt näringslivs relativt starka ställning i mycket hög grad är beroende på den solida folkkvaliteten. Denna kvalitet stimuleras i betydande avseenden genom målmedvetna socialpolitiska framstötter. Man kan naturligtvis tillfälligt i ett tvingande läge utan alltför stora risker beskära även sociala anslag. Men den allra största vaksamhet är här på sin plats, om icke folkkraften skall lida skada.

När jag sagt detta, som i hög grad föränledes av den diskussion, vilken på sistone förts i anledning av statsrevisorernas anmärkningar mot vissa missförhållanden i samband med mödrahjälpen — en sak som också underströks av herr Skoglund — är jag samtidigt obetingat villig att stryka under hur nödvändigt det måste vara att alla positivt inställda krafter samarbeta för att socialanslagen verkligen skola komma de avsedda ändamålen till godo och icke spillas bort. På den linjen bör ett i bästa mening fruktbarande samarbete kunna komma till stånd. Med utgångspunkt från en sådan allmän uppfattning om vad god socialvård betyder för folkkraftens bevarande gå vi till prövningen av regeringens förslag om beskärningar på social- och kulturbudgeterna. Ty även ecklesiastikministerns staföförslag innehåller ett och annat, som faller under samma principiella resonemang som socialstaten, exempelvis nykterhetsanslaget, som ju skurits ned utomordentligt hårt.

I nära anslutning till detta frågekomplex befinner sig arbetslöshetsproblemet. Den principiella deklaration om det centrala i detta spörsmål, som socialministern gjort, ger jag min fulla och oreserverade anslutning. Allting pekar i den riktningen att svårigheterna numera icke äro störst, när det gäller att skaffa sysselsättning åt de arbetslösa. Kärnan i problemet är att kunna sprida ut arbetskraften till de områden, när den skulle kunna mottagas, därför att den fyller ett verkligt behov. Detta anpassningsproblem borde samlingsregeringen sätta en ära i att rationellt lösa. Krafttag äro alltid påkostande, och jag är fullt medveten om vanskligheterna. Men det är faktiskt komprometterande för statsmakterna att man icke beslutsamt vågar gå saken in på livet eller att man tvekar i så hög grad att göra det. Problemet lösning förutsätter samarbete mellan statens arbetslöshetsbekämpande organ och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

de kommunala myndigheterna på de områden, som måste saneras. Utan ett sådant planmässigt samarbete mellan stat och kommun kommer man ingen vart. Vidare måste man göra en rationell sortering av den lediga arbetskraften för att kunna bedöma möjligheterna för vederbörande att skapa sig en ny framtid utanför sitt gamla arbetsområde och i en ny miljö. För det tredje måste staten med direkt hjälpaktion stödja de hårdast pressade kommunerna att medverka i denna sanering. Det kan nämligen vara nödvändigt att under viss tid kontrollera inflyttningen till de kommuner, vilka man vill sanera. Det kan också vara nödvändigt att inköpa och riva ett icke ändamålsenligt bostadsbestånd, som, så länge det kvarstår, med oemotståndlig kraft drar till sig nya grupper, vilka komma att rekrytera arbetslöshetsarmén, så att man får en verklig evighetsmaskin. Saneringen innefattar alltså dels uppgiften att dirigera den acceptabla lediga arbetskraften till lämplig produktiv verksamhet och stimulera denna omflyttning genom vissa garantier för en dräglig utkomst, dels också att trygga en dräglig tillvaro för de pressade kommunerna. Läser man befolkningsstatistiken vid årsskiftet, alltså förskjutningen inom länen, som pressen offentliggjort, får man det bestämda intrycket, att i mellersta delarna av landet pågår en stark expansion av det icke jordbruksbetonade näringslivet. Denna expansion borde kunna utnyttjas för arbetslöshetsöarnas sanering. Det är möjligt att den mellansvenska industrien icke kan på en gång lösa det bostadsproblem, som uppkommer genom att man engagerar arbetskraft från andra delar av landet. Men vad skulle det hindra att socialministern begärde och fick pengar för att medverka till lösandet av ett sådant bostadsproblem? Detta skulle för övrigt i sin mån stimulera byggnadsverksamheten; det kan nog visa sig behövt vad det lider. Jag skulle tro att relativt små belopp, som härvidlag sätts in, skulle komma att medföra ytterligt stora verkningar och goda verkningar. Jag kan icke tänka mig att tillfället för en sådan saneringsaktion skulle kunna vara lämpligare än det nu är.

Naturligtvis tycker jag som norrlänning, att det är beklagligt att man skall nödgas rekommendera utflyttning från de av arbetslösheten pressade områdena, men i avvaktan på att en naturlig anpassning skall kunna ske genom näringslivets differentiering, och för Norrlands del framför allt genom skogskapitalets tillväxt, en tillväxt, som skall giva ökad kraft åt folkförsörjningssträvandena, måste man acceptera vad som är det enda möjliga i det ögonblickliga läget. I detta sammanhang har jag med glädje konstaterat i statsverkspropositionen jordbruksministerns intresse för en produktiv skogspolitik, närmast i anslutning till det nu sist slutförda kommittéarbetets resultat. Jag tror icke det är möjligt att nog högt värdera en målmedveten statlig stödpolitik för den norrländska råvaruförsörjningen. Men till detta få vi säkerligen anledning att återkomma.

Även i ett tredje avseende finns i den nuvarande situationen aktuell anledning att skydda folkkraften. Manskapsinkallelserna i samband med den förstärkta försvarsberedskapen komma att få allvarliga sociala och ekonomiska konsekvenser på olika sätt, icke minst för många av landets hårdast skattetyngda kommuner och landsting. Dels komma nämligen behov i åtskilliga fall yppa sig att komplettera statens familjehjälp åt de inkallade med kommunalt understöd, dels få stora områden sin skattekraft på ett betänkligt sätt åderlåten, och dels slutligen uppstår det stora svårigheter att driva in skatterna. Här blir alldeles säkert nödvändigt att staten träder in med en direkt hjälpaktion i någon form för att skydda de fattigaste kommunerna, eventuellt också de mest skattetyngda landstingen från skyldigheten att bära alltför hårda bördor. Utgår man ifrån att vidmakthållandet av rikets försvar är en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

angelägenhet för vilken landets medborgare så vitt möjligt måste svara solidrisk, finns härvidlag ingen återvändo. Hjälp måste i rättvisans namn lämnas.

Slutligen kommer jag över till det faktum, att hela läget nu kräver starkast möjliga koncentration av den allt annat överskuggande och dominerande uppgiften, den omedelbart aktuella.

Jag syftar givetvis på angelägenheten av att nationens alla krafter inriktas på att trygga den högsta möjliga effektivitet i försvarsberedskapen. Jag avstår från att gräla om vad som har försumrats i det föregående. Att försummelserna äro många och att de väl också bli dyrbara, den saken vill jag icke försöka att bortresonera. Vi få alla ta vår rättvisa del av ansvaret härför, och även om detta ansvar kan vara olika tungt för olika personer och politiska grupper, går nog ingen helt fri från anklagelserna. Men riktigast är nu att vi utnyttja tiden på sådant sätt att det icke med fog kan sägas, att nya missgrepp hopats till de föregående. Ty för vad som nu underlåtes finns ingen ursäkt. Alla äro vi medvetna om de värden det gäller. Kraftanspänningen bör dessutom kunna genomföras utan tvekan, alldenstund, mänskligt att döma, densamma torde bli i hög grad tidsbegränsad. Svaret på den stora frågan om nationens öde måste komma inom relativt kort tid. Folkpartiet har härutöver behov av att understryka tvenne synpunkter i detta sammanhang.

I den mån riksdagen är redobogen att till förfogande för beredskapens stärkande ställa alla nödiga finansiella resurser och medgiva utkrävandet av personliga bördor av medborgarna, blir i fortsättningen ansvaret för vad som göres eller underlåtes regeringens. Härom kan ingen tvekan råda. Endast regeringen kan ha den nödiga överblicken; endast den har möjlighet att skaffa sig kontroll över händelseutvecklingen. Att falla tillbaka på något slags divisionsansvar mellan regeringen och de militära myndigheterna exempelvis kan icke tillåtas. Regeringen måste se till att inga onödiga dröjsmål uppstå i anskaffningsprogrammets genomförande. Vi dela den flerfaldiga gången till uttryck komma uppfattningen, att det är högeligen önskvärt att regeringen ger ett bestämt besked om att de produktiva resurserna verkligen utnyttjas i all rimlig omfattning, med andra ord att regeringen så långt möjligt är svarar på frågan: Vad är gjort? Jag känner mig något osäker om hur långt man kan våga gå i ett detaljresonemang med försvarsministern och folkhållningsministern på detta område utan att åsidosätta skyldig hänsyn till vad som icke bör offentligens dryftas, och därför skall jag icke i detta anförande begiva mig längre ut, hur frestande detta än kunde vara. Men jag förutsätter att med god vilja å ömse håll skola kunna letas upp möjligheter för oss att på annat sätt komma i kontakt med de ansvariga departementscheferna, i den mån sådan kontakt är önskvärd och nödvändig. Om jag i detta sammanhang i förbigående understryker skytterörelsens betryckta läge, så har jag väl dock icke överskridit min befogenhet.

Den andra synpunkten, som folkpartiet vill framhäva, avser medelsanvändningen i samband med försvarsberedskapens stärkande. Redan i remissdebatten vid urtima riksdagen underströk folkpartiets ledare hur viktigt det var att tygla alla tendenser till slöseri med pengarna. Det är icke uttryck för någon småsinnad önskan att kritisera eller att i onödan klaga och klanka, om jag nödgas konstatera, att det tyvärr alltfjämt finns anledning för regeringen att med synnerlig uppmärksamhet följa detta kontrollspår. Jag menar, att det är ofantligt mycket bättre att gripa in i tid än att överraskas av de mer eller mindre sensationella resultaten av en efterföljande granskning. Statsrevisorernas uppslag till anordning är i och för sig tacknämligt, och det

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

är ju tydligt att regeringen ämnar förverkliga detsamma. Måtte man då bara turnera anordningen så att den gör mesta möjliga nytta och — förlåt — minsta möjliga skada.

Man skulle måhända på denna viktiga detalj kunna anlägga också den synpunkten att nationens i alla lager av folket ådagalagda redobogenhet att bära tunga personliga bördor för riksförsvaret kräver ett värdigt svar från statsmakternas sida, exempelvis därigenom att regeringen oavslåtligen bevakar att landet får ut ett maximum av effekt av de beviljade pengarna. Den skyldigheten har regeringen ovillkorligen att härutinnan så långt görligt är skydda skattebetalarnas rätt. Försummelse härvidlag kunna också i framtiden bli ödesdigra genom sin folkpsykologiska återverkan på inställningen till försvaret. Ingen svensk regering har mig veterligen vädjat till ett folk, som mera villigt lyssnat till solidaritetens bud än när denna regering vädjar. Detta faktum förpliktar naturligtvis statsmakterna. Riksdagen, som i så utomordentligt hög grad bär ansvaret för samlingsministärens tillkomst, är liksom regeringen medveten om detta ansvar för riksvärdande insatser. Det kan hända att samlingsregeringen bara är ett uttryck för behovet i ett kritiskt och pressat läge, ett läge fyllt av onda möjligheter och risker. Men det är också tänkbart, att denna samverkans väg är bärig längre än vi nu kunna överblicka. Nya utsikter öppna sig måhända för en sund parlamentarism, när vi i tidens fullbordan summera erfarenheterna från verksamheterna och samarbetet i denna tid. Ett är i varje fall alldeles säkert: mötas regering och riksdag på grundval av ömsesidig respekt, finns ingen anledning att misströsta om resultatet av samarbetet mellan statsmakterna till det helas väl.

Här finns ju i denna tid så mycket att bygga på för statsmakterna. Ur folkdjupet stiga väldiga krafter — som alltid, när ödet pressat oss samman. Vårt näringsliv är buret av framåtanda, skicklighet och segervilja. Jag förstår att jordbrukets utövare i jämförelse med övriga näringars känna sig stå i någon slags undantagsställning, som ibland kan vara tryckande och påfrestande nog, men jag vill samtidigt giva uttryck åt en uppskattning och solidaritet med jordbruket, som vi alla känna. Vår arbetsmarknads två parter ha i hög grad genom fredliga ansträngningar underlättat för samhället att nu klara de uppgifter, som omedelbart åvila oss. Vår handel kämpar en tapper kamp trots alla svårigheter i det mellanfolkliga varuutbytet. Statsmakterna ha skyldighet att i sin mån förvalta på ett skickligt sätt det rika pund, som nationens alla krafter och ansträngningar skaffat fram. Det bästa i svenskt folkpsyke firar i denna prövningens tid triumfer, som göra oss alla stolta. Det finns en gammal sägen, att en gång i den stora nödens stund skall en man från Norden stiga fram och hjälpa den lidande mänskligheten. Vi våga väl knappast tro på mannen från Norden. Men, herr talman, andan i Norden, hoppas vi allt av. Säkert är att denna solidaritetens, generositetens och rättsrespektens anda måste få prägla det hela, om vi skola våga hoppas på en mänsklighetens framtid.

Herr Svensson: Herr talman! Redan vid urtima riksdagen föranledde vårt lands utomordentligt allvarliga läge omfattande åtgärder, främst i fråga om försvarsberedskapen. Därvid voro vi alla överens om att försvarsberedskapen avsåge uteslutande upprätthållandet av vårt lands fred och självständighet samt bevarandet av dess neutralitet. Sedan dess har utvecklingen icke förbättrat vår ställning utan tvärtom medfört en skärpning.

Vårt östra grannlands öde har djupt berört hela vårt folk, och viljan att humanitärt och ekonomiskt hjälpa våra bröder därute är samstämmig. Förutställningarna för att vi skola kunna verksamt bispringa i dessa hänseenden är,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

att vi själva icke indragas i krigisk förveckling. Det är under sådana förhållanden icke enbart ett svenskt intresse, utan ett gemensamt nordiskt att vi så uppträda, att läget icke genom vårt vållande blir förvärrat.

Det är vår uppfattning att maningen i höstas från högsta ort till *samhällsanda*, *vaksamhet* och *tystnad* bör lända till allmän efterföljd. Härtill skulle jag vilja foga ett betonande av begreppet *ansvar*. Jag skulle vilja uttala den önskan, att alla, som tala eller skriva offentligt i utrikespolitiska frågor, icke enbart skola låta sin personliga känsla vara utslagsgivande utan handla under känsla av gemensamt svenskt ansvar.

Det uppgjorda budgetförslaget präglas av en med hänsyn till tidsläget förklarlig svårighet att beräkna och avvåga utgifter och inkomster. Alldeles särskilt gäller detta om de nödvändiga och stora utgifterna för riksförsvaret och därmed sammanhängande beredskap på olika områden. Här bero beloppens storlek på i vilken omfattning sådana åtgärder komma att bli nödvändiga.

Med hänsyn till svårigheterna att skaffa pengar till sådana ändamål, kan det synas som om budgeten i övrigt bevarat väl många drag av normal budget avsedd för andra än nuvarande hårda tider.

Även om jag gärna skänker min uppskattning åt tendensen att spara på anslag av mindre omfattning, måste jag tyvärr konstatera, att besparingssträvandena ej lämnat sådana resultat, som med hänsyn till statsfinansernas läge varit önskvärda. De automatiskt växande utgiftsökningarna spela här en framträdande roll, och jag skulle särskilt vilja erinra dem därom, som alltid gått i spetsen, exempelvis när det gällt att genom överbud driva statens utgifter för löner i höjden.

Även i årets statsverksproposition förebådar ecklesiastikministern en ökning av beloppet för lärarlönerna med ej mindre än 8 miljoner kronor. Detta torde icke sakna samband med undervisningstidens utökande. Starka skäl synas nu tala för att påtryckningar från vederbörande om ökning av undervisningstiden böra upphöra. Åtskilliga år återstå ännu av övergångstiden för genomförande av det obligatoriska sjunde skolåret, men en paus i den forcerade utvecklingen i detta hänseende och en förlängning av övergångstiden synes väl motiverad, om icke beslutet rent av borde sättas ur kraft. Detta skulle för staten och skoldistriktet medföra välbehövligen lättnader under svåra tider i fråga om löner, byggnadskostnader o. s. v. Jag vill även erinra om de glest bebyggda trakterna, där långa skolvägar spela en betydande roll.

Man frågar sig även, om icke överhuvud taget en med hänsyn till våra ekonomiska resurser för hög standard upprätthålles, exempelvis i fråga om de sociala hjälpåtgärderna. I detta sammanhang skulle jag vilja understryka finansministerns ord för icke länge sedan om att vi kunna komma i ett sådant läge, till och med få begränsa det, som tillhör livets nödtorft.

När inkallelser för försvarsberedskapen beröva näringslivet och icke minst jordbruket så många armar, frågar man sig, om verkligen 10 miljoner kronor skola behöva anslås till statliga och kommunala beredskapsarbeten.

Det synes även som om det skulle vara värt att omprövas, om icke moderskapspenning och mödrahjälp skulle kunna erhålla en utformning, som bättre motsvarade avsikten att hjälpa de verkligt behövande men möjliggjorde ett väsentligt nedbringande av de stora utgifter, som nu utgå härför. Det kan dock vara skäl att erinra om att exempelvis mödrahjälpen förra året kostade cirka 9 miljoner kronor mot ursprungligen beräknade 2 miljoner kronor. Likaså kunna åtskilliga allmänna ny- och ombyggnadsprojekt utan större olägenhet stå över till andra och bättre tider.

Vi äro medvetna om att när det gäller besparingar alla folkgrupper måste

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

göra inskränkningar, och landsbygdens folk skall säkerligen härvid förstå nödvändigheten av att denna synpunkt iakttages, exempelvis när det gäller den annars så nödvändiga och önskvärda hjälpen för bostadsbyggandet på landsbygden. Bristen på arbetskraft och starkt stegrade materielkostnader göra, att man känner sig tveksam, huruvida ett fortsättande på denna väg under nuvarande förhållanden kan vara önskvärt och nödvändigt. Likaså bör man i närvarande tid undvika icke oundgängligen nödvändig skuldsättning för sådana ändamål. I detta sammanhang skulle jag även vilja fråga dem det vederbör, om något göres för att förhindra den onormala prisstegringen på järnvaror. Denna prisstegring har väckt särskild uppmärksamhet, särskilt som vi på grund av ett under den urtima riksdagen fattat beslut liksom hyste en förhoppning om att priserna icke skulle stegras, vilket likväl skett.

I fråga om användningen av de stora anslagen till försvaret skulle jag vilja uttala en mening till klok ekonomisk hushållning, så att medlen komma till effektiv användning. När det gäller försvarsväsendets tekniska problem av icke militär art, statsbeställningar och upphandling m. m., skulle jag vilja förorda, att även verkliga fackmän utanför det militära i ökad omfattning användas. Ingenjörer och affärsmän synas på områden, där de företräda den verkliga sakkunskapen, ha betydande uppgifter att fylla. Även böra vid rekvisitioner från enskilda för försvarets behov liksom för intrång av olika slag ersättning utgå med för i de olika fallen *skäliga* belopp. Om mistag begås i ena eller andra riktningen är det givetvis lika beklagligt.

Särskild uppmärksamhet tilldrar sig anslaget för vägunderhåll, icke minst på grund av den ovisshet som råder i fråga om vad som kommer att inflyta av automobilskattemedel. Departementschefen har med hänvisning till eventuell trafikminskning förordat en sänkning av härför anvisade medel från 58.8 till 51 miljoner kronor samt har dessutom, såvitt jag har läst rätt, avklippt möjligheterna att från andra håll erhålla pengar, om bilskattemedlen skulle nedgå. Han har även föreslagit ändrade normer för medlens utgående till vägdistriktet under år 1940. Det synes emellertid tvivelaktigt, om trafikminskning av sådan omfattning skall komma att inträffa. Eventuellt kan en ökad användning av kolgasgeneratorer göra oss mera oberoende av ben-sinen och reducera sambandet mellan motortrafik och den därpå vilande beskattningen. Den väsentligt ökade produktionen av vedbränsle, som måste bli nödvändig, kommer på många håll att ställa ökade krav på våra vägar. Inte heller synes det riktigt att antaga, att en viss minskning av trafiken skall möjliggöra en däremot fullt svarande nedgång i kostnaderna för vägunderhållet. Under urtima riksdagen uttalades i samband med besparingspropositionen, att man inte skulle spara på så sätt, att utgifterna övervältrades på kommunerna, men i detta fall synes stor risk föreligga för att kostnaderna överflyttas från staten på vägdistriktet. Dessa och andra synpunkter tala för att anslaget till vägunderhållet bibehålles samt att bestämmelserna angående bidragen till vägdistriktet icke ändras på föreslaget sätt. I den mån automobilskattemedlens minskning skulle påverka anslagets storlek synes i första hand genom reducerande av anslaget för vägförbättringar men även, om så skulle erfordras, från automobilskattemedelsfonden erforderliga medel böra tillföras vägunderhållet.

Såsom allmänt omdöme måste sägas, att anvisandet av så stora belopp till olika ändamål samt svårigheterna att anskaffa erforderliga medel väl motivera en skärpt kontroll av medelsförvaltningen. Urtima riksdagen uttalade sig ju också för en särskild revision, vilken enligt mitt förmenande kommer att fylla en viktig uppgift.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

För att skaffa medel till de stora utgifter, som tyvärr måste göras, har finansministern föreslagit, att alla under den urtima riksdagen beslutade skatter, direkta såväl som indirekta, fortfarande skola utgå. Trots detta uppstår ett hål i budgeten, som måste täckas av lånemedel, på man vet inte hur många hundra miljoner kronor. När staten i sådan omfattning måste uppträda på lånemarknaden, utgör detta lätt nog ett störande moment för näringslivet. Räntehöjningar, som därav kunna föranledas, bli ej blott till men för staten utan drabba hårt näringslivet och icke minst skuldsatta jordbrukare.

Redan under den urtima riksdagen har riksdagen beslutat i ökad utsträckning taga tipsmedlen i anspråk. För min del anser jag inte, att man därvid gått för långt, utan ifrågasätter om icke ännu mera av dessa medel skulle kunna tillföras budgeten. Av lotterimedlen — 16 miljoner kronor — har finansministern föreslagit, att 12 miljoner kronor skola tillföras budgeten, medan 4 miljoner kronor skola bli kvar under handelsdepartementets särskilda förvaltning att utgå till anslag som länge betalats av lotterimedel. För min del anser jag, att hela beloppet, 16 miljoner kronor, borde tillföras budgeten och som en konsekvens därav även dessa anslag för varje år underkastas riksdagens prövning.

Det kan icke förnekas, att man känner en viss överraskning över järnvägsstyrelsens förslag till beräkning av överskottet å statens järnvägar. Statsrådet har här föreslagit en höjning av det beräknade beloppet med ej mindre än 10 miljoner kronor, men även detta belopp synes icke ligga i överkant, under förutsättning naturligtvis att vi icke råka i krig.

Den nuvarande situationen har nödvändiggjort åtgärder på olika områden av samhällslivet. Härav har följt organiserandet av nämnder och kommissioner av olika slag. Även om vi fullt förstå behovet av att åtgärder vidtagas, tror jag likväl, att samhället i sin helhet gagnas av att intet ingrepp vidtagas, som inte är oundgängligen nödvändigt.

Vi hoppas, att lärdomar och erfarenheter från världskrigets dagar skola vid utformandet av den nuvarande krispolitiken tillgodogöras så, att missbruk, som då begingos, nu skola kunna undvikas. Viktigare för vårt folk än statliga regleringsåtgärder i fråga om förefintliga produkter är en produktionsfrämjande politik, som bereder bättre tillgång till erforderliga förnödenheter. En av de viktigaste beredskapsåtgärderna för upprätthållande av vårt lands oberoende är beredandet av förutsättningar för att förse vårt folk med livsmedel i tillräcklig utsträckning. Det är därför av stor vikt, att jordbruket beredes sådana produktionsvillkor, att det kan fylla sin stora uppgift härutinnan. I överensstämmelse därmed vill jag uttala den förhoppningen, att sådana åtgärder vidtagas, som möjliggöra ett framgångsrikt utnyttjande av det svenska jordbrukets resurser till gagn för hela vårt folk.

Herr talman! På grund av särskilda omständigheter nödgas jag vid detta tillfälle också nämna några ord i en annan fråga, med vilken jag icke hade tänkt att i dag upptaga kammarens tid. Det förhåller sig nämligen så, att under gårdagen var en artikel synlig framför allt i olika landsortstidningar i anledning av ett yttrande från bank- och fondinspektionen över en ansökan om utökad inlåningsrätt för en av jordbrukskasserörelsens centralkassor. Man har fäst min uppmärksamhet på att i detta yttrande förekom — jag har icke haft möjlighet att direkt kunna kontrollera det — sådana uttryck som »betalningsinställelse» och »hjälp». För min del misstänker jag, att dylika uttryck komma att missförstås och framkalla irritation och oro bland de grupper, som tillhöra denna lånerörelse. Den som något känner till penningmarknaden för närvarande vet, att, jag kan kanske säga tyvärr, icke enbart

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

jordbrukskasserörelsen haft kännning av den förändring, som inträtt. Även andra kreditinrättningar ha nödgats anlita Sveriges riksbank för rebelåning för att på detta sätt skaffa sig erforderliga medel. När man i detta sammanhang talar om hjälp, så vill jag vid detta tillfälle säga ifrån, att vi i jordbrukskasserörelsen naturligtvis äro tacksamma för denna hjälp men att herrarna icke skola tro, att det icke har lämnats fullgoda säkerheter för hjälpen. Jag vågar ifrågasätta, om bättre säkerheter överhuvud taget kunna presteras. De bestå nämligen av första inteckningar i jordbruksfastigheter intill 36 procent av taxeringsvärdet. Under sådana förhållanden finner jag det vara ganska märkligt, att vad som skett skall beskrivas i pressen på så sätt, att folk får den uppfattningen, att riksbanken har måst träda hjälpende emellan på grund av ett särskilt nödläge. Jag har, herr talman, vid detta tillfälle velat fästa uppmärksamheten på denna sak, så att den icke skall skapa onödig irritation, och jag beklagar, att i en offentlig skrivelse uttryck av sådan art ha kunnat användas.

Till sist skulle jag vilja säga, att inför de allvarliga tider, som stunda, böra vi här i landet ändå kunna känna oss trygga, eftersom vi äro väl beredda.

Det råder full samstämmighet från olika folkgruppers sida, och vi ha en regering, som vi kunna ställa oss bakom. I förvissningen om att denna regering skall göra allt, som är till förmån för vårt land nu och i framtiden, tror jag vi med lugn och förtröstan kunna se mot framtiden.

Herr talman! Jag yrkar remiss till vederbörande utskott.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag är förvissad om att det största intresset knyter sig till vad som här kan sägas om vårt lands ställning utåt. Jag vill emellertid inte försumma att, innan jag går in på den saken, beröra några av de inre frågor, som ha behandlats i de föregående talarnas anföranden. Jag skall därvid inte låta herr Skoglund locka mig ut i en diskussion om vad som har varit. Den samling, som har kommit till stånd och som vi önska upprätthålla, kan inte gagnas av att vi vidmakthålla tvisterna från tidigare dagar. Liksom den förutsätter att man undanskjuter vissa av dagens meningsskiljaktigheter, så måste den också förutsätta att man inte i onödan gräver i det gamla.

När jag säger detta, så betyder det inte, att jag önskar att kritiken i riksdagen skall lägga några band på sig, därför att en samlingsregering har kommit till stånd. Jag har vid ett tidigare tillfälle uttalat, att jag i stället tror att det skall vara möjligt att få till stånd ett friare meningsutbyte mellan regering och riksdag, när regeringen har en sådan sammansättning att från början misstankar om partifunderingar vid utarbetandet av regeringsförslagen äro eliminerade.

Samlingsregeringen har tillkommit såsom resultat icke bara av nu rådande förhållanden, utan den har också växt fram ganska naturligt ur en utveckling, som har närmat till varandra de åskådningar, för vilka partierna äro uttryck. Detta kanske gör, att man inte skall betrakta samlingsregeringen såsom en tillfällighet. Jag skall dock icke vid detta tillfälle spå om den roll i den framtida parlamentariska utvecklingen, som det steg vi nu ha tagit kan komma att spela.

Det säger sig självt, att samlingsregeringen — liksom vilken annan regering som i detta ögonblick hade suttit — måste koncentrera sitt arbete kring vissa väsentliga uppgifter. Den statsverksproposition, som har framlagts för riksdagen, bär ju också vittne om att man inte anser sig kunna leva livet på samma normala sätt som annars. Särskilda krav fordra stort beaktande, och detta för med sig att andra krav få tillbakasettas. Det viktigaste av allt är

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

— det har betonats av flera talare här — värden om våra möjligheter att leva i fred och om våra möjligheter att försörja befolkningen. Samlingsregeringen angav ju också vid sitt tillträde såsom sina dominerande arbetsuppgifter fortsatt förstärkande av försvarsberedskapen och folkhushållningens tryggande.

Men denna nödvändighet att särskilt samla sig kring stora uppgifter får inte medföra, att man drar den slutsatsen att allting annat nu måste skjutas åt sidan och att praktiskt taget nästan vad som helst får offras. För sammanhållningen inom vårt folk spelar det stor roll att man försöker avväga levnadsvillkoren så rättvist som möjligt. Det är stora grupper inom vårt folk, som äro beroende av den sociala omsorg, som särskilt under senare år har utvecklats, och jag betraktar det såsom en skyldighet även under en svår och pressande tid för regering och riksdag att väl vårda sig om den standard vårt folk har uppnått. Jag utgår sålunda från att vi i vårt arbete skola kunna enas om att vidmakthålla den sociala omsorg, som har utvecklats, även om vi också måste vara ense därom, att finansiella och andra omständigheter för närvarande icke göra det möjligt att fortsätta det sociala reformarbetet genom nya positiva insatser.

Vi kunna också på den sociala omvårdnadens område komma att ställas inför uppgifter, som anknyta sig till vad som är särskilt nödvändigt i dessa dagar. Det har här pekats på de besvärligheter, som vållas de till beredskaps-tjänst utkallade och deras familjer. Jag utgår ifrån såsom självklart, att statsmakterna skola ha sin uppmärksamhet riktad på de särskilda svårigheter, som utkallelserna vållat, och den sociala omsorg, som kan bli betingad därav.

Vi måste också ha vår uppmärksamhet riktad på arbetslöshetsproblemet. Det är min förhoppning, att detta i stor utsträckning skall kunna lösas genom ett sådant disponerande av arbetskraften, att man undviker ett tillstånd med arbetslöshet på vissa områden och bristande tillgång på arbetskraft inom andra områden. Det har här frågats, om arbetsmarknadskommissionen förbereder ett förnuftigt disponerande av arbetskraften. Naturligtvis gör kommissionen det! Ett sådant arbete har sedan länge bedrivits i samverkan mellan arbetsmarknadskommissionen och rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, och det fortgår utan avslappning. De samhällseliga organen äro sålunda inriktade på att när behov därav uppkommer göra sina ingripanden.

När jag talar om arbetsmarknaden, vill jag gärna även från regeringsbänken ha gett uttryck åt den tillfredsställelse, som landet måste känna över det sätt, varpå arbetsmarknadens båda stora organisationer bland arbetsgivare och arbetare ha löst svårigheterna i förevarande situation. Jag vågar nog säga, att det är något för vårt land ganska enastående, att i en påfrestande och brydsam tid just dessa parter förenat sig i ansträngningar att garantera ett ostört fortlöpande av produktionen. Det visar en samhällsanda, som — det är jag övertygad om — också räcker till, om, såsom herr Skoglund antydde, man måste begära av arbetarna att de tillfälligt avstå från vissa av de fördelar i avseende å t. ex. arbetstiden, som gällande lagstiftning bjuder dem.

En annan fråga, som här har blivit berörd, gäller regeringens förhållande till pressen. Jag vill gärna använda tillfället till att avge en deklaration. Den kan börja med att jag säger herr Österström, publicistklubbens ordförande, att det aldrig har förelegat någon önskan från regeringens sida att belägga pressen med munkavel. Det kanske ligger något i vad herr Österström sade, att pressen har varit ett regeringens sorgebarn, men jag tror, att detta är oriktigt, om man tar pressen så där i allmänhet. Jag vill gärna upprepa, att enligt mitt förmenande har den svenska pressen till sin större del förhållit sig på ett ansvarsfullt sätt i de svåra tider vi ha att genomleva, och det är endast en del av pressen, som inte har kunnat fatta sin förpliktelse att iakttaga den varsamhet,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

som är nödvändig. Själv gammal tidningsman har jag den allra största förståelse för den frihet, som pressmannen önskar sig, och det skulle säkerligen också vara till ogagn, om man krävde av pressen, att den skulle avstå från ett fritt bedömande av händelserna, icke bara i vårt land utan även annorstädes, och från att också ge uttryck åt detta bedömande. Det som vi från regeringens sida ha reagerat mot är, att man stundom envisas att ge detta bedömande en färg, som gör att det onödigt väcker uppmärksamhet och framkallar gensagor utifrån. I stället för att rent sakligt diskutera händelser och förhållanden hänger man sig åt en kritik, där invektiven ibland synas vara det viktigaste. Personer i framskjuten ställning i andra länder behandlas på ett kränkande sätt. Det är undvikandet av sådana uttalanden, som vi förmena inte borde kräva någon särskild uppoffring och ännu mindre någon uppgivelse för tidningarna.

De maningar, som ha givits, ha emellertid inte haft tillräcklig effekt. Detta har tvingat regeringen att beordra en hel rad av åtal — ingen tror väl att vi göra det med glädje — och det har även tvingat oss att överväga, om icke regeringen måste skaffa sig i sin hand ytterligare maktmedel för att behärska detta område. Lika bestämt som jag säger, att min kärlek till tryckfriheten är tillräckligt stark för att jag inte skall vara med om ett onödigt intrång, lika bestämt säger jag, att vill inte svensk press taga tillräcklig hänsyn till svenska intressen, så måste svensk ledning se till, att denna press icke gör landet skada.

Det är kanske naturligt att i detta samband tala om andra missbruk. Det har frågats vad regeringen ämnar göra mot den trafik, som bedrivs av kommunisterna. Därpå kan jag svara: vi göra allt vad vi kunna för att kontrollera denna trafik och vi komma icke att lägga fingrarna emellan vid användande av de medel, som vi i vissa tvångslagar ha till vårt förfogande. Det är bittert att veta, att i en tid som denna det skall finnas svenska män och kvinnor, som så förlorat känslan för och kontakten med sitt eget land, att de ägna sig åt en trafik, som hos vårt folk måste åstadkomma den uppfattningen att de ställa sig utanför gemenskapen, ja, att de handla rent landsförrädiskt. Vilka ytterligare åtgärder, som från regeringens sida kunna komma att vidtagas, skall jag inte här yttra mig om. Jag har mina tvivel rörande förbudslagstiftning, men jag vill säga, såsom jag nyligen sade vid ett annat tillfälle: vad som är nödvändigt för landets väl skall göras. Befinnes det nödvändigt att inskrida med andra maktmedel än dem, som redan stå till förfogande, så skall det ske, och regeringen försummar icke att undersöka vad som i detta avseende ytterligare kan göras.

Därmed skulle jag tro, att jag har berört de saker av inre natur, som här kunna påkalla yttrande från min sida.

När det gäller Sveriges ställning utåt måste förklaringar bli upprepningar. Det har icke inträtt någon förändring i den svenska utrikespolitiken, sådan denna både före krigsutbrottet och efter detsamma definierats och deklarerats. Kärnpunkterna i denna politik äro självständigheten och neutraliteten.

Under remissdebatten för två år sedan yttrades från denna plats: »Våra uppgifter äro och måste vara begränsade. De måste vara begränsade med hänsyn till våra resurser och förankrade i vårt folks fasta och djupa vilja att såvitt överhuvud taget kan vara möjligt undgå att indragas i en väpnad konflikt.» Yttrandet fölldes i anslutning till ett meningsutbyte om utvecklingen inom folkförbundet. Det hade i detta meningsutbyte från regeringsbanken hävdats som ett svenskt intresse och ett intresse för alla de alliansfria mindre staterna att motverka varje tendens att förvandla folkförbundet till en sådan alliansgrupp, mot vilken de andra, utanför folkförbundet stående staterna skulle känna sig stå i omedelbar och direkt motsättning. Klart och bestämt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

vidhölls den uppfattningen, att Sveriges uppgift såsom medlem av folkförbundet var att vidmakthålla en åt alla håll oberoende politik. Någon orientering vare sig i det ena eller andra väderstrecket borde icke ifrågakomma.

Denna i klara verba formulerade svenska ståndpunkt har upprätthållits och markerats, sedan en fortsatt olycklig utveckling lett till krig mellan stormakter. Det har icke funnits någon tvekan eller några delade meningar om hur Sverige skulle förhålla sig i denna situation. Efter krigets utbrott gavs genom förklaringar om Sveriges fullständiga neutralitet tillkänna den hållning, som hela Sveriges folk var fast beslutet att intaga. Vad därefter förekommit av för de neutrala stundom nog så påfrestande natur, har ingenting förändrat i vårt beslut att hävda Sveriges självständighet och neutralitet samt vår vilja att med alla de i kriget deltagande nationerna upprätthålla vänskapliga förbindelser.

Sedan några veckor tillbaka pågår i utländska tidningar en livlig och stundom ganska påträngande diskussion om Nordens och särskilt Sveriges möjlighet att i fortsättningen kunna hålla sig utanför kriget. Å ena sidan sägas västmakterna utöva stark påtryckning på oss för att indraga oss i kriget på deras sida, och åtskilliga uttalanden särskilt i den franska pressen skulle kanske kunna anses stödja en sådan uppfattning. Å andra sidan påstås det, att Tyskland skulle varna och till och med hota de nordiska länderna, i föregiven oro för att vi skulle vara betänkta på att övergiva neutralitetens väg. Hela denna pressdiskussion kan bäst karakteriseras som ett meningsbyte över våra huvuden mellan de krigförande ländernas tidningar. Vi ha varken varit utsatta för påtryckningar från västmakterna eller för varningar eller hotelser från Tyskland. Det bör vara tillåtet att alltjämt räkna med att ingen av de krigförande parterna önskar vårt lands indragande i kriget. Och i varje fall veta de ansvariga ledningarna, att vi själva icke önska det, att vi komma att avvisa varje förslag av sådan art och att vi ämna med alla till buds stående medel möta varje försök att kränka vår neutralitet. Det är då också klart, att allt tal om att vi själva skulle kunna begå onutrala handlingar genom att tillåta genommarsch av krigförandes trupper eller begagnande av stödjepunkter på svenskt territorium eller på något annat sätt är fullkomligt gripet ur luften. Något sådant kan icke komma i fråga. Om det vore möjligt att nå hela den samlade världspressen med ett råd, skulle man vilja uppmana den att sluta upp med hela denna diskussion, som är alldeles ändamålslös och som i allt väsentligt bygger på en felaktig föreställning om de faktiska förhållandena, men som kan vara ägnad att skapa oberättigad misstro till uppriktigheten i den hållning av oberoende, självständighet och neutralitet, som vi från början själva valt.

Denna hållning har aldrig betytt isolering från och likgiltighet för vad som sker omkring oss. Angelägna om att upprätthålla vänskapliga förbindelser och mellanfolkligt utbyte åt alla håll ha vi känt oss särskilt dragna till övriga mindre nationer i vårt eget läge och med vår egen inställning. Inom folkförbundet ha vi hållit ständig kontakt med dessa nationer, och en naturlig fortsättning härpå är samarbetet mellan de alliansfria neutrala staterna för bevakande av de neutralas gemensamma intressen under kriget. Många omständigheter göra, att detta samarbete måste bli rätt begränsat och icke kan giva några mer betydande omedelbara resultat. Det har dock sitt värde även i dagens besvärigheter, och det kan måhända få ännu större betydelse såsom en tillgång vid återgången till den fredliga ordning, som ju en gång måste avlösa krigstillståndet.

Om dessa små nationers starka önskan och vilja att bevare sin fred och medverka till allmän fred behöver icke råda något tvivel. Den är ådagalagd

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

och dokumenterad. Genom belgiernas konung vädjade dessa nationer om förhandling, medan den hotande katastrofen ännu kunde undvikas. Senare ha Holland och Belgien erbjudit sina bona officia. Sveriges konung har senast vid denna riksdags högtidliga öppnande förklarat sig nu som alltid beredd att lämna sin medverkan till arbetet för fredens återställande. Vad dessa små nationer eftersträva är icke en fred hurudan som helst, utan en fred som ger trygghet genom rättfärdighet. De ha vågat tro, att en sådan fred skulle kunna vinnas genom förhandling, innan en ny stor förödelse gått fram över Europa.

Med den uppriktigaste önskan om välgång för alla folk och den ärligaste vilja att medverka till uppfyllande av denna önskan kan väl förenas vad som uttryckes i satsen, att en var är sig själv närmast. Att Sveriges fred och Nordens fred är föremål för vår första tanke och närmaste omsorg är icke utslag av trång egoism eller krass åstundan att i avskildhet få njuta en behaglig tillvaro. Norden är en del av Europa och världen, och vår frid och lycka är starkt beroende av det internationella tillståndet. Men vi ha att lösa våra uppgifter hos oss själva. Omständigheter, på vilka jag här icke behöver närmare ingå, ha gjort det naturligt, att Nordens folk härvid stå i intimaste kontakt med varandra och utveckla sitt särskilda samarbete. Under det stora kriget i Europa under åren 1914—1918 förenades de skandinaviska länderna i omsorg om neutraliteten och i ömsesidigt stöd vid mötandet av de påfrestningar, för vilka försvårade handelsförbindelser utåt utsatte de skandinaviska folken. Inför faran av en ny allvarlig konflikt i Europa har under de senaste åren utförts ett nordiskt beredskapsarbete för att kunna möta liknande påfrestningar. De allmänna svårigheterna för folkförsörjningen ha ännu icke ställt denna beredskap på alltför hårda prov. Men de särskilda svårigheter, för vilka Finland har blivit utsatt, ha gjort detta så mycket mera.

Härmed är jag inne på den fråga, vilken sedan några veckor så starkt syselsatt oss alla. Hänsyn av olika slag ha länge tvingat till återhållsamhet i officiella uttalanden. Ett klarläggande både utåt och inåt utöver vad som skett genom regeringsförklaring och trontal är emellertid här på sin plats. Jag skall försöka tala så öppet och oförbehållsamt som möjligt.

Det må erinras om, att när Finlands regering i slutet av år 1935 högtidligt tillkännagav sin anslutning till den övriga Nordens politik, detta icke innebar någon förändring i förutsättningarna och uppgifterna för det nordiska samarbetet. Tryggande av de nordiska ländernas neutralitet och oberoende genom fredliga strävanden förblev det förnämsta målet för detta samarbete. Under detsamma har militärt samgående mellan de nordiska länderna icke varit på tal inom ansvariga kretsar. Däremot har i samarbetets egen art och natur legat en beredvillighet att lämna ömsesidigt bistånd av annat slag, om förhållandena så skulle kräva. Sådant bistånd har också givits.

För bedömande av Sveriges ställning i det läge, som sedermera uppkommit, kan man fästa mer eller mindre avseende vid vad som tidigare förekommit. Min erinran härom har intet annat syfte än att om möjligt från diskussionen utesluta sådant, som bygger på den föreställningen att Sverige genom sitt deltagande i det nordiska samarbetet eller annorledes skulle ha bundit sin prövningsrätt eller givit anledning till förväntningar, vilka man sedan icke velat uppfylla.

I viss såväl utländsk som inhemsk opinion har gjorts gällande en förpliktelse för Sverige att sluta upp på Finlands sida i den kamp, vari vårt grannland trots förhandlingsvillighet och beredvillighet till eftergifter har tvingats in. Motiveringen för denna mening är bekant för alla. Den är starkt känslöbetonad, men den innefattar även synpunkter, vilka väl kunna förstås även

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

av den, som icke kan acceptera dem som avgörande för ett ställningstagande. Jag skall icke i detta sammanhang underkasta dem någon prövning. Det är klart genom vad som hänt — eller kanske snarare genom vad som icke hänt — att dessa synpunkter icke kunnat bliva bestämmande för dem, som i ansvarig ställning haft att träffa sina avgöranden och som därvid förvisso befunnit sig i fullaste överensstämmelse med en starkt övervägande mening inom vårt folk.

En sak är klar och otvetydig: frånsatt ett litet förvillat fåtal känner hela Sveriges folk starkt med Finlands folk i dessa ödestyngda dagar. Det är mycket som samlar sig i denna känsla. Varje litet folk måste känna sig upprört när ett annat litet folk anfaller. Den nordiska samhörigheten beröres djupt av att det är ett av Nordens folk som våldföres och som hotas med att tvingas ut ur den nordiska gemenskap, som det valt såsom sitt större livsrum. Gammalt svenskt-finskt samliv, gemensam historia, kulturell samhörighet och nära grannskap konstituerar andra element i samkänslan och medkänslan. Där- emot finnes i denna ingenting av ovilja eller fientlighet mot det ryska folket.

Det är från dessa utgångspunkter man har att bedöma vad som nu rör sig inom det svenska folket och de uttryck som detta tager sig. Efter de deklamationer, som vid olika tillfällen avgivits, kan ingen vara i tvivelsmål om att hjälpen till Finland ligger regeringen lika varmt om hjärtat som det svenska folket i dess helhet. Men varm medkänsla och bästa vilja att hjälpa kunna icke bli enbart bestämmande. Vi kunna icke avstå från att besinningsfullt pröva de reella förutsättningarna för vårt handlande. I nuvarande ömtåliga läge finnas en mängd faktorer av olika slag, som man måste taga i betraktande, när det gäller att avgöra på vad sätt och i vilken utsträckning Sverige bäst skall kunna bispringa Finland. Var och en bör förstå, att dessa frågor icke alltid kunna framläggas till offentlig diskussion. Därför måste regeringen kunna påräkna förtroendet att få avväga vad som bör göras i uppkommande lägen.

Vi ha icke kunnat lämna ur sikte sammanhanget med hela det internationella läget. Norden består av fem länder. Fyra av dem bilda en geografisk enhet, som har sina gränser åt både öster, väster och söder. Detta läge, som eljest ansetts bjuda så stora möjligheter för ett fredligt liv, är under den rådande konflikten i Europa mycket ömtåligt. Det fordras aktsamhet och vaksamhet, om vi vilja undgå att bli en del av området för den stora konflikten. För att förstå detta ha vi icke behövt och ha heller icke mottagit några anvisningar utifrån rörande vårt förhållande till Finland. Vårt eget fria bedömande ligger till grund för vår uppfattning om hur vi bäst tjäna Nordens och därmed också Finlands sak.

Det skulle vara en lucka i uppriktigheten, om jag förbige en annan betydelsefull synpunkt. Den avser bevarandet av enigheten inom vårt eget folk. Denna enighet har icke kunnat vinnas kring en politik, som haft i sikte en militär intervention från Sveriges sida. Jag har också ett intryck av att förståelsen växer för vikten av att vi hålla samman omkring det som kan ena oss alla.

Detta är icke endast omsorgen om vår egen fred och frihet, det är också villighet att bistå Finland så långt detta är förenligt med vår ställning utanför konflikten och med hänsynen till vårt eget läge och våra egna möjligheter. Denna linje ha vi valt och följt oberoende av folkförbundet och innan folkförbundet tagit ställning till konflikten. Den har fullföljts på ett sådant sätt, att Sverige icke behöver göra sig några förebräelser eller taga emot sådana. Både i jämförelse med andra länder och i betraktande av vår särskilda ställning som Finland närmast stående ha vi så handhaft vad vi anse vara vår

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

rätt och vår plikt, att vi lugnt kunna tillbakavisa det på grund av okunnighet eller överspändhet förda talet om att vår heder och ära icke bestått provet. I det stycket motser jag med lugn framtidens dom.

Nu ha vi icke tid för inbördes tvister och förebråelser. Må vi samla hela vår kraft i fortsatta bemödanden att väl beställa om vårt eget hus och giva grannen hjälp. Inom vårt folk har framträtt en stark vilja till solidaritet och uppoffring. Den har tagit sig storslagna uttryck. Arbetarna ha visat sig beredda att satsa sitt arbete, de fattigaste sina sista slantar, ynglingar sina liv. Utan knot och klagan bära tiotusenden de mödor och bördor, som en omfattande vakthållning kring vår fred och frihet kräver. Det strålar emot oss ur allt detta en anda av samhällslighet som ger mod och förtröstan. Må den andan ena oss alla i arbetet för fosterlandets väl.

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag kommer först att yttra mig om tryckfriheten och i samband därmed om diktaturpartiernas rättsliga ställning. Därefter önskar jag huvudsakligen beröra vårt förhållande till utlandet.

På tryckfriheten ur demokratisk synpunkt ser jag något annorlunda än hans excellens herr statsministern. Jag måste bekänna, att jag ganska mycket oroats av det hot mot tryckfriheten, som synes mig ha framträtt i åtal mot vissa tidningar och framför allt i den nyligen igångsatta sakkunnigutredningen om tryckfriheten. Denna fråga synes mig så viktig och avgörande för det dyrbaraste vi äga, för det som i främsta rummet giver vårt liv något värde, nämligen vår demokratiska samhällsordning, att jag nödgas något närmare uppehålla mig vid densamma. Därvid lämnar jag tills vidare ur sikte den lands- eller samhällsförädiska press, vars syfte är att söka störta vår demokrati och bana vägen för diktatur och terror av ena eller andra slaget.

Tryckfriheten är ett väsentligt element i tanke- och yttrandefriheten. Denna åter kan man betrakta som demokratiens ryggrad och livsnerv. Att till en del stäcka densamma kan i motsvarande grad innefatta ett slag mot demokratiens själv. Det må vara sant, att Sveriges folk som helhet aldrig tillföre nått en högre grad av demokratisk utveckling än nu och att vår demokrati så tillvida står starkare än någonsin. Men å andra sidan har den icke heller någonsin förr varit utsatt för sådana risker och sådana påfrestningar som i dessa tider. Det gäller därför att hålla kärleken till och känslan för demokratiens så starkt levande inom folket, som det överhuvud är möjligt. *Hotas eller nedtystas de friborna andar, som högst i höjden svinga demokratiens baner och som mest öppet och mest entusiastiskt bära frihetens fana framför sig* — då råkar demokratiens sak omedelbart i större eller mindre fara. Demokratien som en levande kraft i ett folk har sina särskilda livsbetingelser; den kräver luft och tål icke någon åtstramning. Intet kan vara felaktigare än att belägga demokratiens med munkorg och skyggglappar. Men detta gör man, om man icke i dessa tider medgiver demokratiens andliga ledare att låta densamma belysas av och stråla fram mot den mörka bakgrunden av det förtryck, som utövas av diktatorerna.

Det är icke tillrådligt att ens för den av allt att döma begränsade kritiska period, som vi nu genomleva, låta demokratiens avtrubbas genom antidemokratiska lagar. En sådan avtrubning kan leda till en, särskilt hos de bredare lagren, just nu farlig likgiltighet för samhällsordningens art, en likgiltighet, som — därest ofärden trots allt direkt kommer att drabba vårt folk med sina påfrestningar — kan göra detta folk mindre motståndskraftigt gentemot utländska agents propaganda av ena eller andra slaget. Börjar en gång den moraliska motståndskraften hos vårt folk att vackla, då kan denna vacklan bliva inledningen till den stora svenska tragedien. Det kan icke vara tvivel-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

aktigt, att vår materiella upprustning endast kan ha någon mening, om den går hand i hand med vår moraliska stålsättning. Men denna stålsättning av ett folk som vårt är ouppnåelig, därest den icke sker i 100-procentigt demokratisk anda.

Emot dessa synpunkter till stöd för tryckfriheten har man nu att ställa faran för förveckling med främmande land därav, att inom detta land rådande system utsättes för saklig kritik och därmed förbundna värderingar. Skulle denna senare synpunkt hembära segern, så betydde detta, att vi redan av blotta fruktan för främmande makt skulle giva avkall på demokratiens främsta grundsats: sanningskravet i demokratiens livsfrågor och detta kravs hävdande genom tanke- och yttrandefriheten. För övrigt synes det antagandet vara föga motiverat, att dagspressens ifrågavarande frispråkighet skulle kunna tagas till intäkt för fientlig handling mot oss. Utlandet har alltid vetat, att pressfrihet råder hos oss. Utlandet har ju alltid vetat, att vårt folk älskar friheten och hatar våld och förtryck. Att i tider som dessa en viss återhållsamhet i dagspressen är eftersträvansvärd har jag naturligtvis härmed ingalunda velat bestrida. Vad jag opponerar emot är, att denna strävan skulle realiseras med hjälp av tryckfrihetsförordningen och strafflagen.

Man kan så lätt missförstås. *Jag* innehar intet patent på skydd för demokrati. Minst av allt skulle jag vilja giva mig sken av att vara en ärligare eller bättre demokrat än hans excellens statsministern, från vilkens regering det lagprojekt eller kanske riktigare det projekt till lagprojekt stammar, som jag nu vågat rikta mig emot. Såsom statsministern ser på denna fråga, är han uppenbarligen övertygad om att demokrati i dessa tider *behöver* ett skydd genom en viss inskränkning i yttrandefriheten eller på annat sätt. Vår meningsskiljaktighet ligger sålunda helt utanför själva värderingen av demokrati. — Jag tror, att de synpunkter, som jag nyss framfört, ytterligare förstärkas genom vad jag har att säga, när jag nu övergår till några ord om den inledningsvis nämnda lands- eller samhällsförrådiska pressen.

Redan i remissdebatten år 1933 — då de nuvarande kommunisterna gjorde sin första entré i kammaren — påvisade jag den förrådiska arten av deras propaganda. Också då var Ryssland naturligtvis deras förlovade land. Jag erinrade om, hurusom återuppbyggnadsprocessen i Ryssland dominerades av en slaveekonomi, påminnande om antikens. Men under det att dock en *andlig* kultur frodats under antikens slaveekonomi, tolererades i Ryssland praktiskt taget ingen annan kultur än den *materiella* i den mest extrema och krassa mening. Den andliga kulturen är därför länge sedan utlämnad till sin nära nog fullständiga förgörelse.

Jag slutade mitt anförande med att göra det antagandet, att ryska folket självt trots allt vore tillfreds med sitt öde. Därmed vore dock intet sagt för vårt vidkommande. Ryssland var ju före den s. k. kommunismen — jag säger med avsikt den s. k., ty kommunistiska *principer* skall vi icke tala om i fråga om Ryssland — Ryssland var ju före den s. k. kommunismen en despoti över livegna, d. v. s. slavar. Knutpiskan var den stora massans uppfostrare och läromästare. Att dessa trälar underordnat sig kommunismen, säger oss intet. eftersom deras ställning svårligen kunde bli sämre, än den var förut. Jag förlitade mig därför därpå, att de svenska arbetarna skulle fortsätta att med sitt djupa förakt reagera mot de kommunistiska agitatorerna och den kommunistiska agitationen, vars syfte här i landet icke kunde vara något annat än att söka på ett fritt folk pracka en regim, som icke kunde tolereras av andra än dem, som i århundraden slavats under knutpiskan.

Tilliten till vårt lands arbetare har icke svikits. Men jag hade hoppats, att den skildring för sju år sedan av kommunismen, som jag nu berört, skulle ha

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

lett till, att man sökt och funnit utvägar till förintande av denna uppenbart samhällsfientliga rörelse, en förintelse, som skulle igångsatts för sju år sedan. Därav blev dock icke något. Emellertid ha händelserna i Ryssland under de gångna sju åren och de svenska kommunistagitorernas inställning till dessa händelser förvisso icke jävat min uppfattning. Jag nöjer mig härutinnan med att hänvisa till vad de svenska kommunisterna alltifrån krigsutbrottet låtit komma sig till last.

Att Sverige garderar sig emot kommunisternas försök att underminera vår demokrati, har dock intet speciellt med tryckfriheten att skaffa. Mot dessa brottsliga gärningar har man enligt min mening att gå fram efter tvenne samtidigt användbara linjer. Den ena är en omarbetning av strafflagen mot förräderi och en därefter avpassad redigering av tryckfrihetsförordningen. När vår nuvarande strafflag skrevs, såg man i landsförräderibrottet ett brott, väsentligen riktat mot vår självständighet såsom nation. Även beträffande landsförräderibrottet i denna mening synes strafflagen vara i behov av reformering med hänsyn till de kommunistiska aktionerna. Men framför allt är det en annan sak, som jag önskar framhålla. Numera rådande förhållanden i Europa göra det tydligt, att sådant förräderi, som siktar till den demokratiska ordningens förgörande och ersättande med diktatoriskt skräckvälde, måste betraktas som ett lika kvalificerat brott som det gamla landsförräderiet. Genom en lagstiftning i nu antydd anda skulle självfallet ett betydande antal kommunistagitorer bli omhändertagna såsom grova brottslingar.

Genom den andra linje, för vilken jag här pläderar, skulle man, såvitt jag förstår, kunna helt slå ned sådana rörelser som den kommunistiska. Jag har förut, likaledes för sju år sedan, vid kammarens behandling av frågan om åtgärder mot statsfientlig verksamhet, tangerat denna sak. De politiska partiernas existensmöjligheter ha sin nödvändiga förutsättning i den s. k. *förenings- och församlingsfriheten*. Detta rättsinstitut har sin självfallna grund i syftet att konsolidera och stärka vår demokratiska samhällsbyggnad. Man måste sålunda kunna förstå, att förenings- och församlingsfrihetens princip icke är något självändamål. Därmed är det uppenbart, att förenings- och församlingsfrihetens utnyttjande till förberedelse för en demokratien dödande diktatur klart och tydligt ligger utanför lagens både grund och syftsmål. Det kan icke råda något tvivel därom, att det svenska kommunistpartiet — liksom naturligtvis även ett nazistiskt parti inom vårt land — måste falla helt och hållet utanför lagens rāmärken. Således menar jag i olikhet med hans excellens statsministern, att det här egentligen icke behövede vara fråga om någon *förbudslagstiftning*. Därigenom att de nämnda partiernas syften äro öppet fienliga mot vårt demokratiska samhällsskick, måste de betraktas som lagligen otillåtna. Detta påstående — jag ber eder observera detta, mina damer och herrar, och jag önskar, att hans excellens, herr statsministern också möjligen i en framtid ville lägga märke till dessa mina ord — jag säger, att detta påstående är lika sant, som det är sant, att *samhället med sina lagar icke kan anses vilja fullfölja syftet att förgöra sig självt*. Allra minst bör man tro, att det finns *oskrivna* lagar, vilkas tillämpning innebure, att samhället förgjorde sig självt genom att rikta spjutet direkt mot sitt eget liv. Nämnda elementära sanning *borde* åtminstone uppfattas såsom den självfallna och därför uttalade utgångspunkten för ett sådant stadgande som strafflagens 10:15 om menigheters sammankomster. Här synas emellertid polismyndigheterna i vårt land ofta ha missuppfattat situationen. Diktaturpartierna ha erhållit fria händer att driva sin antidemokratiska, d. v. s. sin samhällsförrådiska propaganda. Hade nu icke denna praxis fått pågå under skilda regeringar alla dessa år, så skulle jag ha tillåtit mig föreslå social-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ministern att blott på sin konstitutionella ansvarighet instruera myndigheterna i ämnet. Såsom saken nu ligger till, på grund av en enligt min mening olycklig, på feltolkning beroende praxis, synes man intet annat ha att göra än att införa vissa förtydliganden och ändringar i lagen.

Självfallet, herr talman, har jag vid detta tillfälle icke kunnat helt penetrera denna viktiga fråga. Jag nödgas emellertid ytterligare betona, att man helt och hållet missförstår min ståndpunkt, därest man betraktar densamma såsom förande oss ut på ett sluttande, antidemokratiskt plan. Så länge vårt folk är besjälade av demokratiska strävanden, måste det — det kan vem som helst begripa — förnuftigtvis reagera mot handlingar, som *bevisligen syfta* till demokratiens tillintetgörande. Att karakterisera en sådan reaktion såsom antidemokratisk, beror på begreppsförvirring.

Mitt recept i fråga om diktaturpartiernas och diktaturpropagandans oskadliggörande är sålunda i största korthet följande: *dels* utvidgning i strafflagen av rekvisiten för förräderibrott, avseende bland annat vad jag här kallat samhällsförräderi, såsom skilt från landsförräderi i urgammal bemärkelse, och *dels* sådana lagbestämmelser, att diktaturpartiernas sammankomster bli omöjliga. Men jag vädjar till både regeringen och kammaren att *obeskuren låta den tryckfrihet få fortfaara, som beträffande syftet håller sig inom ramen för vårt demokratiska samhällsskick.*

Den fråga, som i dessa tider dominerar och måste dominera vår politik, nämligen vårt förhållande till utländska makter, har i själva riksdagsdebatterna hittills hållits i skymundan. Den omedelbara orsaken härtill är, att riksdagsmannen i gemen torde vara i avsaknad av de nödiga informationerna från regeringens sida. Visserligen skall Sverige enligt regeringsformen styras av en konung, men i själva verket måste en samverkan mellan regering och riksdag äga rum. För denna samverkan erfordras, att riksdagen erhåller nödiga informationer av regeringen såväl om vissa detaljer i vårt försvarstillstånd som om det utrikespolitiska läget och dettas eventuella växlingar. Emellertid har, som vi alla veta, ett speciellt hinder stått i vägen för dylika informationer. Man får hoppas, att regeringen och riksdagen skall finna ett medel till detta hinders undanröjande. Jag tillåter mig på denna punkt, under hänvisning till vad jag förut yttrat om diktaturpartierna, göra herr Skoglunds ord i detta avseende till mina egna.

Alla ha vi emellertid tillräckliga kunskaper för att kunna uttrycka vår fulla anslutning till trontalet, när däri säges, att det planerade reformarbetet får begränsas med hänsyn till omsorgen om den beredskap, som det internationella läget nödvändiggör. Det är också i denna anda som budgeten har uppgjorts av finansministern. »Även de största uppoffringar av bekvämlighet och till och med av en del av livets nödtorft är ett intet, jämfört med det värsta.» Dessa finansministerns radioord må *etsa sig in* hos oss, icke blott hos riksdagens ledamöter utan hos varje medborgare i landet. Naturligtvis är det av utomordentlig vikt att i görligaste mån söka uppehålla vår uppnådda sociala standard. Jag tillåter mig i detta hänseende hänvisa till hans excellens statsministerns nyss uttalade kloka ord. Vad jag emellertid vill säga, är, att detta önskemål för närvarande måste komma i andra hand och träda tillbaka för intresset av *vår starkast möjliga försvarsberedskap*. Finansministerns nyss citerade tanke kan också uttryckas på det sättet, att en *överskådlig social nedgångsperiod* icke är värd att nämnas i jämförelse med det andra perspektivet: *ett evigt socialt elände*.

Ett annat uttalande i trontalet, kring vilket landet torde stå praktiskt taget enigt, är det om vårt lands förpliktelser att lämna Finlands tappra folk all den materiella och humanitära hjälp, som vårt land rimligen kan giva. Fin-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

land har redan genom sin heroiska kamp — som vi hoppas må bli inristad på ett av världshistoriens främsta blad — skänkt oss, det svenska folket, andliga värden, allt för höga och dyrbara för att kunna taxeras. Det är genom Finland, som hela vårt folk vunnit det ökade mod och den ökade tillförsikt, som ligger i det fasta medvetandet, att vi *kunna* försvara vårt fosterland — det ha icke alla vågat tillfullo tro på förut — och att vi icke behöva frukta, att främmande makt skall kunna förgöra vårt demokratiska samhällsliv. Vårt lands läge är enligt sakkunnigas utsagor gentemot en eventuell fiende minst lika fördelaktigt som Finlands gentemot Ryssland.

Ehuru det icke faller mig in, herr talman, att här vilja taga upp något folkrättsligt groll med vissa av mina partivänner och andra riksdagskolleger, så anser jag det vara nödvändigt att bringa i erinran de ödesdigra misstag, vartill de demokratiska ländernas statsledningar ha gjort sig skyldiga efter det förra världskriget. Hävdandet av vissa falska internationella rättsföreställningar och det därmed förbundna genomförandet av Versaillesfreden — varigenom tyska folket under en lång följd av år stämplades och förödmjukades som en samling grova, eländiga brottslingar — allt detta bragte detta folk till den hopplöshet och den förtvivlan, som bildade en nödvändig förutsättning för uppkomsten av den nationalsocialistiska diktaturen. Denna diktatur har i sin tur lett till den ena ödestragedien efter den andra, bland vilka jag här nämner tysk-ryska paktens, återigen ledande till rysk-finska kriget. Man får sålunda icke blunda för, att den *kanske katastrofödigaste händelsen i vårt eget lands historia är oupplösligt orsaksförbunden med vissa misstag, som satt sin prägel på de västerländska demokratiernas mellanfolkliga politik allt ifrån förra världskriget*. Till dessa misstag hör också den naiva, för mig fullkomligt obegripliga — fast jag då icke vågade tala därom, enär man stod beredd att riva ögonen ur mig — tron på *Ryssland* — märk detta, *Ryssland!* — såsom representant för principen om den kollektiva säkerheten till skydd för de europeiska *demokratierna* (t. ex. Tjeckoslovakien!); alltså tron på Ryssland såsom led i en *demokratisk fredsfrent!* Jag frågar: Kan överhuvud taget något enfaldigare tänkas? Jag frågar vidare: Är det icke obegripligt, att faktiskt en sådan tro har behärskat kloka statsmän i både små och stora länder?

Jag skall som sagt icke upptaga dessa ting till behandling vid detta tillfälle. Jag har bragt dem i erinran för att samtidigt understryka vikten av att man i fortsättningen icke låter sig bindas av ihålliga dogmer och talesätt, hur lockande dessa än vid första påseendet kunna förefalla. Sveriges *neutralitetssträvanden* ha i trontalet funnit sådant uttryck, att den däri gjorda vädjan till hela folkets verksamma stöd för dessa strävanden *måste vinna starkaste genklang hos varje sansad medborgare*. Icke desto mindre kan just neutralitetsbegreppet bli ödesdigert, om man icke från början gör klart för sig två saker. Den ena, som det skulle bli alltför vidlyftigt att här utveckla, sammanhänger med neutralitetens i viss grad obestämda karaktär, i sin tur åter beroende på suveränitetsföreställningarnas ohållbarhet. Här nöjer jag mig med att säga, att en stat, som verkligen vill värna om freden genom vakt-hållning om neutraliteten, icke får lov att känna sig som prinsessan på ärten, icke får fatta neutraliteten så snävt, att den nära nog *med nödvändighet måste* bli kränkt, när stormakterna under särskilda lokala förhållanden drabba samman till kamp för sina förmenta livsintressen.

Vad den andra saken angår, är det av vikt, herr talman, att man gör klart för sig, att neutraliteten som sådan sannerligen icke är något självändamål utan endast är ett medel för fredens uppehållande. Utveckla sig förhållandena dithän, att det allvarligen kan befaras, att vår fortsatta neutralitet icke i läng-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

den skulle kunna bevara freden men småningom leda oss ned mot en avgrund, i vilken vi alla — med undantag av en föraktlig eller beklagansvärd grupp — hellre skulle önska oss döden än fortsatt liv; utveckla sig förhållandena dit-hän, då är tiden inne för oss att till omprövning upptaga frågan, huruvida vår fortsatta neutralitet är till gagn eller till skada för oss och vårt land. Av lättförklarliga skäl önskar jag här icke närmare utveckla detta ämne. Jag endast nämner, att vår gamla, mer än hundraåriga situation med det *tsaristiska* Ryssland in på våra gränser icke är att tillnärmelsevis jämföras med vårt omedelbara grannskap till det *nuvarande* Ryssland. *Tsarens* Ryssland var dock i toppen styrt huvudsakligen av européer, d. v. s. personer med åtminstone en viss förståelse för västerländsk civilisation och kultur. *Våra dagars Ryssland är icke styrt av européer i denna mening.*

Herr talman! Inför de bistra utsikter, vi sålunda nu stå, krävas *handlingar*. »Orden för dagen» — jag syftar på den bekanta serien — dessa ord synas mig alltför menlösa och därför tämligen överflödiga. Undantag vill jag dock göra för statsrådet Bagges uttalande. Han gav en säkerligen av de flesta efterlängtd utlösning, när han meddelade, att *vårt försvar blir starkare för varje vecka som går*. Mätte vår upprustning ske så snabbt och så rationellt som det är möjligt! Mätte den leda till det *maximum av försvarsstyrka*, som ligger inom ramen för Sveriges möjligheter.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Wallén: Herr talman! Det var med tillfredsställelse som jag hörde såväl herr Råstöcks som herr Österströms uttalanden, där man poängterade, att näringarna skulle upprätthållas och att den sociala standarden därvid även borde i bästa möjliga grad tillgodoses. Jag kan emellertid i samband med statsverkspropositionen icke underlåta att beröra en liten punkt, en punkt, som för vissa näringar, för att icke säga näringslivet överhuvud taget, har en rätt stor betydelse. Det är den omständigheten, att kapitalöverskottet, som för kort tid sedan överflödade i sparbanker, vanliga banker och jordbrukskassor, nu helt plötsligt förbytts i en tryckande omöjlighet att få kreditförhållandena tillgodosedda, och att dessutom räntan *avsevärt* ändrats.

En nyckelindustri — jag åsyftar i detta fall byggnadsindustrien — har redan nästan avstannat. Vad det betyder för många andra näringar är tämligen självklart. Och vad det betyder beträffande minskad köpkraft, arbetslöshet o. s. v. plus minskad *skattekraft*, som i detta fall ej saknar sin betydelse, behöver jag icke framhålla.

Räntan har som bekant starkt sprungit i höjden. Detta har också särskild betydelse, i synnerhet för jordbruket med dess enorma skuldbörda, delvis ett arv från den förra deflationsperioden, och belyses kanske bäst, om jag, herr talman, får påpeka, att skuldbördan för jordbruket beräknas utgöra cirka 2,700,000,000 kronor eller 730 kronor fördelad på varje hektar odlad svensk åkerjord. Den årliga räntan uppgår enligt statistiken till inemot 120,000,000 kronor. Det vill med andra ord säga, att på varje hektar odlad jord i Sverige ligger en räntesumma årligen av cirka 30 kronor. Varje procents ränteökning betyder för den svenske bonden en ökning av cirka 7 kronor på varje hektar svensk åkerjord. Prisnivån för jordbrukets produkter har dock beräknats med en helt annan låneränta än den nu rådande, och *en justering uppåt av jordbrukets produktpriser* synes mig vara en oundviklig nödvändighet, om rättvisa skall vederfaras denna ur landets synpunkt viktiga näring, som tyvärr, som jag sade nyss, är högt skuldbelastad.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Men även andra företagare, ej minst småföretagarna, tryckas hårt icke blott av privatbankernas uppskruvade utlåningsränta utan också av den bankernas motvillighet, som ger sig tillkänna i fråga om tillhandahållande av nödigt driftkapital, ja till och med i många fall i fordran, att *vissa amorteringar* trots de svåra tiderna skola företagas. *Det förekommer till och med uppsägningar av lån mot i vanliga fall goda säkerheter!*

Kraven på statligt ingripande bli allt kraftigare, och det skulle vara orätt av mig att ej i remissdebatten i dag framhålla detta. Ja, till och med fordran på moratorium för räntor, exekutiva åtgärder och hyror höra icke till undantagen. Frågan om att som motvikt till bankernas övermakt och suveränitet över lojala medborgare dessa skola bilda en »Räntebetalarernas riksorganisation» synes alltmer ventileras ute i bygderna. Man har mycket svårt att finna sig i och att ens ur storkapitalets egen synpunkt förstå klokheten i att i nuvarande stund genom alltför hårda villkor försvåra eller omöjliggöra existensen för en stor grupp av Sveriges medborgare, liksom också att smälta den förlust, som drabbar dem, som genom lojalt inköp av svenska statens obligationer nu genom att ränteläget ej hålles konstant drabbas av en förlust in till 20—25 procent på det investerade kapitalet.

I samband med statsverkspropositionen kunna icke förbises de konsekvenser för näringslivets och företagens del, som denna penningpolitik torde medföra i fråga om skattekraften.

En annan sak i samband med budgetens skatteinkomster bör, även om den icke rubbar den absoluta stabilitet, som förefinnes visavi vårt lands statsfinanser, påtalas. Jag syftar på den kapitalflykt, som till och med i särskilt pregnanta fall visat sin mest osympatiska och fosterlandslösa sida. Utan att gå in på de vägar, som dessa »svenska medborgare» härvid använda, hoppas jag, att statsmakterna ej skola lägga fingrarna emellan, när det gäller att med erforderliga medel näpsa dessa liksom också de »lösdrivaremiljonärer», *vilka ur svenska folkets fickor inhöstat de många millionerna men vid första påfrestning ej blygas för att taga ut flyttningsbetyg till annan världsdel eller rent av gå med utflyttningsbetyget i plånboken*, ett utflyttningsbetyg, som enligt verkställd undersökning uttagits före respektive *mantalsskrivning*. Därigenom undandraga sig dessa de mest elementära skyldigheter mot det land, som de äro skyldiga tack men, herr talman, *vars medborgarskap och skydd de fortfarande nog vilja åtnjuta*. Här har det svenska folket en obetingad rätt att fordra, att vissa lagar antagas och användas med omutlig stränghet. Kapital- och framför allt *skatteflykt är ju dock i själva verket ingenting annat än ett tillägnande av de övriga medborgarnas motsvarande medel*. Denna trafik bedömes också enhälligt av Sveriges folk, oberoende av parti, endast på ett sätt.

Man har också sett, hur tidningar från olika partier med *en* mun påtalat dessa förhållanden, t. ex. tidningen Upsala och Göteborgs Handelstidning samt icke minst Aftonbladet, som jag tillåter mig citera: »De, som för att främja privata intressen bedriva kapitalflykt, göra helt enkelt sabotage mot den stora massan av svenska medborgare och förtjäna icke mera aktning än de, som i höstas faktiskt ägnade sig åt hamstring i detta ords verkliga betydelse.»

Alltmera har under den sista tiden bondeförbundets programpunkt i denna fråga aktualiserats. Det heter däri: »Penningpolitiken bör handhavas på sådant sätt, att produktionen utvecklas och främjas och för näringslivet tryckande räntestegring undviks. Jordbrukskrediten får ej vara beroende av affärsbankerna och bör genom statligt ingripande bringas i gynnsammare läge, så att jordbrukets och de mindre näringsidkarnas kreditbehov bättre tillgodoses. Storfinansens övermakt, som visat sig äventyrlig och ödesdiger för

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

vårt näringsliv, måste brytas, och jobberi med svenska värden förhindras.»

Frågan om bankväsendets ordnande på ett annat sätt än för närvarande är fallet kan enligt min mening knappast längre undanskjutas. Allmänt väl måste, särskilt under nuvarande förhållanden, sättas framför enskild vinningslystnad. Det torde icke minst vara de kapitalägandes eget intresse, att så sker. Särskilt borde så vara fallet om de se på litet längre sikt. Samhörigheten mellan rika och fattiga såsom medborgare i samma land och med samma känsla för ett gemensamt fosterland får icke grumlans genom att den ena partens oförstående gör sig gällande mot den *svagare* medborgaren. Fosterlandet är för oss för dyrt för att därigenom ens den minsta ton av disharmoni skall få befogat insteg hos någon enda grupp av det moraliskt och statsfinansiellt samt även nationellt sett fullt eniga svenska folket, som är berett att i alla skiften och med alla medel värna om ett älskat fosterland.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Flyg: Herr talman! När 1940 års riksdag begår sin remissdebatt, blåser tidens starka storm revelj i moll kring Sveriges kuster. Allt vårt arbete, alla våra beslut måste präglas av detta tillstånd. Allt det schackrande och kohandlande, som kännetecknat de senaste årens svenska politik, måste nu bannlysas. Den, som i dag fortsätter efter de svunna välfärdsårens partispekulativa mall, har dåligt förstått tidens röst. Tvenne äro uppgifterna för Sveriges regering och riksdag: Hävdandet av de små folkens och därvid vår egen rätt till självstyrelse och neutralitet samt ett envist värnande i det längsta av den stora uppgiften — fred för Sveriges land och folk. I nämnda avseenden har spontant en samling vuxit fram särskilt bland de breda arbetande skikten — en folkfront i ordets verkliga bemärkelse, som riksdag och regering göra klokt i att beakta, som riksdag och regering *måste lära sig beakta*. Ännu är denna samling blott i sitt vardande, men den har givit säkra och strålande bevis på sin existens i form av entusiasm, hängivenhet och offervilja. Och, herr talman, i fråga om dess medvetenhet att icke kapitulera i tidens strid för under årtiondens mödor erövrade värden och rättigheter har ingen rätt att tvivla.

Detta hava riksdag och regering att beakta vid sitt handläggande av såväl inrikes- som utrikespolitiska angelägenheter.

I dag träda de utrikespolitiska angelägenheterna mer än tidigare i förgrunden. I dag kan ej riksdagen *förvägras* sin rätt att tala om svensk utrikespolitik. Det var och är, rent ut sagt, *en skandal*, en politisk skandal, att en urtima riksdag, som var inkallad på grund av krigsutbrottet, icke gavs ett enda tillfälle — ja, förvägrades — att yttra sin mening om det läge, som nu utvecklats dithän, att en krigförande stormakts bomber splittrats mot svenska kustens klippor. Det var och är en skandal, herr talman, därför att orsaken till detta för riksdagens prestige kränkande tillstånd var — som vi nu veta — att regeringens tvenne främsta män voro oeniga, oeniga beträffande infriandet av en överenskommelse, vilken utan riksdagens vetskap slutits med Finlands regering redan hösten 1938. En regering, som befinner sig i ett dylikt tillstånd, borde naturligen enligt parlamentariskt demokratiska principer *ha avgått*. I stället drog man — säkerligen med utrikesnämndens bistånd — hemlighetens slöja över nykedomen samt satte riksdagen på undantag med talförbudets läs över läpparna.

Ofta har jag, herr talman, inför denna kammars forum reagerat mot utslagen av absolut regeringsmakt från vår forna utrikeslednings sida. Hade riksdagen som sådan gjort detsamma, hade mycket av det, vi i dag beklaga

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
och skämmas över, mycket av det, som skadat Sveriges prestige i utlandet, kunnat vara ogjort. Men låt oss tala öppet, medan vi ännu ha möjlighet därtill: Riksdagen har icke handlat så. Riksdagen har på order av informerade eller, bättre sagt, duperade partiledare legat platt på magen inför utrikesledningens storhet och därmed solidariserat sig själv och landet med en utrikespolitisk kurs, som i dag förintats av verkligheten, och som vår nye utrikesminister i elfte timmen tydligen är i energiskt arbete att korrigera genom realpolitiska strävanden, utgående ifrån den naturliga insikten, att *Sverige ligger där det ligger*. Kan man nu förvänta, herr talman, att det påtalade systemet definitivt hör historien till, att det gått i graven med mycken annan dumhet och självgodhet från välfärdsregimens soliga klang- och jubelår?

Finland står i dag i centrum för hela det svenska folkets uppmärksamhet. Sveriges ställning till Finland är därför den aktuella fråga, som undanskjuter allt annat. Svenska folkets ställning till Finland är väl känd, *Sveriges officiella ställning* är mindre väl känd. I detta avseende måste riksdagen skapa klarhet, utforma en av hela världsoptionen känd position — detta med, helst med, eller mot regeringen. Jag uttalar min tillfredsställelse med utrikesministerns svarsnot till ryska regeringen med anledning av den framställning, som nämnda regering gjort med stöd av medvetet lögnaktiga uppgifter, som översänts till Moskva av härvarande ryska agenter. En allmän tillfredsställelse råder med såväl den lugna tonen som den fasta formen i den svenska skrivelsen.

Ett par anmärkningar vill jag dock göra. Såväl den ryska framställningen som det svenska svaret borde vida tidigare ha blivit allmänt kända. Diplomatiska umgängesformer angivas förklara dröjsmålet. De må vara gällande beträffande meningsutbyten med regeringar, som visat sig respektera och praktisera dylika umgängesformer. För framtiden synes det mig önskvärt, att man beaktar skillnaden mellan regeringar och regeringar. Ty, herr talman, det är väl uppenbart, att det består en väsentlig skillnad mellan regeringar i västerländsk mening och statsmän av gangstertyp — — —

Här avbröts talaren av herr *andre vice talmannen*, som lät klubban falla och yttrade: »Jag måste uppmana talaren att rörande dessa ömtåliga förhållanden uttala sig med större försiktighet!»

Herr *Flyg* fortsatte: Herr talman! Jag har bara velat påpeka, att en absolut given skillnad finnes, och jag har icke utpekad någon regering såsom gangsterregering.

En andra anmärkning består i önskemålet, att i den svenska noten klart sagts, att det är en för den svenska demokratien helig princip, som kränkts genom överfallet på Finland, principen om varje folks rätt till självstyrelse, principen om varje folks rätt att själv utse sin regering samt att intaga en neutral position i stormakternas och deras blocks konflikter. Hur mycket har det ej talats, hurrats och bankettats i begreppet Nordens tecken? Såväl i vår press som här i riksdagen ha vi från det socialistiska partiets sida varnat för att av Norden göra något mera än vad som naturligen kan och bör läggas in i begreppet. På den punkten har det svamlats i detta land på ett sådant sätt, att man i dag fuller väl förstår, att aktörerna från igår nu vilja draga en glömskans slöja över sitt förflutna.

Men i det avseendet, jag nyss angivit, anser jag, herr talman, att begreppet Norden bör hållas vid liv. I det avseendet är begreppet Norden bestående. Anfallet mot Finland är ett anfall mot *samtliga nordiska länders principiella rätt* till demokratisk självstyrelse och till neutralitetspolitik. Och låt oss, även om det är obehagligt, vara övertygade och ense i ett avseende: *det ryska anfallet mot Finland är ett led i det stora krigets sammanhang*, det är början till en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

strategisk framstöt av förberedande karaktär, mycket naturlig från den initiativtagande maktens sida men därför också oacceptabel och onaturlig ur finsk synpunkt, liksom även ur *svensk*, ur *nordisk* synpunkt. Anfallet mot Finland är därför indirekt också ett anfall mot Sverige, mot Norden.

Hävda vi icke under sådana förhållanden Sveriges solidaritet med Finland i tecknet av den princip, jag förut angivit, ha vi förintat grunden för vår egen protest, vårt eget motstånd i en, vi skola hoppas aldrig kommande, morgondag, då Finlands bittra men också ofrånkomliga strid är vår egen strid. Världen kan då med fog skratta åt oss, om vi protesterar, ifall någon främmande makt ur sina skräppgömmor plockar fram ett knippe svenska agenter och erkänner dem såsom regering i detta land. Man kan beteckna dylika metoders praktiserande såsom en dumhet, man kan äcklas över de kräk, som låta tvinga sig att spela med i en dylik parodi, men svensk demokrati som sådan bör genom sin regering i eget och det angripna grannfolkets intresse *avgiva en bestämd, principiell protest.*

Här tillåter jag mig, herr talman, att ställa en fråga till utrikesministern: Är det riktigt, att den svenska regeringen före det ryska anfallet på Finland uppdrog åt sin minister i Moskva att till ryska regeringen avlämna en not, vari uppriktigheten i Finlands neutralitetsvilja garanterades samt en varning framfördes mot att Finlands självständighet och integritet hotades? Är det riktigt, att denna not avvisades av den ryska utrikeskommisariaten samt att där-efter ingen liknande framställning gjorts? Med hänsyn till nödvändigheten och önskvärdheten av att Sverige fixerar sin ståndpunkt till det drama, som utspelas i Finland, samt med hänsyn till den folkstämning, som råder i landet, är det av betydelse och intresse, att dessa frågor få ett klart svar.

Tyvärr är det här nödvändigt att deklarerar — och jag säger detta nu även med tanke på vad som tidigare har yttrats i debatten från de fyra regeringspartiernas sida — att jag alls ej avser eller önskar *ett direkt svenskt ingripande i det rysk-finska kriget. Fredens bevarande för Sveriges land och folk måste vara det främsta, det vitala* i alla våra strävanden. Men, herr talman, ett må vi veta: freden bevaras icke genom undfallenhet, genom blundande eller tiggande. Om man vill kalla strutsens politik att sticka huvudet i sanden, när stormen kommer, för försiktighet, så gör man sig skyldig till en allvarlig snedvridning av ett betydelsefullt begrepp. Sveriges regering bör avgiva en deklARATION, här inför riksdagens forum eller på annat sätt, *vilken giver den breda folkstämningen i landet dess officiella uttryck* och skapar vad som hittills saknats: *den naturliga kontakten mellan folk och regering* i den allvarligaste situation, som Sverige någonsin befunnit sig uti. Att begära detta, är *ej krigsaktivism*, herr talman. Det är ej, herr Österström, herr regeringsadvokat Österström, en hasard- och äventyrspolitik. Man bör vara försiktig med användandet av ordet krigsaktivism. Särskilt, synes det mig, bör försiktighet iakttagas av personer, vilka till och med krigsutbrottet varit medansvariga för en politik, som kunnat leda Sverige in i stormakternas konflikt. Vederbörande ha haft rena turen att tacka för att landet icke drabbats av nämnda öde. De tusentals frivilliga unga män, som ha rest till Finland eller äro beredda att resa, äro inga krigsaktivister. De äro lysande representanter för den offervilja, den entusiasm, det mod, som trots all tidens förfleckning, all själsdödande likriktning finns hos vår unga generation. Dessa unga män ha gjort eller äro beredda att göra sin måhända *allt* krävande insats ej blott av solidaritet mot Finlands kämpande folk utan även av brinnande intresse för det egna landets fred. Jag har, herr talman, ingen rätt att tala för dem, som stå i spetsen för denna folkrörelse, men jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
 varnar för att stämpla dem som krigsaktivister. Ännu är ej ordet utsagt, men det lurar bakom de försiktiga antydningarna, det smyger kring från öra till öra. Regering och riksdag stå inför ett allvarligt val: *med* eller *mot* den spontana folkrörelsen i frivillighetens oantastbara tecken. Man handlar klokt — ja, man handlar *endast då rätt*, om man väljer: *Med folkrörelsen för Finlands seger*.

I det sammanhanget vill jag, herr talman, rikta uppmärksamheten på ett alldeles färskt uttalande, som i dag har kommit under mina ögon, ett uttalande från den nye sekreteraren i det största av regeringspartierna. Jag vill icke påstå, att han med sitt yttrande uttryckt detta stora breda, på djupet förankrade partis officiella mening, men hans synpunkter äro av värde att framföras i debatten för att om möjligt åvägabringa klarhet i det avseendet. Herr Torsten Nilsson, den nyvalde sekreteraren, har på ett Finlandsmöte nere i Malmö yttrat: »Finlands kamp är vår kamp. *Det finska folkets utsikter* att rädda sin frihet genom denna kamp eller genom nya förhandlingar få den garanterad *äro ringa*, men en sak är redan vunnen: Sveriges folk står sammansvetsat som aldrig tillförne i sin vilja att lämna det finska broderfolket denna *humanitära* hjälp, och svensk socialdemokratisk arbetarungdom har icke tvekat att intaga sin plats i de leden. Vår uppgift är att utan svek och utan tvekan ge det för sin nationella frihet kämpande Finland den *humanitära* hjälp vårt moraliska socialistiska samvete bjuder oss.» Om man till detta lägger en erinran, att nämnda möte slöt med den mycket vackra handlingen att anslå kollekten till en ambulans, och att vikten av att framför allt humanitär hjälp lämnades finnarna betonades samt att utsikterna för Finland att klara sig äro mycket små, har man rätt att fråga: Är det den väg, på vilken man nu skall söka hämma frivilligrörelsen i denna för oss själva så betydelsefulla strid, som nu utkämpas därborta?

Ett begripligt, ofta återkommande, tydligen metodiskt använt argument i diskussionerna kring Finland består, herr talman, i frågan: *Hur ställer sig Tyskland* — hur kommer Tyskland att handla? Det åtföljes alltid av påpekandet av Sveriges svaghet i pressningen mellan tvenne stormakter.

Argumentet kan ej sägas äga nyhetens behag. Liksom förre utrikesministern i den framtvingade Ålandsdebatten vid 1939 års riksdag mycket starkt betonade, att Åland ligger där det ligger, så kan man här betona: *Sverige ligger där det ligger* — med Tyskland i söder och Ryssland i öster. Så har det varit sedan den svenska stormaktstiden gick till historien. Nu synes man ha upptäckt detta sakförhållande på de håll, där man tidigare i handling visat, att man varit helt blind för detsamma. Det enda nya som inträffat är att de tvenne stormakterna slutit ett vänskapsfördrag med varandra — fullt naturligt för alla som kalkylerat med realiteter men till stor förbluffelse för dem här i landet, som byggde på tysk-rysk fiendskap såsom ett »faktum» — citat ur en tidning, redigerad av en ledamot av Sveriges utrikesnämnd — endast på grund av att Stalin gick över Paris och Genève, när han skulle till Berlin. Och på grund av detta nya förhållande är det man nu viskar: hur ställer sig Tyskland?

Jag förnekar inte frågeställningens allvarliga karaktär. Men, herr talman, jag tillägger: svensk utrikespolitik av i går — den utrikespolitik, som det var en dödssynd mot den helige ande att yttra sig om i riksdagen och som var allmänt välsignad av samtliga spetsarna i dagens regering, den nye utrikesministern undantagen — har en stor skuld i förhållandet att frågeställningen är så allvarlig. Vidare tillåter jag mig säga, den är en dålig läkare, som på grund av vissa allvarliga symptom i ett sjukdomsfall, på grund av vissa riskmoment, tillråder patienten att ingenting göra. Här ha vi att förvänta, att rege-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ringen gör vad i dess förmåga står, gör sin plikt. Den bör då söka undvika sådana misstag, som hittills förekommit. Jag betvivlar exempelvis mycket starkt klokheten i att byta utrikesminister omedelbart efter det den tyska pressen levererat trumeld mot herr Sandler. Om man replikerar, att herr Sandler avgick på grund av sin politiska inställning, så svarar jag, att samtliga regeringsledamöter, såväl de gamla som de nytillkomna, tidigare, till helt nyligen, företrätt samma inställning som herr Sandler. Jag betvivlar även, att pekpinnekampanjen mot herr Segerstedt i Göteborg eller åtalsaktionen mot kanske en diktare Nerman äro de rätta metoderna att komma till tals med eller vinna Berlinregeringens förtroende. Svansviftning, herr talman, skapar aldrig förtroende, den plägar leda till förakt — allra helst om den verkar förorsakad av nervositet.

Däremot synes vår utrikesminister, herr Günther, vara inne på rätt väg, att döma av innehållet i hans intervjuuttalande till Berliner Börsen-Zeitung den 28 december 1939. Utrikesministern förklarade där, att den svenska politiken grundas på absolut neutralitet samt att denna neutralitetspolitik innesluter helt och fullt vänskap med Tyskland. Den nya svenska regeringen, sade herr Günther vidare, har en ärlig strävan att vidare befästa det vänskapliga förhållandet till Tyskland. Sedan herr Günther understrukit betydelsen av resultatet av de svensk-tyska handelsförhandlingarna betonade han med all tydlighet, att Sverige icke i något avseende är villigt att låta sig påverkas eller till och med utnyttjas av andra makter eller intressegrupper.

Jag utgår ifrån att referatet av intervjuen är riktigt. Beklagligtvis har den nämligen icke delgivits den svenska pressen, vilket borde ha varit, synes det mig, herr talman, en tacksam, naturlig uppgift för den nystartade officiella informationsbyrån. Utgående ifrån att vad sist påtalats är en lapsus samt medveten om, att regeringen även på andra vägar sökt förbättra kontakten med tyska regeringen, vill jag ge uttryck åt den meningen att regeringen visavi Tyskland synes vara inne på en naturlig och riktig väg.

Betänka vi vidare, att enligt den rysk-tyska paktens kan Ryssland officiellt ställa sig neutralt gentemot Tysklands krig, så kan givetvis även Tyskland under sådana förhållanden inta en neutral position gentemot Rysslands krig mot Finland — med mycket större fog kan detta ske. Det förutsätter emellertid, att icke de mot Tyskland fientliga stormakterna engagera sig via Sverige i den rysk-finska konflikten. Här gäller det för regeringen att vaksamt se upp. *En större olycka än att Sverige på grund av det rysk-finska kriget skulle dragas in i den stora konflikten kan för närvarande ej tänkas.* Detta är den verkliga risken med taktiken i den finska frågan — vida allvarigare än frågeställning: hur ställer sig Tyskland? Endast de som vilja skapa svårigheter för frivilligrörelsen, de som av obegripliga skäl vilja att ingenting skall göras, kunna fortsätta med idisslandet av detta argument.

Någonting som jag väntat att få höra ett ord om i hans excellens herr statsministerns anförande helt nyss från statsrådsbanken, *något, som väsentligt skulle understryka allvaret i Sveriges vilja till neutralitet*, det är att nu, herr talman — snarast — *riksdagen beslutar uppsäga engagemanget i Nationernas förbud.* Är efter år har den socialistiska gruppen i riksdagen ställt yrkandet att detta borde ske. Varje gång ha aktuella händelser utgjort motivet för vårt krav. Det ledde i fjol till herr Bagges, högerledarens, förslag om att Sverige skulle medverka till att slå ihjäl Nationernas förbunds politiska halva, medan dess sociala och ekonomiska halva skulle få leva kvar. Nu synes mig Sveriges egen position utgöra ett tacksamt motiv till att riksdagen fattar ett beslut om utträde. Finland borde göra oss sällskap — de övriga nordiska länderna likaså. Men bortsett från om så sker eller ej bör Sverige nu handla. Efter senaste sessionen i Genève och i medvetande om Sveriges uppträdande

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

därstädes borde klokheten bjuda regeringen att föreslå riksdagen besluta om medlemskapets uppsägande.

Från det utrikes- och krigspolitiska området är det naturligt att rikta uppmärksamheten på försvars- och beredskapspolitikens gebit. Här har det sannerligen icke kommit några nya män i ledningen, vilket även, herr talman, granneligen märks. För någon tid sedan såg jag i en bildtidning ett porträtt av en av de oftast fotograferade toppfigurerna i den svenska försvarsorganisationen. Han stod på en balkong utanför sitt tjänsterum. Blicken var riktad på väggen och i tidningens text frågades — helt förvisso omedvetet — elakt, om generalen möjligen stod och grubblade över en där inhuggen latinsk devis, så lydande: »En armé utan ledare är en kropp utan själ.» Nog ges det anledning att fråga om vårt försvarsväsen har någon eller några ledare i ordets egentliga bemärkelse. Jag skall här ej bli mångordig — det blir tillfälle att senare återkomma till detta kapitel. Men när det än i dag inträffar, att utkallades familjer få vänta i månader på det fattiga men dock så nödvändiga familjebidraget, så har man rätt spörja: var brister det någonstans? Eller när man får vetskap om, att vissa utkallade i månader få fullgöra en tung, påfrestande tjänstgöring, medan andra av samma vapenslag bara ligga i en kasern — ligger och går utan att ens övningar bedrivs — då förstår man att något är på tok. Högsta ledningen får ej vara ovetande om dylikt. Man får ej här replikera med ordet: detaljer. Det är detaljerna som skapa helhetsstämningen och i denna stämmings harmoni brister det väsentligt för närvarande. Allvaret i detta behöver ej understrykas. Skola medborgarna lämna sina civila anställningar för att i månader fullgöra sin plikt såsom värnpliktiga, skola de också kunna konstatera att ordning, förnuft och rättvisa råder i den militära apparaten.

Låt mig vidare, herr talman, än en gång rikta uppmärksamheten på kostnaderna. I direkta och indirekta anslag kommo vi under 1939 upp över en miljard kronor. I år torde kostnaderna bliva av ungefärligen samma storlek. Vad säga oss dessa summor? De säga, att 1936 års försvarsorganisation ej längre existerar — i etapper och styckevis har riksdagen på regeringens förslag passerat långt förbi vad som då beslutades. Samtliga herrar, som då agerade på den politiska scenens mitt och spelade antagonister med sina maximsiffror — herr Hansson 135 miljoner kronor, bondeförbundet 148 miljoner kronor, folkpartiet ävenså, och högern, herr Bagge, med 180 miljoner kronor per år — sitta nu i regeringen. Ja, mina herrar, det var fred då och det är krig nu. Men nog menade ni väl, att det ni då, 1936 i juni, så energiskt argumenterade för, skulle användas vid fall av krig? Statsministern sade visserligen föregående år, att han icke hade tänkt sig vilket krig som helst — han hade följaktligen bara tänkt sig att vi skulle möta en lämplig, passande, lagom stark fiende. Ja, denna förklaring säger ju en hel del. Men vad är den verkliga sanningen? Jo, att herrarna i försvarskommissionen — herr talmannen får ursäktas — åren 1930—1935 kalkylerade med ett helt annat läge än verkligheten av i dag. Då fablade man ännu om den underbara »kollektiva säkerheten» som föll oss till genom medlemskapet i Nationernas förbund — då insåg man ej, att Sverige ligger där det ligger. *Beslutet av 1936 var en produkt av ett felaktigt utrikespolitiskt och militärpolitiskt bedömande.* Jag bara konstaterar, herr talman, att de män som gjorde detta, sitta i dag — i nuets allvarstid, i nuets stormtid — i landets regering samt i spetsen för försvarsorganisationen. Mätte vi be till de makter, som styra oss arma människobarn, att de ha utrustat dessa herrar med bättre förstånd i dag än de hade vid den tidpunkten.

Till detta kommer ytterligare ett förhållande, som ej får tigas ihjäl. Pri-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

serna på varjehanda krigsmateriel ha kraftigt stigit — i vissa fall med 50 procent, i andra fall med 30 och 40 procent. Vad detta innebär ur de skattebetalande medborgarnas synpunkt, särskilt de hårt tryckta breda arbetande skikten av vårt folk, det behöver jag här ej orda om. Här ha vi ytterligare ett bevis på det bristande förutseende, som skriker emot oss tidigare från bensinmarknaden — nu från försörjningen av kol och koks samt annat bränsle. Allt talar för, att vi styrts av en regim, som påminner om skolbokens fabel om syrsan, som spelade och dansade hela sommaren — i detta fall välfärdssommaren — utan tanke på eller insikt om att det stundade bistra vargatider.

Eller, herr talman, låt oss undersöka vad budgetens siffror säga oss. Siffrorna för 1939 och 1940 berätta, att vi starta krisen — utan att Sverige ännu är med i kriget — *med en brist på omkring en miljard kronor*. Detta trots vad finansministern kalkylerar med att få genom direkta och indirekta skatter. Detta efter sju feta år av stigande uppåtgående och mångbesjunget välstånd. Redan signalera och kräva vissa tidningar ökade konsumtionsskatter. Jag varnar herrarna för dylika vägar. Redan nu ha priserna stigit till en sådan grad, att det är svårt — ja det är ingen överdrift att säga *för många omöjligt* — att få debet och kredit att stämma. Här är ett ingripande på sin plats och jag hoppas att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på saken. Vi måste igenom krisen. Vi få ej varken svartmåla eller förgylla morgondagens perspektiv. Men en förutsättning för att lyckas, det är att bördorna från början rättvist fördelas. Skola vi lyckas att under fred, vilket vi alla måste sträva efter, balansera oss genom svårigheterna, så måste det för att använda en känd sats, herr talman, ske *med folket för fosterlandet* — med de breda folkskikten, inte på deras bekostnad. Vilket intryck gör det ute i landet, när man läser om, att vissa förmögna svenskar passat på att försvinna till fjärran, enligt deras mening, tryggare länder, som bättre kunna utnyttjas? Vet man hur dylikt verkar — förstår man detta — så måste statsmakternas åtgärder bli av motsatt verkan. Detta med anledning av årets stat, som talar ett synnerligen allvarligt språk.

Sammanfattar jag här mitt anförande, så blir slutsatsen: *landets regering är ingen stark regering*. Den bär ansvaret för allvarliga felbedömningar i det förflutna — den bär ansvaret för att »vår beredskap» icke var eller är god. Verkligheten har på den punkten mycket obarmhärtigt korrigerat vår statsministers tvärsäkra ord från krigsutbrottets dagar. Den senaste rekonstruktionen av regeringen — betecknande är under vilka former denna rekonstruktion skedde — som innebär att högerens ledare har blivit ekle-siastikminister och folkpartiets ledare kommunikationsminister — att nämnda herrar satte sig på dessa stolar vittnar obestriddligen om ett starkt själv-uppgivelsens sinnelag — denna rekonstruktion, herr talman, innebär *varken någon förstärkning* eller någon förändring av det sakförhållande jag nyss pekat på. Ty märk väl — varken på det utrikespolitiska eller det försvars-politiska området har under senare år fattats något beslut av större betydelse utan herrar Bagges och Anderssons i Rasjön i förväg inhämtade godkännande. Den forna regeringsduettens förvandling till kvartett innebär i sak icke någon annan förändring, än att regeringschefen har fått ett starkare grepp kring de tidigare ledarna för den borgerliga oppositionen.

Jag och det parti jag företräder här i kammaren har givetvis ingen anledning att gråta över att de tu ha blivit fyra. Men tiden är för allvarlig för spekulationer ur partisynpunkt. *Vi befinna oss i ett läge där samtliga i dag existerande partier snart kunna vara sopade åt sidan av en reaktionär våldsmakt*. Vad jag här vill komma till är endast det påpekandet, att man bör sluta med talet om att vi ha en stark regering. Vi ha i realiteten *samma*

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
 regering som förut, efter rekonstruktionen faktiskt *kvalitativt svagare*, och den förutvarande regeringen var stark endast så länge välfärdens välsignade sol sken över dess väg.

I dag har regeringen fått sina blommor av debattens fyra inledande talare. På mig verkade statsministerns inkasserande av nämnda herrars vackra ord ungefärligen på samma sätt som när man på en teater åser en skådespelares tacksamma bugningar över blommor, som han beställt till sig själv. Kanske låter det elakt, men det är tryggare att känna sig elak än att vara medansvarig för teatertablåer, som illa svara mot allvaret i nuets stormtid.

Regeringen avser att stärka sin position genom nya lagar — bland annat genom en ny attack mot gällande tryckfrihetslag. Det är en olycklig väg, som man redan vandrat tillräckligt länge på här i landet. *Man räddar ej demokratin*, herr talman, genom att *alltmera lagbinda och vingklippa densamma*. Man skapar ej entusiasm bland de breda folkskikten för kampen för demokratin genom att beskära de rättigheter, som äro resultatet av generationers strävanden, ej minst för det socialdemokratiska partiets vidkommande. Och var är beviset, herrar statsråd, herr statsminister, för behovet av en ytterligare begränsad tryckfrihet? I vilket land finns en lojalare tidningspress? Var finns en större förståelse för tidens svårigheter än hos den svenska pressens ledande män? Jag sade förut, att det gällde att bemästra krisen *med* folket. Jag kan även tillägga: *med pressen* och med dess ledande krafter. Fingrarna bort, herr statsminister, från tryckfriheten — sluta med alla andra försök av liknande karaktär! På dylikt sätt hjälper man ej upp en riskabel situation. På dylikt sätt skapar man endast likriktning, d. v. s. formerna för en morgondags reaktion, vars tillbakaslående är allas vår plikt.

Man talar i detta sammanhang om att man saknar juridisk möjlighet att ingripa mot de ryska agenterna inom svenska gränser — dessa som sin plikt likmätigt försvara det skändliga bombandet av Finlands civilbefolkning, av åldringar, kvinnor och barn, ty alla män därborta kämpa vid fronterna. Ja, vår författning inrymmer skydd för någonting värdefullt, som heter åsiktsfrihet. Men ingen lärd juridisk professor och ingen bondadvokatyr i världen skall få mig att inse, att *vår författning inrymmer skydd för kräk, som mot betalning arbeta för en främmande regerings åsikter* och som dagligen arbeta på olika sätt i nämnda regerings tjänst inom svenska gränser. Här behövas inga lagändringar. Leve åsiktsfriheten, herr talman, men ned med den som i dess namn söker att förfalska dess reella innebörd.

I åsiktsfrihetens intresse böra alla som missbruka denna rättighet resolut stoppas. Arbetarrörelsen landet runt gör upp i fall efter fall med vederbörande. Det är arbetarrörelsen, som främst bär upp nuvarande regering, även om dess ledare lämnat ut majoriteten av statsrådsstolarna till de borgerliga minoritetspartierna. Men regeringen, denna regering med sitt fundament av arbetarrörelsen, gör ingenting. Varför? Är det respekt för lagen så är det för all del vackert. Men även dumheten, herr talman, kan ofta vara mycket skön. Är det respekt för vederbörandes husbonde, så är inaktiviteten fördömlig och oförsvarlig. Låt mig erinra om, att de ryska agenternas högste ledare är högst likgiltig för sina verktygs öde — han vrakar dem själv — både mänskliga och mekaniska — utan hänsyn när så passar sig. Breda skikt av landets arbetarväljare stå bakom kravet på en snabb och resolut handling mot den ryska agenturföretagets ledande krafter.

Härmed är sagt vad jag ansett vara en plikt, herr talman, att säga i denna remissdebatt. Mina ord äro intet uttryck för lusten att i alla situationer bara kritisera. Vad jag sagt uttrycker vad många medborgare ute i landet tänka och vilja ha utsagt. Må riksdag och regering allvarligt betänka det ansvar,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

som åvilar oss. Tiden rider rasande fort just nu. Snart kanske vi ha annat att syssla med än att debattera i detta hus. Det är gott om vi då alla veta, var vi verkligen ha varandra. För socialistiska partiets vidkommande har jag deklarerat öppet och klart. Vi äro beredda att taga vårt ansvar i nuet och för framtiden. Men i det förflutnas misstag och försummelse äro vi icke medansvariga.

Sedan herr talmannen hade återtagit ledningen av kammarens förhandlingar, gavs på begäran ordet åt:

Herr von Seth: Herr talman! Det är stora ekonomiska offer som nu begäras av det svenska folket. I den mån dessa offer kunna stärka neutralitetsvakten och förbättra vårt försvar bäras de emellertid utan knot, även om man måste konstatera att bördorna nu blivit många gånger större än de behövt vara om försvaret under gångna tider behandlats på ett mindre styvmoderligt vis. Och jag vågar säga att man får hoppas, att de stora försyndelser, som i detta fall begåtts, ej må bli avgörande för vårt folks öde.

Den olyckliga kategoriklyvningen och inställandet av utbildningen för 1933 års klass ha medfört att inkallelserna hårt drabba vissa individer, medan andra helt gå fria. Det finns värnpliktiga som praktiskt taget gjort tjänst utan avlösning sedan den 1 september 1939. Det finns många familjeförsörjare bland dessa, affärsmän, jordbrukare och andra yrkesutövare, för vilka en långvarig tjänstgöring betyder ett stort ekonomiskt avbräck. Trots att den gångna urtima riksdagen nyligen fattat beslut angående de värnpliktigas avlöning, familjeunderstöd och hyresbidrag är detta i många fall dock icke tillräckligt. Jag måste därför rikta en vädjan till försvarsministern att söka finna en utväg att mera hjälpa dem som hårdast drabbats i sin näring av dessa inkallelser. Det är även ett önskemål att de som på grund av specialutbildning eller tjänst som befäl och underbefäl i reserven på grund av långvarig inkallelse ej må gå miste om tjänsteårsberäkning. Det har på detta område kommit fram saker som gör, att man nästan kan säga att tjänsten i kronans kläder för fosterlandet i vissa fall bestraffas. Det är mycket svårt att åstadkomma bättring härutinnan, men man måste ändå uttrycka den förhoppningen att det finns möjligheter att här göra någonting.

Beträffande den militära utbildningen ha ju erfarenheterna från kriget i öster ökat förståelsen för det frivilliga skytteväsendet. Det frivilliga skyttet måste på allt sätt understödjas och mera tagas om hand av statsmakterna. För ganska länge sedan hade vi s. k. skjutövningar för skolungdom. Jag menar inte, herr talman, att dessa skola återupptagas i samma form som då, men skjutövningar för ungdom böra snabbt och omedelbart sättas i gång och de böra läggas på en bred bas och givetvis efter helt andra linjer än förut. Jag ifrågasätter om inte tiden nu skulle vara inne, att i Sverige liksom i andra länder — man kan peka på Schweiz och Norge — införes obligatorisk skjututbildning årligen för vissa årsklasser värnpliktiga. Denna utbildning skulle kunna överlätas åt det frivilliga skyttet. Förslagsvis skulle jag vilja förordna att de senaste årsklasserna i beväringen och de första i landstormen åläggas att inom en frivillig skytteförening skjuta visst antal skott per år. På detta sätt skulle vi inom landet dels kunna bota vad som nu brister i de äldre årsklassernas försummade utbildning i skjutning, dels tidigt vänja ungdomen vid vapnens bruk och därigenom kunna skapa, om kanske inte en elittrupp så dock goda förband av framstående skyttar. Alla medel som användas för detta ändamål äro väl använda och de komma nationen till godo även i kommande tider.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

När man är inne på försvaret kan man inte nog starkt beklaga även den nuvarande försvarsministerns negativa inställning till en ökning av övnings-tiden. Vi skulle med större trygghet se framtiden an i detta land — när vi nu veta att den materiella utrustningen är ganska god, i många fall mycket god — om vi även hade den vissheten, att ungdomen kunde använda dessa vapen på ett rätt sätt, att den var samövad med vapnen och att samövningar hade ägt rum mellan förband. Jag vågar använda så starka ord härvidlag som att man förväntar, att regeringen mycket snart framlägger förslag angående övningstidens förlängning. Härigenom skulle ju också de täta ut- och inryckningarna till neutralitetsvakt kunna undvikas och framför allt skulle den svenska ungdomen få en fullgod utbildning.

Jag påpekade nyss att vi gärna påtaga oss de tunga bördor på det ekonomiska området, som försvaret ålägger oss. Man kan emellertid icke i detta sammanhang underlåta att göra en fråga till finansministern, om han ändå inte under de gångna årens miljonrullning har avsatt några reserver för vårt förut försummade försvar. Ja, frågan behöver ju inte besvaras från den tomma finansministertaburetten — den utgör redan ett nej. Man måste konstatera att vi under de gångna högkonjunkturåren levat, som svensken i allmänhet gör, över våra tillgångar, och detta i så hög grad att det statsfinansiella läget nu redan efter en kort tids påfrestningar är brydsamt. Jag skall inte sticka under stol med att det allmänt diskuteras, huruvida finansministern i dessa svåra tider är rätte mannen att förvalta landets affärer.

Under den gångna urtima riksdagen ha finansministerns förslag gång efter annan blivit underkända av enhälliga utskott, och utskottsbesluten ha bekräftats genom riksdagsbeslut. Sprit, kaffe och bensin gingo statsrådet Wigforss emot, och detta visar huru verklighetsfrämmande finansministern är då det gäller att lösa praktiska problem. Endast industrisockerskatten godtogs av riksdagen i enlighet med finansministerns förslag. För min del är jag fullt övertygad om, att man hade en känsla av att detta riksdagens beslut mindre var grundat på sakliga skäl, utan fastmer var avsett som en tröst, jag skulle vilja säga en tröstande slickepinne åt finansministern. Redan efter en kort tid har emellertid dess sötma gått bort, och det har nu visat sig att sockerskattens uttagande skapat stora besvärigheter och stark irritation.

Det är emellertid inte blott rikets finanser som befinna sig i en brydsam situation. Man måste säga att hela vårt land är i fara. För att tryggas rikets yttre säkerhet ha de mest omfattande beredskapsåtgärder genomförts eller förberetts. För den inre säkerheten är det icke lika väl sörjt. Trots att den urtima riksdagen den 8 januari beslöt en lag om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara, som visserligen ger myndigheterna förut okända möjligheter att komma spioner och förrädare på spåren och befordra dem till välförtjänt straff, har det kommunistiska partiet alltjämt icke kunnat stoppas i sin landsförrådiska verksamhet. Alltjämt tillåter den svenska lagstiftningen att statens tjänstemän och folkets förtroendemän tillhöra och verka för politiska grupper, som stå i främmande sold. En rad fackliga och andra enskilda organisationer ha beslutat gå till aktion mot kommunisterna och utesluta dem ur sin krets. Men både i riksdagen och i kommunala representantförsamlingar ha kommunisterna fortfarande säte och stämma, och ingenting har gjorts för att stoppa deras tidningspress och överhuvud taget hindra dem att hos vårt folk sprida sin landsförrådiska smitta.

Det vittnas i dessa dagar mycket om hur detta landsförräderi tar sig uttryck. Från en plats i mitt eget län kom det här om dagen ett brev från en järnvägstjänsteman. Han skriver följande: »Annars kan omtalas att jag arbetat i» — och så nämner han platsen — »en natt och en dag. När jag kom

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

på kvällen började trupptågen rulla mot norr och gingo sedan ett helt dygn. Men redan första natten kl. 3 visste Moskvaradion att omtala, att från... (platsens namn igen) 4,000 man förflyttats till... (den och den platsen). Detta har omtalats av polisen och är således inget av dessa rykten som spridas i dessa dagar utan sanning.»

Så skriver en svensk arbetare som känner sig upprörd i sin själ. Och det är intet tvivel om att detta förhållande på det djupaste upprör stora delar av vårt folk. Vi ha förutom detta nog och övernog av belägg för att kommunisterna metodiskt arbeta på att undergräva det svenska samhällets bestånd. Flera talare ha här givit uttryck åt att vi känna oss inte bara olustiga, utan vi skämmas i en sådan situation som denna. Den är i längden outhärdlig. Det svenska demokratiska samhället hotas här av en fara som utan dröjsmål måste avväjas. Det är ett nationellt och det är ett demokratiskt krav. Och jag är säker på, herr talman, att man ute i landet väntar på att vi även i riksdagen skola komma med sådana paroller, att vi härvidlag visa oss gå före. *Ut med kommunisterna ur riksdagens båda kamrar!* Detta borde vara en paroll, till vars förverkligande regeringen skulle kunna bidraga.

Herr talman! Den kamp som vårt broderland Finland indragits i har icke blott djupt berört oss utan har även hårt skakat det svenska folket. Historiska, kulturella och andra skäl göra att vi icke blott hysa varma sympatier för det finska folket utan förvisso också känna, att ett sammanbrott för Finland skulle bli en katastrof för vårt land. Ödesgemenskapen förenar oss med starka band! Utrikesministerns svarsnot till Ryssland har vunnit anklag i vida kretsar inom vårt folk. I trontalet hade vi också glädjen att höra ord om att man även på högsta ort var villig att bispringa broderfolket i dess nöd. Dessa ord i trontalet uppmåna alla svenskar att var och en på sitt vis deltaga i de olika hjälpaktionerna för det kämpande Finland, och vi ha i dessa dagar fått bevittna en enastående offervilja. Lux-arbetarnas paroll om trettondagsgåvan — följd av Östgöta rusthåll och många andra — har utlöst vackra gärningar, men dubbelt beundransvärd är den givmildhet som i det tysta skänker de sista besparingarna, semesterpengar, medaljer, ja t. o. m. vigselringar. Insamlingens goda resultat får emellertid icke inbilla oss, att det är nog. Vi måste komma ihåg, att det som är gjort endast till en ringa del är en uppfyllelse av vår plikt att ge vår tribut åt vår broder i nöd. Denna vår plikt kan icke uppfyllas enbart med en ekonomisk, materiell eller humanitär hjälpaktion. Det bör även här i riksdagen sägas ut, att svenska män i allt större skaror måste bringa sitt offer på andra sidan Bottenhavet för att rädda nordisk kultur och frihet. Herr Skoglunds varma vädjan till regeringen i denna sak instämmer jag till fullo i. Räddhåga, veklighet eller bekvämlighet få ej sätta sin prägel på svenska folket i så hög grad, att man anser fred till varje pris det enda eftersträvansvärda. En fred, som erhålles genom uppoffrande av väsentliga och livsviktiga värden för vårt folk, är neslig. Tiden är allvarlig, och vårt folk kan alltför snart ställas inför situationer, som snabbt kunna avgöra våra framtida öden. Då låta sig icke frågorna lösas på riksdagskompromissernas väg. Det är min övertygelse, att den samhörighetskänsla, som i prövningens stunder redan nu vunnit gensvar hos hela folket, kommer att stålsätta oss till varje offer.

Herr Hallén: Herr talman! Den sedvanliga uppmarschen efter partilinjer vid bedömandet av statsverkspropositionen och den föreliggande statsbudgeten har i stort sett i år inställts. Man har i stället fått bevittna en enhetlig frontbildning kring den nuvarande regeringen, vars allvarliga bekymmer vi alla förstå och dela. Vi inse också, att man på detta ansvariga håll, när rege-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ringsmaktens utövande är förenat med kanske större svårigheter än förut i mannaminne, med särskild oro ser och hör vad som sägs eller skrivs ute i landet med tanke på i vad mån detta kan skada hela vårt lands allmänna läge. En sådan oro, ibland stegrad till misstro, är ganska naturlig. Likväl måste vi här inom riksdagen framhålla vikten av att riksdagen på intet sätt begränsar sina möjligheter att göra de kommentarer och de omdömen om läget, som den finner skäligen. Jag vill i det sammanhanget framhålla, herr talman, att inom riksdagens båda kamrar är det ganska olika ställt olika ledamöter emellan ifråga om möjligheterna att kunna bedöma läget. Det finns ledamöter, som äro väl informerade om dagens händelser, under det att andra få nöja sig med vad tidningspressen kan förmåla av mer eller mindre vederhäftiga uppgifter. En sådan kategoriklyvning, om jag så får säga, av riksdagens ledamöter är i det långa loppet allt annat än lämplig.

Det har i kammaren i dag uttalats en hel del bekymmer i fråga om planerna på att i visst syfte begränsa vår tryckfrihet. Jag skulle vilja säga, att även om man skulle kunna gå med på att en nationalregering sådan som den nuvarande helt säkert med oväld skulle begagna sådana skärpta möjligheter att begränsa tryckfriheten, måste man komma ihåg, att det kommer en dagen-efter. Denna regering skall förr eller senare följas av andra. Det är icke uteslutet, att det kan komma ganska ensidigt färgade partiregeringar, som kunna ha ganska ensidig inställning till internationella spörsmål, och om sådana regeringar i en framtid skulle äga ett dylikt maktmedel, som det en skärpt censur över tryckfriheten innebär, måste man väl säga sig, att det skyntar ganska skrämmande perspektiv för det fria ordet. Läget kräver icke bara tystnad, som det talas om i de kända anslagen. Det kräver stundom också, när det gäller spörsmål av detta slag, både samhällsanda och, från riksdagens sida icke minst, vaksamhet. För övrigt: ett förslag till revidering av tryckfriheten på vissa punkter kan ju i praktiken icke genomföras förrän vid 1941 års riksdag, och man frågar sig, huruvida, när den tiden kommer, de problem alltjämt skola vara aktuella, som i dag äro överhängande. Och om man också icke ett ögonblick vill bagatellisera de åtskilligt oriktiga och obetänksamma utfall mot främmande länders statschefer och statsledningar, som ägt rum, måste man säga sig, att det ändå i själva verket icke är sådana ting, som bli de avgörande för den större eller mindre risk, som vi kunna komma att löpa. Är det icke i stället så, herr talman, att det är andra och större faktorer, som avgöra de stores spel om de små och enkannerligen de nordiska staterna?

Det förefinns i vårt land i dessa dagar en känsla av gnagande oro. Man undrar ofta, i vad mån det möjligen redan kan vara så att säga skrivet i stjärnorna vilket öde som i framtiden skall beredas åt det svenska folket. Vi förstå, att det både inom regeringen och utom densamma är en naturlig åstundan att kunna få litet större visshet och säkerhet, då vi ju alla känna, att det kanske icke så mycket är på vårt eget handlande det beror vad som kan komma att ske. Inför hela denna osäkerhet och inför de potentiella risker, som där döljas, ha vi ju, såsom alla bruka vitsorda, ingenting annat än vår ärliga neutralitetsvilja att deklarerera. Det har sagts av ett par talare här förut i dag — det var av det frisinnade partiets talesman och sedan i en mer auktoritativ form av statsministern — att vi måste avvisa alla förmodanden i den utländska pressen om att Sverige skulle på något sätt låna sitt finger till att vissa delar av svenskt territorium skulle upplåtas såsom militära baser för någon organiserad militär invasion till Finlands hjälp. Vi ha allesammans läst detta, som huvudsakligen i tyska tidningar har förekommit. Jag tror, att vi säkert alla på den punkten äro ense om att avvisa sådana tankar.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Vi veta mycket väl, att i samma ögonblick man från Sveriges sida skulle medgiva upprättande av sådana baser, skulle vi vara indragna i det s. k. storkriget. Då dröjde det förmodligen icke länge, förrän vi hade både tyska expeditionskårer i Malmö och engelska eskadror i Göteborg, en situation som ingen svensk ansvarig människa vill frambesvärja. Vi ha alla en känsla av att om det kunde göras levande och klart för vederbörande, att dylikt är eventualiteter, som vi på intet sätt vilja vara med om, skulle helt säkert sikten klarna väsentligt i många stycken och ödesdigra missförstånd avlägsnas.

Det sägs från alla håll, att vårt folk måste vara neutralt i sitt handlande. Det är riktigt. Men över sin djupaste livsinstinkt råder ingen människa. Neutral i sin känsla kan ingen vara, och regeringen har därför en enhällig folkmening bakom sig, då den i svaret på den ryska noten hänvisar till nationens naturliga känsla för Finlands kämpande folk. Det är icke bara då man betraktar den ojämna kampen, som denna känsla kommer fram. För min egen del blir den ännu starkare, när jag tänker på den dagen-efter, som kanske ett ödelagt Finland har att uppleva. Det är herr talman, icke några hysteriska eller överdrivna fantasier, då man erinrar om den blodiga slutlikvidering, som i så fall kommer att äga rum. Att vårt finska broderfolks kommunala självstyrelse slås i spillror och att hela den andliga friheten kommer att försvinna är självfallet. Att Finlands evangeliska kyrka går mot sin undergång och att evangeliskt förkunnande i det finska broderriket kommer att upphöra är också alldeles uppenbart. Det finns — det är ingen överdrift att säga — knappast färger nog starka att måla den ödeläggelsens mörka bild, som man då kan vänta. Vi känna också — det är helt naturligt, och jag är säker på att regeringen åsyftar detta när den talar om Sveriges naturliga känsla — oerhört starkt inför den form, varav man i detta krig begagnar sig, och icke minst när vi läsa om det skoningslösa luftkriget mot värnlösa samhällen, i vilket man nödtorftigt camouflerar sitt beteende med talet om att det är mot strategiskt viktiga platser eller betydelsefulla järnvägsknutar, som man låter sina krevader springa. Vi veta, att sådant tal icke är sant, och det skrämmer oss verkligt. Ty det kunna vi väl vara ense om, att hur vedervärdigt det s. k. storkriget än är, så har man ändå icke sett, att vare sig tyskar mot London eller engelsmän mot Berlin tillåta sig metoden att tillgripa det totala kriget med en avsiktlig och terroristisk ödeläggelse av civilbefolkningen.

Vi kanske någon gång ha sett, hur frälsningsarmén på sina standar brukar ha orden: Eld och blod. Dessa lösensord tyckas ha upptagits av den underliga frälsningsarmé — eller kanske rättare luftarmada — som nu med eld och blod försöker övertyga finska småbrukare och skogsarbetare om vilken social och kulturell frälsning det kollektivistiska samhället kan erbjuda dem, varom för övrigt allmänbildningens och den sociala standardens nivå i österled talar sitt säregna språk. Hos normala kulturmänningar utlöser hela denna terror endast en känsla, och det är känslan av avsky, och den förminskas icke av att ett fåtal kommunistiska människor i vårt land applådera den.

Den naturliga medkänsla med den finska nationen, som det talas om i den svenska noten, äro vi ju heller icke ensamma om, utan det strömmar praktiskt taget från alla jordens folk och länder fram en våg av sympati och medkänsla. Herr talman, jag tror icke, att det får anses ojust eller inopportunt, om jag erinrar om att det nog i Europa icke finns något kulturfolk, som icke känner likadant; ja, t. o. m. den s. k. vapenbrodern eller åtminstone sympatisören till Sovjetryssland, Tyskland, måste göra det. Jag är övertygad om att det tyska folket med dess naturliga instinkt och känslighet för tapperhet och heroism förstår vad som sker, och man kan nog sätta sig in i känslorna på

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

djupet hos de stora massorna även där. Det är ett folk som läst om Wilhelm Tell och Arnold von Winkelried, det är ett folk, som ofta i högtidstal och anorstädes får höra ordas om Leonidas och spartanerna vid Thermopylepasset. Det är ett folk, som har förståelse för modet och tapperheten; och om den nuvarande statsledningen i Tyskland skulle finna det lämpligt att återskänka folket dess tryckfrihet och yttrandefrihet, skulle helt säkert en väldig våg av sympati för Finland strömma även genom Tysklands folk. Det är sålunda icke överord att säga, att samtliga kulturfolk känna sympati för det lilla riket.

Vi känna också alldeles säkert här i kammaren en stark glädje över att det svenska svaret ställde sig avvisande inför tanken på att inställa den hjälp till Finland, som för närvarande försiggår. Jag vill i detta sammanhang för min ringa del gärna instämma i herr Österströms erinran, att vi skola i det stycket slå vakt om regeringens finska politik, som jag tror orden föllo, och inte uppmuntra några försök till någon privat politik vid sidan av regeringens. Det är alldeles riktigt, och jag tror att praktiskt taget väl hela riksdagen är ense om det. Kanske detta uttalande i alla fall bör kompletteras också därmed, att om en regering på grund av händelsernas utveckling skulle vilja stoppa hjälpen eller begränsa den nu pågående hjälpen till det blödande Finland — en hjälp i den omfattning och med det innehåll, som den just nu har — skulle en sådan regering helt säkert inom ett par dagar vara borta.

Till slut, herr talman: otaliga människor i vår tid fråga sig inför det alltjämt tätande mörkret, vad det är som sker i det som synes ske. Det är ju fåfängt och fåfängligt att försöka kannstöpa om framtiden. Det är, som det heter: Vi profeterna endels och vi förstå också endels. Men vi tro dock, att det finns en väg ut ur detta mörker, om man följer säkra stjärnor. Statsministern sade själv, att det är inte bara fråga om att få slut på kriget utan att få en både varaktig och rättfärdig fred. Vi veta inte, om hela vår västerländska odling står inför sin undergång och upplösning och vad framtiden bär i sitt sköte, om det är något mycket allvarligare i själva verket som sker än militära holmgångar emellan olika maktgrupper, om det är något djupare i livet, som är skadat och som hotar hela livsföringen med ödeläggelse. Men vi vilja i alla fall tro, att det finns en väg ut ur mörkret, om man följer säkra ledstjärnor, och jag skulle därför vilja säga, att det främst gäller att värja sig själv emot hatkänslorna, som gå breda fram över världen. Även där folk och grupper hemfalla åt våldstänkande och erövring få vi aldrig ett ögonblick glömma, att det är i regel långa serier av missgrepp och försyndelser, som ha så att säga kumulerat sina verkningar och som ha alstrat ett hysteriskt livstillstånd hos vissa folk — de orden må vara sagda i försonlighetens anda. Vi få aldrig hemfalla åt tron på vissa nationers högre moraliska värde och andras oförmåga till andlig utveckling. Då hamna vi i rasfanatismens kärlekslöshet och hedniska mörker. Vidare äro vi nog också ense om, att vi för att komma ut ur allt detta elände måste värna om friheten och aktningen för andras människovärde. Det är i den andan som svenska folket självt nu bygger sitt rike, och det är den andan, som skapar i det långa loppet nya hem, framsträckta brodershänder och inbördes förtroende. Just genom sin makt att kunna skänka välsignelse åt livet är den andan också själv ett betydande vittnesbörd om att den tillhör de ting, som äro odödliga, och det är därför som vi icke vilja misströsta.

Herr förste vice talmannen **Jeppsson**: Herr talman! Den neutralitets- och fredspolitik, som av regeringen deklarerades redan vid stormaktskrigets början och som sedan dess av regeringen fullföljts, omfattas säkerligen av det ojämförligt stora flertalet av vårt folk. Varje påstående, varje beskyllning mot

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

vårt land eller dess regering, att vi skulle vilja avvika ifrån neutralitetens väg, att vi skulle vilja låta oss engageras av den ena eller andra av de kämpande maktgrupperna, är grundlös och bör med bestämdhet tillbakavisas.

Det är helt naturligt med stor beklämning, som vi i vårt land och jag skulle tro i nästan hela världen se, vad som nu sker ute i världen, den förödelse, som människorna låta övergå varandra. Vi önska säkerligen av hela vårt hjärta, att vårt land och dess folk skola bli förskonade från krigets olyckor. Men vi äro också, skulle jag tro, ense om att vi med all makt skola söka avvärja ett kränkande av vår neutralitet och därmed också ett hot mot vår frihet och vårt oberoende. Ty för den, som värderar friheten, den nationella och den personliga, mer än något annat i tillvaron, för den finns inget värre än om denna frihet skulle försvinna. Om den skulle förloras, om vårt folk skulle sjunka ned i ofrihet och slaveri, är den olyckan större än någon annan. Den är enligt mitt förmenande större än krigets olycka. Därför är inget offer för stort för att avvärja ifrån oss en sådan katastrof, och vi ha ju ej heller här i vårt land dragit oss för att påtaga oss de bördor och de offer, som ett värnande av vår frihet och vårt oberoende kan innebära.

Visserligen ha tidigare kanske vissa försummelse i detta avseende gjorts. Det tjänar ingenting till, såsom tidigare framhållits, att nu resonera om dessa. Även jag tillhör ju dem, som tidigare inte ha fått sina synpunkter i vad det gäller försvarsfrågan beaktade, men ingenting vinnes med att nu resonera om detta. Nu måste vi se till stunden, och vi måste se framåt.

Den föreliggande statsverkspropositionen ger ju också ett tydligt bevis på, vilka stora ekonomiska bördor, som det nuvarande läget pålägger vårt land. Det är ju oerhörda belopp, som nu krävas för vårt försvar, belopp av den storleksordningen, att ingen ens för något år sedan skulle kunnat tänka sig det vara möjligt, att dylika belopp skulle avfordras oss under fredstid för försvarsändamål. Så har nu skett, och som jag tidigare nämnde anser jag för min del inte, att man kan i detta avseende i något fall spara. Sparsamheten har ju annars måst gå ut över åtskilliga anslag i den föreliggande statsverkspropositionen, anslag, som säkerligen ligga oss alla mycket varmt om hjärtat. Men inför den föreliggande situationen får man ju avstå ifrån de önskemål, som man eventuellt kan ha, och finna sig i att en hel del anslag, som i och för sig äro mer än önskvärda och mer än behjärtansvärda, hållas nere med hänsyn till de stora omkostnader, som försvaret kräver. När man, såsom har skett tidigare och i någon mån även i dag, påtalar, att inte sparsamheten har drivits tillräckligt långt, tror jag, att vederbörande kan trösta sig med — om det är någon tröst — att om dessa förhållanden fortsätta under kommande år, komma nog de, som nu vilja ha en större sparsamhet på åtskilliga håll, att längre fram bli bönhörda över hövan.

Jag skall inte i detta sammanhang ta upp något nämnvärt de anslag till skärskådande, som nu beskrivits. Jag kan bara peka på kanske ett par stycken. Ett anslag, som jag med särskilt beklagande ser har beskrivits, är anslaget till nykterhetsundervisningens befrämjande, och jag hoppas att ingen tar illa upp, att jag också säger, att jag inte är vidare glad över de beskärningar, som ägt rum på sjätte huvudtiteln, de omläggningar, som måst göras i fråga om bidrag till vägunderhåll och vägbyggnader m. m., men jag förstår, att det ansetts vara nödvändigt. Jag skulle endast i detta sammanhang vilja säga, att om man även i fortsättningen, som det är anledning att befara, måste räkna med en sparsamhet sådan som den som nu kommer till synes på vägväsendets område, så är det från mina synpunkter sett mycket önskvärt, att den utredning, som pågår angående statens övertagande av vägväsendet, slutföres så fort som möjligt och att statsmakterna bli i tillfälle att ta ställning till den frågan.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Detta mitt önskemål motiverar jag närmast med hänsyn till de vägunderhållsskyldiga. Men, som jag nämnde, man får i detta läge bortse ifrån en hel del mer eller mindre privata önskemål, då tryggheten av rikets säkerhet är den största och angelägnaste uppgiften, en uppgift, som överskuggar allt annat. I en stormfylld oväderstid gäller det ju i första hand att se till, att huset, samhällsbyggnaden, står på säker grund, att den står kvar där och kan bereda nödvändigt skydd mot ovädret. Det är förutsättningen för att vi skola kunna genomleva detsamma. Sedan får ju hänsyn till bekvämlighet och trevnad komma först i andra rummet.

Det är också med uppriktig tillfredsställelse som jag har erfarit, inte bara nu utan även tidigare, att man ifrån regeringens sida har bedrivit förstärkningen av vårt försvar med kraft, och jag skulle vilja säga, att jag tror att vi äro skyldiga vår kraftfulle försvarsminister ett varmt och uppriktigt erkännande för de värdefulla insatser, som han har gjort till försvarets stärkande. Men även i detta avseende är det ännu åtskilligt att göra, och försvaret förstärkes ju också, skulle jag tro, varje dag.

I detta sammanhang skall jag även be att få bringa i erinran en liten sak, som tidigare berörts av herr Österström, nämligen anslaget till skytteväsendet. Jag tror det vore önskvärt, om i dessa tider, då man vidtar åtgärder på åtskilliga områden till försvarets stärkande, även detta anslag ihågkommes med en liten ökning.

Herr talman! När jag begärde ordet i dag var det närmast för att föra på tal en sak. I det pågående kriget är det väl knappast något, som upprör oss så mycket som flygbombardemangen. Uppfinnandet av flyget är kanske en av mänsklighetens allra största tekniska erövringar, men det ser tyvärr ut, som om denna i och för sig värdefulla tekniska erövring, då den såsom nu sker utnyttjas i våldets och barbariets tjänst, i stället för att leda till välsignelse för mänskligheten måhända blir en av mänsklighetens största förbannelser. Man kan inte, då man studerar rapporterna från fronten, frigöra sig från det intrycket, att just dessa flygbombardemang, som närmast drabba civilbefolkningen och ödelägga hemmen, är det som griper en mest i den oerhörda tragedi, som nu försiggår framför allt i vårt östra broderland. Man gör sig då den frågan: kunde inte i alla fall dessa härjningar från stridsflygets sida avsevärt begränsas, ifall vederbörande försvarare hade till sitt förfogande stridsflyg i större utsträckning än vad som är fallet? Jag kommer då fram till den frågan beträffande vårt eget stridsflyg, som jag tror även det har blivit avsevärt förstärkt under den sista tiden, huruvida man inte från regeringens och försvarsministerns sida borde inrikta sig på att ytterligare stärka och utbygga detta stridsflyg, såväl beträffande bomb- som framför allt jaktflyget. Jag upprepar, att jag tror, att avsevärda förstärkningar där redan skett, men man kan på denna punkt inte göra för mycket. Därför skulle jag vilja till försvarsministern hemställa, att i vad det gäller stärkande av vårt stridsflyg det vidtages kraftiga åtgärder och snabba åtgärder, att det vidtages åtgärder så fort ske kan, så snabbt som det överhuvud taget är möjligt.

Jag vill hoppas, att denna min maning inte skall förklinga ohörd. Om den hörsammals och åtgärder i angivet syfte vidtagas, tror jag också, att därest krigets olyckor utan vår vilja och vår medverkan skulle komma över oss, skulle vi då vara bättre rustade att möta dessa ohyggligheter än vad vi äro, om vi inte ha tillräckligt med stridsflyg.

Det vore, herr talman, såsom jag förut nämnde, åtskilligt annat att säga i anledning av den föreliggande statsverkspropositionen, men jag skall nu inte upptaga tiden med det utan ber att få yrka remiss av de föredragna propositionerna till vederbörligt utskott.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Innan jag går in på de oerhörda smädelser, som från denna talarstol i dag riktats mot den åskådning jag företräder, vill jag först med några ord beröra det som i dag är huvudfrågan för det svenska folket, den fråga som man överallt inom svenska hem ställer sig: Vill regeringen krig eller fred? Är den beredd att vidtaga de nödvändiga åtgärderna för att säkra freden och därmed landets fortsatta självständighet? Nyss sprängdes en regering på en fråga, som har samband därmed.

Statsministern förklarade i sitt radiotal, när den nya regeringen trädde till, att herr Sandler begärt sitt avsked redan den 2 december, och att anledningen var det sätt, varpå han engagerat sig i Ålandsfrågan. Herr Sandler bekräftade själv detta, och av själva datum — två dagar efter den finsk-ryska konflikten utbrott — jämte hänvisningen till Ålandsplanens förpliktelser och konsekvenser, som herr Sandler uttalade sig om, måste man draga den slutsatsen, att han gick därför att majoriteten av hans regeringskolleger var motståndare till ett direkt svenskt krig mot Sovjetunionen. Därmed bekräftas, att vi hade fog för våra tidigare varningar mot herr Sändlers utrikespolitik. När vi under förra lagtima riksdagens remissdebatt angrepo denna politik och förklarade, att det vore bäst om man gjorde ett excellensbyte, solidariserade sig statsministern med utrikesministern. Det var tydligen ett missgrepp, och hans nyssnämnda förklaring i radio tyder på att han antingen icke då insåg konsekvenserna av sin utrikesministers politik eller först insåg dem, när det blev klart, att kriget var konsekvensen.

De svenska aktivisterna voro icke nöjda med den nya regeringen, då de i vart fall uttolkade dess hållning i Finlandsfrågan såsom avvaktande. Den utgjorde i den då akuta frågan tydligen en kompromiss mellan de aggressivare krafterna och anhängarna av en moderat och mindre äventyrlig politik. Särskilt synes regeringschefens inställning ha varit modererande. Men samtidigt utgingo dessa kretsar ifrån att den nya regeringen kunde spela en Johannes Döparens roll och förbereda en krigsregering och en svensk krigspolitik.

Regeringen har nyss sagt sig vilja upprätthålla en neutral hållning i kriget. Många av dess s. k. anhängare ha uttolkat detta så, att neutraliteten gäller de krigförande på ömse sidor om Västvallen men däremot icke den rysk-finska konflikten. Även trontalet har utnyttjats till förmån för en sådan tolkning. Det är ur fredens synpunkt ett första rangens intresse, att dylika uttolkningar desavueras av regeringen. Så har tyvärr icke helt skett av statsministern i dag.

Kostnaderna enligt regeringens rustningsförslag och för neutralitetsvakten komma att gå löst på åtskilligt mer än miljarden, om den nuvarande omfattningen bibehålles. Sverige tangerar därmed det största relativa rekordet, när det gäller rustningskostnaderna i förhållande till andra statsutgifter. Varje människa måste förbinda dessa jättebelopp med tanken på krig. En sådan ekonomisk krigsförberedelse har Sverige aldrig tidigare presterat.

Regeringsrekonstruktionen gav därför icke tillfredsställande svar på frågan: krig eller fred. På sin höjd uppsköt den avgörandet. Regeringen synes avvakta och — upprustar. Men aktivisterna avvakta icke. De driva en hejdlös propaganda i press och på talarstolar. Med medeltidspsalmer och Björneborgarnas marsch som ackompanjemang hetsar man till krig och inbillar enfaldiga människor, att Sverige kan återupprepa Karl XII:s bravader. Man upprättar öppet värningsbyråer i strid mot svensk lag och i strid mot alla neutralitetsförklaringar, man utannonserar demonstrativt värningsvillkoren och skryter lika demonstrativt med de framgångar man uppnått i denna olagliga värningsverksamhet. Regeringen har, såvitt jag kan förstå, inte gi-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
vit officiellt tillstånd till denna verksamhet. Därigenom är den straffbar enligt svensk lag. Regeringen ingriper inte. Den ser genom fingrarna med detta. Regeringen är däremot aktiv, när det gäller åtgärder mot sådana, som uppträda mot denna aktivistiska verksamhet. Åtal och beslag avlösa varandra, fängelsestraff utmätas för rena nyhetsförmedlingen, och ingriper regeringen en gång mot en tidning, som öppet uppmanat till krig mot främmande makt, så friar domstolen.

Chauvinismen och krigspsykosen ha av olika iakttagare uppgivits vara obefintliga i de kapitalistiska stormakterna vid det nya krigets utbrott. Det förra krigets erfarenheter äro tydligen orsaken. Men i Sverige, som inte haft krig på ett och ett kvarts sekel, stiger denna psykos över alla bräddar på sina håll. Även i vissa riksdagskretsar börjar man vara bekymrad över detta. Man drar åt sig öronen, då man börjar frukta, att ett svenskt engagement i öster blir den sannolika konsekvensen. Det är på tiden, att regeringen tar itu med denna aktivistiska verksamhet. Det vore en bättre och ädlare uppgift än den av statsministern antydda gentemot kommunisterna. Dessa aktivister driva sin verksamhet på, om jag får använda en bild, en grund av nitroglycerin. Det är inte kärlek till Finland, det är hatet mot Sovjetunionen, som sammansvetsar dessa brokiga skaror. De, som för några år sedan hetsade mot Finland på grund av den officiella regimens förföljelser mot svenskarna, utnyttja nu det svenska folkets naturliga vänskapskänslor för det beundransvärda finska folket.

Vi ha under de gångna åren inte stuckit under stol med vår uppfattning om Finlands inre regim. Vi ha skilt mellan vitt och rött, och vi ha inte ändrat mening nu heller. Men vi ha aldrig gjort det finska folket ansvarigt för dess härskande klassers inre politik, inte heller för denna politik, när den riktas mot Sverige, och ännu mindre ha vi gjort det ansvarigt för dess yttre politik. Det är vår förhoppning, ja övertygelse, att Finlands folk snabbt skall vinna fred och ges möjlighet att trygga sin framtid i ett självständigt och fritt, demokratiskt Finland.

Man skulle kunna karakterisera en del av de anföranden, som här hållits i dag, som mörklägningsövningar. Denna remissdebatt är ju icke från något av de stora partierna en kritisk granskning av regeringens program och förslag utan mera en parad av välvilliga regeringsadvokater. Det är rena likriktningen, ja, gud vet, om det är något annat än den svenska demokratiens bisättning, som vi i dag uppleva. Man låter demokratin begå självmord av fruktan för döden. Man har sammansatt regeringen så, att den inte alls svarar mot den parlamentariska representationen. De, som äro i minoritet i riksdagen, utgöra majoritet i regeringen. Jag kan inte underlåta att säga, att detta socialdemokraternas uppgivande utan försök till motstånd av sin parlamentariska maktställning åt de borgerliga, kan bara göra denna riksdag till en ändå mer betydelselös och nedhånad företeelse än vad den förra regeringen lyckades åstadkomma med urtiman. Demokratien står på avskrivning såsom ett resultat av denna politik. En amerikansk skriftställare, som i höstas studerade Sveriges riksdag, uttalade för några borgerliga tidningar sin förundran över den svenska riksdagens maktlöshet och betydelselöshet i viktiga avgöranden. Han konstaterade i dessa uttalanden, att i svensk politik är för närvarande den beslutande makten koncentrerad i ett fåtal människors händer. Det enda, som påminner om demokrati i Sveriges riksdag, sade han, är riksdagsmännens koncilianta behandling av varandra jämte de kulörta skjortorna.

En massa riksdagsmäns barnsliga demonstrationer under urtiman mot kom-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

munistiska ledamöter kunde övertyga den kritiske betraktaren om att snart återstår bara de kulörta skjortorna av den svenska demokrati.

Man har överlämnat brev- och telefonhemligheter till polisen. Hemmets helgd, människans okränkbarhet, säkerheten mot häktningsövergrepp — allt lägges i polisens händer.

Med politiska gangstermetoder tvinga mäktiga svenska herrar, som demonstera sitt patriotiska sinnelag genom att exportera sitt kapital ur landet i dessa tider, småföretagare att endast sälja sådana tidningsalster, som motsvara dessa kapitalisters och deras skrivbiträdens uppfattning om anständighet.

En svensk storkapitalist, som har betydande kapitalintressen i Finland, har lyckats påverka en av sina arbetare att stå som fadder för idén om söndagsarbete för Finland och kompletterar sina arbetares export av arbetsförtjänster till Finland med att exportera sig själv och sitt kapital till ett annat land, där han anser sig vara säkrare. Dylika patrioter är det, som ropa mest om anständighet och skydd mot kommunismen. Det hör till saken att denne man, som är stor vapenfabrikant, är synnerligen intresserad av Sveriges militära beredskap.

Under förra kriget tjänade de svenska kapitalisterna på varuexport och fraktavgifter nära 2.5 miljarder kronor. De räkna med att förtjäna minst lika mycket nu. Det passar dem alldeles utmärkt, att regeringen driver sin propaganda för sänkt levnadsstandard, och naturligtvis ännu mera de praktiska åtgärder som vidtagas för att sänka levnadsstandarden.

Det ingår i denna regerings politik att förhindra alla sammanstötningar mellan kapital och arbete. Det passar alldeles utmärkt, att fackföreningsrörelsen blir ett ämbetsverk och arbetslönerna för arbetarnas vidkommande bestämmas av en ämbetsman med nästan diktatorisk myndighet. Det är inte att undra på om man samtidigt med denna diktatur inleder en offensiv för att kasta ut kommunisterna ur fackföreningarna, och att reaktionära representanter applådera i denna riksdag en sådan verksamhet.

Den djungellag, som härskade ute i produktionen i arbetarrörelsens barn-dom, knåsättes åter. Radikala arbetare jagas från arbetsplatserna, skymfas, förödmjukas, föreläggas de nesligaste krav och t. o. m. misshandlas. De kulörta skjortornas demokrati börjar likna vissa diktaturer med enfärgade skjortor.

Vad är för övrigt själva programmet för den nationella enigheten, samlingen, som man nu är så glad över? Såvitt jag kan förstå så är det för det första en militärbudget, som måste leda till inflation och som, om man inte tillgriper sedelpressarna, kommer att ställa en massa mindre företagare och framför allt svenska jordbrukare inför de allra största kreditsvårigheter. För det andra synes det mig vara, att de reformer, som genomförts under den gångna, skola vi säga den gyllne medelvägens period, nu avhuggas. Man fingrar på mödras-hjälpen, på moderskapspenningen och på arbetslöshetsförsäkringen. Man bryr sig inte om att genomföra den nödvändiga fonderingen för folkpensionerna — detta bara efter fyra månaders krig. Hur skall det bli, när tiden har gått, låt mig säga om något år? Och för övrigt, om gamlingarna få behålla sina folkpensioner men värdet av kronan genom en sådan ekonomisk politik som den nuvarande minskas så, att vad som i dag är värt, låt mig säga en krona, blir värt 25 öre så tjänar det inte mycket till om man formellt bibehåller en sådan reform som folkpensionernas förbättring orubbad. Man offerar de demokratiska friheterna. Man sätter riksdagen mer eller mindre ur funktion. Man genomför en indirekt skattepolitik, som lägger de största skattebördorna på de små inkomsttagarna. Man ser kallblodigt, medvetet fram mot en dyr-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tid och medverkar i dennas uppkomst och i en politik, som kommer att sänka de breda massornas levnadsstandard. Man har jämnat vägen för en ny och ändå reaktionärare regering, som stärker krigsaktivisterna och ökar faran för en reaktionär statskupp.

Vi känna oss inte imponerade av denna samling, denna *jättekapitulation av socialdemokratien*. Den borde ha lärt något av erfarenheterna från Mellan-europa, i vart fall något annat än att överträffa reaktionen i reaktionär politik. Men den har ingenting lärt och ingenting glömt. Det har gått på tok i alla länder, där socialdemokratien erövrat en politisk maktställning, och den s. k. gyllene medelvägens land hotar att bli det allra snöpligaste exemplet på hur en förborgerligad arbetarrörelse säljer sig själv för en grynvälling.

Man har glömt föregående krig. Det visade, hur bourgeoisin exploaterade massornas nationella känslor på ett orättfärdigt sätt, för ett orättfärdigt krig, och hur reformismen svek internationalismens och broderskapets ideal. Nu handlar socialdemokratien om möjligt ännu uslare än 1914. Svensk socialdemokratisk press skryter öppet med att den engelska arbetarledaren Greenwood var den som tvingade Chamberlain att utfärda krigsförklaringen mot Tyskland.

Under förra kriget voro aktivisterna lätt räknade i svensk socialdemokrati. Herrar Järte, Yngve Larsson och Steffen ha tusenfaldigats i dag, och den främste aktivisten är en man, som 1916 dömdes för landsförräderi på grund av sin kamp mot krigsaktivismen. Nu sjunger man psalmer och skryter med sin svenskhet och ropar sitt monotona »landsförrädare» mot dem som inte vilja föra landet ut i kriget. Samma epitet — jag kan inte neka mig den jämförelsen — åsattes Karl Staaff och Hjalmar Branting under världskriget av dåtidens aktivister. Sven Hedins adepten i dag rikta det mot kommunisterna och mot de socialdemokrater, som inte vilja medverka till ett krig. Det är svårt att tänka sig något bedrägligare.

Det kapitalistiska systemet behövde 21 år för att kasta människorna ur det ena imperialistiska världskriget in i det andra. Det har under dessa år raglat från den ena ekonomiska krisen in i den andra, och den relativa freden har avlösts av åtskilliga smärre krig. Men i stället för att kasta skulden på detta system, för vilket kriget är en fortsättning av dess politik med andra medel, i stället för att anklaga dödens köpmän, de omätliga profitjägarna och spekulanterna, riktar man i dag hetsen mot kommunisterna.

Ända sedan Rysslands folk för 22 år sedan drog sig ut ur världskriget genom att krossa den kapitalistiska samhällsordningen och påbörja uppbyggnaden av en socialistisk samhällsordning ha vi försvarat det, liksom vi komma att försvara varje land, som genomför ett socialistiskt samhällssystem. Men vi rekommendera inte vårt land en bestämd politik med hänsyn till Sovjetunionens intressen utan med hänsyn till svenska folkets intressen. Det är svenska folket, som vill fred och har intresse av fred, och vi försvara fredens sak. Det är inte vår sak att värna Sovjetunionens intressen — det sköta säkert dess ledande män själva. Vår sak — det vill jag upprepa — är att försvara det svenska folkets intressen.

Man anklagar kommunisterna för att sympatisera med Sovjetunionen. Det är ofta samma folk, som sympatiserade med Francos uppror mot Spaniens legitima regering liksom de sympatiserat med de reaktionära stater, som berövat åtskilliga folk deras självständighet. Det är samma folk, som nu säger sig vara sådana sympatisörer till det nuvarande officiella Finland och som sympatiserade med dem som med våld och utländsk hjälp störtade den finländska arbetarregimen 1918.

Om regeringen vidhåller en neutral hållning mot Sovjetunionen och andra

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

länder, som den häromdagen förklarade, så bör den snarast undanröja de repressalier mot kommunister, som framprovocerats av den aktivistiska propagandan. Då bör den upphäva deporteringsbeslutet för vissa kommunister från Norrbotten vid Statens Järnvägar, vilkas förbrytelse består i ett kommunalt arbete, som respekterats på olika håll. Vi bekämpa en för landet skadlig politik, men vi föra inte kamp mot lokomotiv, järnvägsstationer eller officerarnas privatkorrespondens. Att snoka i den överlåta vi med rund hand åt polisen. Att deportera statstjänstemän på grund av deras mot den härskande regimen avvikande politiska åsikter är eljest en så misslyckad lärdom från den gamla tsarismen, att regeringen borde passa sig för ett meriterat avgångsbetyg just på den punkten.

Då borde den också göra slut på det för Sverige skandalösa förhållandet att människor sammanföras i koncentrationsläger på grund av sin politiska övertygelse. Då borde den tillse, att tryckfrihetens övervakare inte tillåta den aktivistiska pressen driva en propaganda, som ådrager regeringen protester från främmande makt av det allvarligaste slag och kompromettera neutralitetsförklaringarna. Då borde den söka åtminstone upprätthålla några av den officiella svenska utrikespolitikens huvudregler från föregående världskrig. Särskilt gäller detta förbud mot export av krigsmaterial avsedd för krigförande, förbud mot transitering av krigsmateriel till krigförande och förbud mot upprättandet av värvningsbyråer för främmande makt inom landets gränser. Den sistnämnda verksamheten står i direkt strid mot strafflagen.

Vi mena, att regeringens politik borde grundas på att för det första bevara freden och självständigheten och stoppa upp krigsaktivisternas verksamhet, att för det andra förhindra prisstegringarna och anpassa de statliga utgifterna till en nivå, som inte skapar fara för inflation. — Den begränsning av prisstegringarna, som genomförts, är ju det mest skrattretande företag, som jag någonsin har sett. Jag tager bara exemplet med järnprisernas höjning. De höjdes i två omgångar med sex kronor varje gång, alltså med sammanlagt tolv kronor, varefter staten ingrep och övertygade svenska folket om den statliga regleringens välsignelse genom att reducera höjningen av järnpriserna från tolv till tio kronor.

Vidare bör regeringen slå vakt om de demokratiska friheterna och inte tillåta de reaktionära krafterna att med mer eller mindre konstgjorda motive-ringar förbereda en statskupp;

slopa de nya konsumtionsskatter, som urtiman beslutat, och i stället anskaffa nödiga medel genom en effektivare beskattning av förmögenheterna; och vidtaga åtgärder för att icke de besuttna skola kunna utnyttja detta krig såsom de föregående för att berika sig på folkets bekostnad.

Vi veta, att vi ännu äro för svaga för att kunna tvinga de regerande partier-na att genomföra en sådan politik. Men vi skola slåss för densamma, och massorna komma snart att stödja oss däri. Vi veta, att vi tala å de breda folk-massornas vägnar, när vi kräva nödiga åtgärder för att bevara freden, och vi tro, att det börjar stå klart, att Sverige trängts in i en position, där ett snabbt beslut måste fattas, om freden och självständigheten skola kunna bevaras. *Valet gäller*, om jag får uttrycka det kort, *att hejda aktivisterna eller låta dem fortsätta, tills landet kastas in i kriget, och att orientera Sveriges utrikespolitik på korrekta, vänskapliga förhållanden visavi Östersjöns båda stormakter*. Den regering, som dröjer med att lösa dessa frågor, påtar sig ett mycket stort ansvar.

Herr talman! Jag kan icke avsluta detta anförande utan att ge några kommentarer till de anföranden, som hållits här i dag. Jag tänker då närmast på statsministerns. Jag skulle vilja karakterisera statsministern som den

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

nya politikens fånge, vilken nu själv drives bort av strömmen. Han har själv vittnat om hur kriget utplånat tidigare motsättningar mellan höger och vänster och tillfullo bekräftat herr Skoglunds påstående, att höger och socialdemokrater blivit ett. Han bevisar, hur chauvinismen gripit omkring sig och kastar hela hans tidigare bekännelser och strävanden i reaktionens smältdegel.

Han ådagalägger också i ett par avseenden, hur den omdömeslöshet, som vissa utländska statsmän presterat och som blivit deras fall, tydligen icke är någon isolerad företeelse. Han konkurrerade värdigt med professor Lundstedt i demagogiskt förtal mot oss. Inom parentes vill jag bara säga, att herr Lundstedt genom sin mångåriga kamp för rikemän, som kommit i konflikt med svenskt rättsväsen, tillfullo ådagalagt vad han själv menar med sina anspråk på rätt och kultur. Statsministern tillät sig den oerhörda beskyllningen mot kommunisterna, att de gjort sig skyldiga till landsförräderi, detta naturligtvis utan att prestera ett försök till bevis. Han vet, att man trots månadslång hets och förtal inte kunnat ange ett konkret exempel på landsförrädisk verksamhet. Han känner till en viss professors snöpliga fiasko, då det gällt att anklaga kommunisterna för brevspionage i Norrbotten. Han vet, att polisen i Norrbotten på angivelse genomsökt kommunisters bostäder — naturligtvis utan resultat, då det utpekade föremålet visade sig vara revyrekvisita. Han tror icke själv kommunisterna om gemenheten att svika sitt folk. Bevisen för att kommunisterna vägrat sälja sig för pengar äro så överväldigande och svära mot det, som blivit så vanligt i politiken, att det ju icke är statsministern något främmande.

Men statsministern vet, att det i dag är en riskfri sysselsättning att stena och skymfa kommunister — det t. o. m. kan ge applåder från knubben. Och det är kanske det lättaste offret på samregeringens altare.

Statsministern må erinra sig historien om ett statsöverhuvud, som kallade socialdemokraterna »Vaterlandslose Gesellen». Detta statsöverhuvud roar sig numera sedan 22 år i stället för med politik med vedhugning. De »Vaterlandslosen Gesellen» övertogo både regeringen och statsöverhuvudets plats i vederbörande land och stämplade sedan kommunisterna som »Vaterlandslose Gesellen». Dessa herrar, jag menar socialdemokraterna, stämplas i dag i sitt hemland som »Vaterlandslose Gesellen», och om de hugga ved där, så är det i vart fall icke för nöjes skull.

När högern och de mest vildsinta aktivisterna kalla oss landsförrädare, så veta de lika väl som statsministern, att de icke kunna prestera några bevis för sina smädelser. För dem äro våra sympatier för Sovjetunionen anledningen, och vad de vilja vinna är bara att genom repressalier mot kommunisterna ge uttryck åt sitt krav på krig mot Sovjetunionen och demonstrera sin sovjetfientlighet. Statsministern är icke så enfaldig, ty skulle han kriminalisera sympatier för ett land, skulle detta från hans sida vara liktydigt med att hans land icke vill stå neutralt, utan är en öppen fiende till nämnda land. Nej, statsministerns inställning är alldeles klar. Han offerar demokratien, han utlämnar oss till polisen för att därmed tillmötesgå reaktionen. Han och hans parti och hela fackföreningsrörelsen kommer att brännas på det bål, på vilket man nu söker bränna oss.

Statsministern finner det bittert, att vi ställt oss utanför den nationella samlingen. En nationell samling på den nuvarande regeringens grundval är *en samling mot det arbetande svenska folkets intressen* och kommer att så värderas av historien. Det hela är bara den gamla banala historien om socialdemokratiens undergång och den borgerliga demokratiens sönderfallande.

Vi ha, jag måste säga det, en annan uppfattning än statsministern om den finska regeringens sätt att sköta förhandlingarna med Sovjetunionen. Men

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

det lönar sig icke att diskutera därom. Att döma av regeringsombildningen omedelbart efter fientligheternas utbrytande tycks vår bedömning omfattas även av de krafter i Finland, som framtvungade herrar Cajanders och Erkkos avgång. Då tyskarna under åren 1917—1918 varje dag besköto Paris, som låg på nio mils avstånd från de tyska linjerna, så borde, tycka vi, den finska regeringen ha tänkt sig för, innan den möjliggjorde en Mannerheimlinje och uppmonterandet av tungt artilleri på halva det avstånd från Leningrad, som tyskarna 1917 befunno sig på från Paris.

Vi äro svenskar, herr talman, och förbli svenskar och kämpa för det svenska folkets intressen. Det i dag dominerande intresset är fredens och den nationella oavhängighetens bevarande. För realiserandet av dessa huvuduppgifter ha vi tagit hänsyn till regeringens krav på pressen. Vi ha visserligen fått flera åtal än andra tidningar, men det bör markeras, att dessa åtal icke föranletts mer än i ett enda fall av redaktionella uttalanden, och att vi i detta fall frikänts. Vad vi dömts för är att vi publicerat nyhetsmaterial av enligt vår mening stort informationsvärde. Här ha naturligtvis meningarna skurit sig, och de uppställda kraven från regeringens sida synas vara, att endast nyhetsmaterial i stympad form, vilket icke återger vissa uttryck, som kunna tjäna som barometer för stämningar, får publiceras. Det finns exempel på att för icke så länge sedan den svenska nyhetsbyrån T. T. sände ut den tyska rikskanslerns tal mot Benesj, ett tal som innehöll uttalanden av den art, som vår press nu dömts till ansvar för. I detta fall anför man, att dessa uttalanden utgjorde en slags barometer, en mätare på stämningen och därför var av betydelse ur informationssynpunkt. Då återstår bara att konstatera, att vad man här diskuterar egentligen är frågan, om man i det ena fallet kan återge nyhetsmässigt smädliga uttalanden emot en annan regering, då man får göra det i det andra fallet. Vi tänka emellertid icke göra regeringen i Sverige några svårigheter på denna punkt utan skola försöka efter vunna erfarenheter anpassa oss efter de nödiga krav, som kunna uppställas i denna fråga. Aktionerna mot kommunisterna äro alltså hittills, liksom de uttalanden som gjorts, känslomässigt, icke rättsligt dikterade.

Vi uppleva, såsom vi redan sagt, för första gången på 125 år en krigsstämning, som man förgäves sökte frammana i de krigförande stormakterna i höstas. Denna *tillfälliga* stämning utnyttja krigsaktivisterna och reaktionärerna av skilda schatteringar. Man exploaterar massornas nationella känslor och försöker utnyttja dem emot oss. Tillåt mig, herr talman, återge en replik, som för några år sedan gavs av en fransk partikamrat. Han tillropade den franska överklassens representanter i deputeradekammaren ungefär följande ord: »Ni och edra förfäder korsfäste för mindre än 2,000 år sedan Kristus och upphöjde honom sedan till människornas frälsare; ni stenade Jeanne d'Arc och gjorde henne sedan till nationalhelgon; ni lönmördade Jean Jaurès och släpade sedan hans lik till Pantheon; ni drevo tiotals millioner unga män ut att förgöra varandra i skyttegravarna och hyllade dem sedan med den okände soldatens grav. När ni tala om det som är massorna heligt, finns det inget annat svar än att ni försöka exploatera massornas känslor ännu en gång för en politik, som är massorna fientlig.»

Jag skulle till slut vilja säga regeringen och dem som ropa på polisåtgärder emot kommunisterna: ni lösa icke en enda av de frågor, som nu stå på dagordningen, genom förföljelser mot kommunisterna. Det fanns en tid i Sverige, när man brände häxor och därmed inbillade sig finna en lösning för allsköns samhälleliga bekymmer. Härigenom ådrog man sig emellertid bara efter världens förakt. På samma sätt komma dagens åtgärder mot politiskt olik-tänkande att av historien bedömas. Det är icke genom besvärjelser, icke genom

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
 raseriutbrott mot det parti, som verkligen försökt iakttaga neutralitetens krav i det nuvarande kriget, som Sverige skall lotsa sig ut ur krigets farozon. Detta sker, herr talman, endast genom en beslutsam vändning i hela utrikespolitiken. Vi befinna oss ännu i det gynnsamma läget, att Sveriges öde kan bestämmas av regeringen. *Må den handla, innan det är för sent!*

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det är icke min avsikt att ingå i svaromål i egentlig mening på den föregående talarens anförande här i kammaren, men en och annan reflexion kan kanske dock knytas an till detsamma.

Talaren förklarade bland annat, att det återstår oss snart utav den svenska demokratien ingenting annat än »de kulörta skjortorna i riksdagen». I annat sammanhang yttrade han, att vi skola hälsa ett självständigt och fritt och demokratiskt Finland någon gång. Nu äro ju ord i och för sig mycket litetsägande. Vi ha under de sista tio åren upplevat så många omtolkningar av ords betydelse. Jag bara konstaterar, att det, som för denne talare uppenbarligen skulle betyda självständighet, frihet och demokrati, för oss är nationell självuppgivelse, tyranni och diktatur. På så olika sätt kan man uppfatta saker och ting.

Det har bildats en s. k. folkregering i Finland, som hälsats välkommen av de svenska kommunisterna. När man har kommit så långt, att man reducerar demokratien i Sverige till de kulörta skjortorna i riksdagen, skall detta då efterföljas av en liknande välkomsthälsning, om tyranniets makter österut skulle vilja göra något liknande försök i detta land? Jag bara frågar. Jag vet mycket väl, vad ett *uppriktigt* svar skulle vara. Vi skola slå vakt, säger herr Hagberg, om de demokratiska friheterna här i landet — genom att utlämna dem, tydligen totalt, åt främmande makt.

När han yttrade, att Mannerheimlinjen ligger 4 à 5 mil från Leningrad, och i det sammanhanget hänvisade till de långskjutande kanonerna utanför Paris på sin tid, så bara undrade jag, om han skulle fortsätta med den ryska legenden, att Finland överfallit Ryssland. Jag skall icke fortsätta med att göra de många reflexioner, som hans anförande eljest kunde inbjuda till.

Jag hade verkligen tänkt säga något litet om den sociala omvårdnaden och om den hårda tid, i vilken vi leva, men jag skall avstå därifrån, ty det passar icke alls i detta sammanhang. Men det finns en sak, som jag skulle vilja påpeka. Herr Hagberg har ett andligt fädernesland. Det är icke Sverige. Det är ett helt annat land. Om herr Hagberg och hans kamrater uti åsyftade land under en svår kris och under svåra förhållanden gent emot det landet, dess regering, dess riksdag, eller vad det nu kan vara, intagit den hållning, han och hans kamrater intaga i dag gent emot Sverige och de svenska statsmakterna, så hade han och hans kamrater för längesedan varit skjutna. Det är skillnaden på hans andliga fädernesland och Sverige. Vi tillgripa inte sådana brutala metoder, men att vi skulle tolerera ting, som här ofta ha karakteriserats som landsförräderi, det är att tilltro den demokratiska staten ett slags eftergivenhet, som man naturligtvis hoppas på för att kunna driva sitt spel som man behagar, men som moderna demokratier i varje fall ha lärt sig äro obrukbara gentemot personer av den kategori han talar om. Han talar här om sin politiska åskådning och allt detta. Om man har den politiska åskådningen, att det är riktigt, att andra länder erövra ens eget land för att där skapa diktaturer, så får man finna sig i att det finns gamla goda ord för sådana politiska åskådningar, och de orden äro *högförräderi* och *landsförräderi*. Herr Hagberg kan ju vara ganska lugn emedan han befinner sig i Sverige, men nog tror jag, att vi med mycket mindre brutala medel än som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

bruka förekomma i hans andliga fosterland i alla fall skola komma till rätta med de herrar, som förväxla politisk åskådning och landsförräderi.

Herr **Flyg**, som nu för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Herr talman!

Jag begärde ordet endast för att i kammarens protokoll inregistrera vad jag tror samtliga dess ledamöter ha konstaterat, nämligen att herr Hagberg i sitt anförande inte använde sig av den chans han här hade att beröra saksfrågan, kärnfrågan, och taga avstånd på sådant sätt, som hade varit naturligt, om han vill bli tagen på allvar, då han säger sig företräda svenska arbetarklassens svenska intressen. Jag inregistrerar detta i kammarens protokoll i avsikt att få fastslaget, att därmed har vederbörande av feghet försuttit chansen i det rätta ögonblicket för detta avståndstagande; och jag uttalar förhoppningen, att regeringen inte stannar vid socialministerns yttrande utan nu vidtager de åtgärder, som enligt mångas, allas, de flestas mening äro självklara.

Vidare anförde:

Herr **Fredberg**: Herr talman! Det har redan sagts, att 1940 års statsverksproposition, trots att dess slutsumma är betydligt högre än någon föregående, präglas av beskränningar och indragningar också mer än någon annan. Även om man nu på grund av de utomordentliga förhållanden, som likaledes här erinrats om, måste ha förståelse för det som sålunda föreslagits, torde dock enligt mitt förmenande denna förståelse icke nödvändigtvis behöva drivas så långt, att man på särskilda punkter, där man som enskild riksdagsman kan vara särskilt intresserad, skall behöva utelämna alla kommentarer till vad som i statsverkspropositionen föreslagits. Ett sådant utelämnande av kommentarer skulle kunna mistydas. Det kunde dels tydas som likgiltighet från riksdagens sida gentemot intressen, vilka av många betraktas som mycket viktiga och säkert även äro det. Det kunde måhända också tydas som uppgivelse utan reservation inför en ond tids tvångsläge.

Utan att vara särskilt sakkunnig på området och icke mer än i andra hand personligt intresserad i det som kommer under rubriken idrott, gymnastik o. d. så måste ju även den mindre sakkunnige observera den mycket starka beskränning, som denna del av folkvårdande verksamhet utsatts för. Möjligheten av att med denna beskränning exempelvis fortsätta med anordnande av idrottsplatser, lokaler för gymnastik o. d. för att få tillgång till sådana också ute på landsbygden måste bli mycket minimal, och å platser där förberedelser träffats komma vederbörande i trångmål. Alldeles särskilt måste detta observeras just med hänsyn till föreliggande omständigheter. Man får väl medgiva, att den finske soldatens nu så starkt ådagalagda uthållighet och prestationsförmåga hänger intimt samman med att Finland är världens främsta idrottsnation. De finländare, som på olympiader och annorstädes nått topprestationer, ha ej varit isolerade inom sin nation. Det har sagts mig att bakom dem har varje finsk pojke stått i reserv. Vad Finland under gångna år eventuellt givit ut för stöd åt frivillig verksamhet på detta område betraktas säkert icke i dag som bortkastade pengar på försvarets område, och det är emot bakgrunden härav som jag anser, att en försvarsberedskapsbudget sådan som den föreliggande, innebärande så stark nedskärning av här omnämnda anslag, måste ses.

Det är ur delvis samma synpunkter som jag anser, att ett annat anslag, vilket också blivit utsatt för stark beskränning, måste ses. Jag avser här anslaget till nykterhetsverksamhetens främjande. Alla veta väl, att denna verksamhet icke bara har den egentliga nykterhetsfrågan på sitt program, utan att uti

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

de omkring 6,000 lokalföreningarna förekommer gruppverksamhet för scouting, idrott, gymnastik och friluftsliv i övrigt. Ja, på många håll å landsbygden är det enbart genom dessa föreningar, som exempelvis gymnastiken överhuvud taget fått något fäste. Om man medger, att kroppslig spänst och träning har betydelse för försvarskraftens höjande, så har den nykterhetsrörelsens deluppgift, som här pekats på, också sin betydelse. Men även huvuduppgiften, propagandan för och fostran till nykterhet, har sin stora betydelse för värnkraften hos ett folk. Jag har redan pekat på Finlands exempel. Det kanhända icke heller är utan betydelse, att de, som nu försvara Finland, äro uppväxta och fostrade under en period i Finlands historia, då den folkliga nykterhetsrörelsen där var så stark, att den genomdrev totalförbudet. Det är också tänkbart, att det finns ett samband mellan den starka folkliga nykterhetsrörelse, vari den nu ledande generationen av Finlands folk vuxit upp, och den lidelse varmed detta folk försvarar sin frihet och demokrati. Säkert är, att där som här har den folkliga demokratin just i nykterhetsrörelsen några av sina mest djupgående och befruktande rötter.

Det är emot denna verksamhet som statsverkspropositionen riktar det hårda slaget att minska det hittills utgående statsbidraget med mer än 40 % i förhållande till föregående års anslag. Jag har redan antytt och sökt visa, att ifrågavarande anslag väl kan försvara sin plats även i en försvarsbudget. Beträffande denna minskning med i runt tal 55,000 kronor — hela minskningen uppgår ju till 153,000 kronor — av det till nykterhetsorganisationerna direkt utgående anslaget för stödjande av deras studie- och ungdomsverksamhet säger ecklesiastikministern, att den kan kompenseras bland annat genom att respektive organisationer höja sina medlemsavgifter med 10 procent. Detta kan sägas vara lätt, om man tror, att medlemsavgifterna ej uppgå till mera än vad riksorganisationerna få in i medlemsavgifter eller enligt en i propositionen infördd tabell i runt tal 280,000 kronor. Men därtill kommer ett säkert lika stort belopp till distriktsorganisationerna; och vad beträffar uppehållet av de lokala föreningarnas verksamhet, kräva dessa säkerligen det tioudubbla i avgifter, fasta eller frivilliga, från de anslutnas sida. Man kommer då upp till en summa av cirka 3½ miljoner kronor, som landets nykterhetsfolk påtagit sig i frivillig värnskatt. Man kanske icke bör bagatellisera den offergåringen med att säga: höj den bara litet till, så ha ni kompensation för vad staten nu tar tillbaka. Den maningen får också sin särskilda klang, då man vet, att så många av de mest aktiva medlemmarna kallats ut i försvarsberedskapens tjänst.

I anslutning till vad jag här senast anfört och likaledes i anslutning till ecklesiastikministerns uttalande, att det till förfogande stående beloppet bör fördelas så, att minsta möjliga olägenhet uppstår, tillåter jag mig uttala den förhoppningen, att det under riksdagens gång må visa sig möjligt att på särskilt utsatta punkter, beträffande vilka konsekvenserna av nedskärningen ej till fullo beaktats, vinna åtminstone någon rättelse, samt att de nedskärningar i övrigt, som jag talat om, måtte anses såsom tillfälliga och nu ej välla alltför mycket men för den berörda verksamheten.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag beklagar, om de stora utrikespolitiska frågor, som sysselsätta allas sinnen, alldeles skulle ha skymt blicken för det ekonomiska underlag, på vilket all politisk verksamhet måste bygga. Men vid åhörandet av de anföranden, som ha hållits i denna kammare på förmiddagen av talesmännen för olika partier, kunde jag med tillfredsställelse anteckna, att man överallt har sinne för att de ekonomiska och statsfinansiella frågorna icke kunna skjutas åt sidan i ett ögonblick som det nuvarande.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Det är emellertid icke lika klart, på vilka punkter man egentligen känner sig osäker i fråga om låt mig säga den ekonomiska grundvalen för den försvarspolitik, som just nu är den väsentligaste uppgiften. Jag skall emellertid försöka att på några punkter belysa, vad vi ha att räkna med. Jag skall försöka att se sanningen i ögonen, även i de fall, då den är obehaglig, men samtidigt också försöka att klargöra, varför vi enligt min mening icke behöva se alltför mörkt på de kommande månadernas eller låt oss säga de kommande årens utveckling. Det är ett faktum, att under de förflutna åren, ända sedan den sista svåra krisen släppte sitt grepp över vårt ekonomiska liv, detta har utvecklats sig stadigt till allt större styrka, inte bara så till vida, att de produktiva krafterna mer och mer ha kunnat tagas i bruk utan även i det avseendet, att en effektivisering inom näringslivet har ägt rum, trots det myckna talet om de svåra bördor, som från statsmakternas sida ha blivit lagda på detta näringsliv. Det är sålunda en alldeles onödigt mörk bild av verkligheten man gör sig, när man talar om att vårt land har gått in i den kris, i vilken vi nu leva, med något slags försvagade krafter. Jag skulle tro, att man snarare vågar påstå, att vårt lands näringsliv — och däri innefattar jag både det enskilda och det allmänna, alltså hela vårt folk — i ekonomiskt hänseende aldrig varit så starkt, som det är nu, när denna nya kris har brutit in över oss. Det är i grund och botten med utgångspunkt från denna uppfattning av våra ekonomiska resurser, som jag vågar uttala den förvisningen, att vi skola kunna övervinna de svårigheter, som den internationella krisen medför för oss och att vi skola kunna kämpa oss igenom denna kris, även om mycket stora uppoffringar tydligen krävas av oss.

Det problem, som krigsberedskapsåtgärderna ställa oss inför, är väsentligen ett omställningsproblem, nämligen frågan om hur vi skola kunna flytta över nödvändiga delar av våra produktiva resurser från det som kallas civila ändamål till militära. Jag talar nu bara om våra egna inre resurser. Jag bygger nämligen för ögonblicket inga förhoppningar på möjligheten att från andra länder erhålla tillskott i dessa resurser. Det skulle under det nu rådande läget i Europa vara av stor betydelse för oss, om t. ex. de som ha bestämmanderätten över dessa ting i Förenta Staterna kunde underlätta våra möjligheter att därifrån erhålla tillskott till våra egna materiella resurser. Men jag tror, att det är klokast att icke bygga på dessa möjligheter. En annan sak är, att de förflutna årens gynnsamma ekonomiska utveckling har lagt i våra händer tillgångar genom fordringar i utlandet i form av främmande valutor, som kanske under andra omständigheter skulle ha förvandlats till lån, som lagts ned i utlandet, men som under de nuvarande osäkra förhållandena ha tagit form av tillgångar i guld och främmande valutor, som ligga förvarade väsentligen i vår svenska riksbank. Dessa tillgångar äro uppenbarligen av mycket stort värde, men den som har följt med utvecklingen under de senaste månaderna vet även, att de till en viss del inte ha varit våra egna tillgångar och att de därför ganska hastigt ha runnit ut ur landet och att man därför på den punkten får göra klart för sig, att även dessa väldiga tillgångar, som efter vad det synes uppgå till miljarder kronor, inte äro outtömliga, utan att man tvärt om har anledning att mycket noga hushålla med dem. Och den som har sett de sista uppgifterna om vår import och export under det förflutna året vet även, att på detta område uppställer sig det stora problemet, om det inte blir nödvändigt för oss att på olika sätt se till om icke den export, som har vidmakthållits i så oväntat stor utsträckning, icke i framtiden måste tjäna syftet att förse vårt land med varor i den form, som för hela folkhushållet och icke minst för försvarsberedskapen är den bästa och att man alltså icke kan överlämna åt den enskilda importören och den enskilda konsumenten

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

i landet att helt och hållet efter sina egna föreställningar om vad som är bäst handskas med de tillgångar, som vår export kan skapa. Var och en förstår, att jag här syftar på möjligheten av att vi tvingas in i en reglering av vår import för att tillse att icke mindre nödvändiga varor importeras, där man har större behov av mera nödvändiga.

I detta sammanhang är det också uppenbart, att man med den oroliga utvecklingen av läget icke heller kan sluta ögonen för risken, att svenskar med tillgångar i kapital kunna tänkas falla för frestelsen att skicka ut detta till något främmande land, där man anser att dessa tillgångar äro mera säkra, och att utlänningar, som äga svenska tillgångar, skola försöka att draga bort dessa ur landet i snabbare takt än vi anse vara rimligt — att det alltså blir nödvändigt med vad som kallas en reglering av köp och försäljning av valuta.

Men när jag har sagt detta, kommer jag tillbaka till att den väsentligaste uppgiften för oss är att se till hur våra egna produktiva resurser skola kunna användas på det i nuvarande läge bästa sättet. Och om någon frågar huruvida vi ha möjligheter att kämpa oss igenom svårigheterna, så kan man hänvisa honom till att i stället ställa frågan så: ha vi möjligheter att kalla ut tillräckligt med folk till militär beredskap, att förse dem med nödvändiga medel av olika slag och allt vad som behövs för livets uppehälle och ändå låta resten av folket bibehålla en levnadsstandard, som är rimlig? Jag skulle tro, att även under förutsättning att dessa militära anstalter måste upprätthållas i den mycket betydande omfattning, som vi nu förutsätta, så skall detta vara möjligt. För den händelse dessa anstalter måste ytterligare utvidgas, och därom kan ju ingen nu våga uttala några bestämda meningar, för den händelse vårt land skulle tvingas ut ur sin neutralitet in i ett militärt försvar av landet, då är det uppenbart att ytterligare mycket av dessa civila tillgångar måste föras över till militära ändamål och att folkhushållet i övrigt i motsvarande grad får inskränka sina anspråk. Detta är icke en fråga om statsfinanserna och statsfinansernas sundhet o. s. v. Det är helt enkelt fråga om svenska folkets vilja att göra uppoffringar och om vår förmåga att finna de tekniska utvägar, genom vilka en sådan överföring kan bli möjlig. Rent budgetmässigt ställer sig en sådan överföring, som vi alla veta, helt enkelt som ett anvisande av anslag, pengar, som det heter, som användas till att betala de till beredskapstjänst utkallade och till att skaffa det nödvändiga materialet för deras underhåll. Dessa medel anskaffas genom att människor få avstå från en del av vad de annars hade fått ge ut för sin privata räkning, den samlade summa, som ju motsvarar vad jag kallar för en överflyttning av reala tillgångar från civila till militära ändamål.

De vägar på vilka en sådan överflyttning kan ske skulle kunna sägas vara tre. Man kan för det första av riksdagen begära, att den beskattar det svenska folket i den utsträckning, som är nödvändig. Man kan för det andra försöka att på frivillig väg få fram en tillräcklig mängd medel genom att folk frivilligt avstår från konsumtion genom att bevilja staten lån. Den tredje vägen är den, som ofta skymtar i diskussioner i denna fråga såsom ett farligt spöke, nämligen den så kallade inflationens väg. Att denna väg icke skall beträdas är säkerligen allas vår önskan. Den beträdes icke, förrän statsmakterna frivilligt fördärva vad man kallar för penningvärdet genom att skapa en större tillgång på betalningsmedel än som svarar emot produktionen. Jag är övertygad om att vi med alla medel skola försöka undvika en sådan utveckling och icke gå den väg, som — kanske mycket omedvetet — valdes under det förra världskriget och som utgör en frestelse för alla krigförande folk att slå in på. Men jag vill tillfoga en varning eller rättare sagt en erin-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

jan, att man icke skall bedöma varje slag av stegrade priser såsom en utveckling åt inflation. Vi ha redan erfärit och få vara beredd på att stegringen av importpriserna medför en stegring av den inhemska prisnivån. Jag tror icke det vore önskvärt att försöka hålla denna stegring tillbaka genom åtgärder, som skulle pressa ned priserna på de inhemska varorna.

Det finns även andra anledningar till att vi säkerligen ha att räkna med en stigande prisnivå under de följande månaderna och kanske åren. Jordbrukspolitiken har i någon mån inriktats på att ge åt våra jordbrukare något bättre betalt för de varor, som av statsmakterna kontrolleras. Detta kan under normala förhållanden icke leda till annat än att det blir en viss höjning av prisnivån. Med denna höjning av prisnivån följer en viss höjning av levnadskostnaderna, icke blott på grund av de stegrade priserna på jordbruksprodukter utan kanske ännu mera på grund av de importerade produkternas stegrade priser.

Med den anordning, som vi sedan länge ha haft i fråga om de statsanställdas löner, en anordning, som nu har överförs till stora delar av arbetsmarknaden i form av avtal, som innebära, att efter en viss höjning av levnadskostnaderna skall följa en höjning av lönerna, som svarar mot $\frac{3}{4}$ av de ökade levnadskostnaderna, kan man icke bortse ifrån, att det är det mest antagliga, att allt eftersom levnadskostnaderna stiga, stiga även inkomsterna i samhället och att vi så småningom komma upp till en viss högre nivå i fråga om både priser och inkomster. Men jag vill såsom min personliga mening uttala, att om denna process endast hålles inom trånga gränser, om den endast sker tillräckligt långsamt och utan språng, behöver den inte vara av den farliga natur, som man annars gärna är böjd att förbinda med talet om en stigande prisnivå. Vi kunna sålunda räkna med att om vår produktion kan upprätthållas, om folk kan hållas i arbete, komma vi att ha en nationalinkomst i pengar, som icke visar någon tendens att sjunka utan tvärtom att stiga, i den mån detta icke hindras av att man drager så mycket av vår produktiva kraft ifrån det civila och lägger på de militära beredskapsåtgärderna, att därigenom åstadkommes en minskning av den produktion, som annars skulle vara möjlig. Det förefaller mig alltså, som om vårt näringsliv, om det får arbeta i så full omfattning som möjligt är med hänsyn till dessa stora beredskapsåtgärder, för närvarande skulle ha den effektiviteten, att det icke bör överstiga vår förmåga att med frivilliga besparingar, vare sig det sedan sker i form av skatter eller lån, som lämnas till staten, betala dessa synnerligen kostsamma beredskapsåtgärder.

I vilken utsträckning detta skall ske genom beskattning eller genom lån kan man ha delade meningar om. Att i den framlagda statsverkspropositionen icke något försök har gjorts att ange vissa proportioner i detta avseende, hänger samman med osäkerheten i alla spådomar om den närmaste framtiden. Då vi i höstas möttes till en urtima riksdag, gjordes en beräkning, som innebar, att underskottet, eller rättare sagt tillskottet till statens utgifter, uppskattades till 600 miljoner kronor. Man sade då, att det var skäligt, att man tog ut hälften i skatt och hälften i lån, och på detta sätt fick man en uppdelning. Denna gissning har såvitt jag förstår redan visat sig vara oriktig. De ökade beredskapsåtgärder, som ha blivit nödvändiga före jul och som ytterligare betonats på nyåret, göra det sannolikt för att icke säga säkert, att det underskott, den mängd ökade utgifter, vi ha att räkna med under detta budgetår, väsentligen överstiger de 600 miljoner kronor, med vilka vi räknade i september i fjol. Detta gör, att det förefaller klokast att icke bygga några spekulationer om vad som är den lämpliga fördelningen på sådana antaganden. I stället har det förefallit regeringen naturligt att säga.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

att vi måste vara beredda att bära åtminstone så mycket i skatt, som utgår under nu löpande budgetår, under ett följande budgetår, om förhållandena icke bli ljusare. Vad därutöver behövs kommer att få tagas ut genom upplåning, och det kommer att bero på svenska folkets vilja att i det fallet göra upppoffringar, — vilka upppoffringar dock måste anses vara lindrigare än när det gäller att betala skatter till staten — på vilka villkor staten skall kunna låna och vilket inflytande dessa stora lån komma att få på många områden av näringslivet. Man kan tills vidare endast uttala den förhoppningen, att sådana lån skola vara möjliga att få i sådan utsträckning och på sådana villkor, att icke tanken på tvångslån eller på att väsentligt öka inkomsterna av skatter skall behöva upptagas till diskussion.

Om nu detta är läget sådant man ser det för den närmaste framtiden, så kanske det må tillåtas mig att taga upp vissa ting rörande det förflutna. Jag gör detta trots vad som sagts på förmiddagen — jag tror det gjordes först av herr Råstock — om att man icke nu skall se för mycket på vad som gjorts i det förflutna och fördjupa sig för mycket i eventuella gamla förmyndelser, ty jag tror, att det kan ha viss betydelse för vårt bedömande av framtiden. Som ni veta är det nämligen icke bara så, att det finns en ofruktbar ånger över gamla synder, utan det finns också en ånger, som leder till bättring, och det finns slutligen också den möjligheten, att man vid granskningen av vad man har gjort eller underlåtit i det förflutna kanske till sist kommer till den uppfattningen, att man trots allt skulle ha förfarit på samma sätt ännu i dag. Det kan hända, att det kan vara nyttigt att genom en återblick skaffa sig litet bättre samvete än kanske många ha, ty även ett gott samvete kan vara en tillgång, när det gäller att se svårigheterna i framtiden i ansiktet.

När det gäller det förflutna tror jag, att man skall försöka undvika ett missförstånd, nämligen att det mesta av vad som nu behöver göras skulle kunna ha gjorts i förväg. Herr Skoglund erinrade om att jag har hållit ett radioföredrag, i vilket jag i olikhet mot herr Råstock ansåg det nödvändigt att säga något om det förflutna liksom för att skydda mig och den gamla regeringen mot vissa anklagelser. Det är alldeles riktigt. Jag ansåg det önskvärt att på den punkten skapa något större klarhet, men jag uttryckte mig icke i detta radioföredrag precis så, som herr Skoglund uppfattat det. Jag nämnde icke, att det var en ringa del av de nuvarande kostnaderna för den militära beredskapen, som skulle hänga samman med materielanskaffningar, som tidigare hade kunnat göras. Vad jag sade var att man får komma ihåg från vilken utgångspunkt man har att se dessa ting. Frågan gällde nämligen hur mycket vi skulle kunna ha undvarat av de skatter och de lån, som nu ställas i utsikt, d. v. s. hur stor del av de ökade utgifter, som vi nu måste vara beredda att taga, som vi nu skulle ha kunnat undvika, om vi under de förflutna låt mig säga tio eller fem åren hade lagt ned så och så många hundra miljoner på exempelvis anskaffning av militär materiel. Det var i detta sammanhang, som jag vågade påstå, och jag gör det ännu, att större delen av de kostnader, som vi nu måste taga på oss, äro sådana löpande kostnader för försvarsberedskapen, som icke under några förhållanden hade kunnat lagras. Att en väsentlig del av dessa utgifter också avser anskaffning av materiel tror jag, att jag har lika stora möjligheter att bedöma som någon annan, eftersom jag varje vecka under denna höst och under detta nya år varit i tillfälle att få vara med och besluta om vilka pengar som skola användas för dessa ändamål. Det är emellertid av mycket stor betydelse, att man har klart för sig, att även om man räknar försiktigt, gäller större delen av dessa pengar nya utgifter, som icke hade kunnat göras i förväg. Så mycket är klart och därom kan icke någon tvekan råda.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Däremot erkänner jag, att jag är inne på mera osäker mark, om jag uttalar såsom min personliga övertygelse, att vad som än hade gjorts under de förflutna åren i fråga om anskaffning av materiel för det militära försvaret, skulle icke många ledamöter av regeringen och icke många ledamöter av denna kammare ha sagt, att vi ha redan gjort så mycket under de förflutna åren, att vi behöva icke fortsätta nu på det sätt, som för närvarande äger rum. Jag är övertygad om att hur mycket vi än under de förflutna åren hade ytterligare skaffat oss i fråga om sådan materiel, skulle ansvars känslan hos de allra flesta medföra, att de sade, att det må vara, men allt vad vi ändå kunna på något sätt nu skaffa fram, skola vi ändå skaffa. Jag drar därav den slutsatsen, att den skillnad, som hade uppstått, icke hade berott på omfattningen av materielanskaffningen under de sista fem eller tio åren.

I detta sammanhang skulle jag såsom en upplysning vilja nämna, att när man går till botten med saken, så ligga de försummelser, som ha skett, om man nu kan kalla det för sådana, icke 5 eller 10 utan i stället 20 och 30 år tillbaka i tiden. Det vi nu skaffa är ting, som aldrig någon tidigare har tänkt sig skulle behöva anskaffas.

Skillnaden ligger alltså icke däri, att vi, om vi hade bedrivit en mera forcerad materielanskaffning under de förflutna åren, nu skulle ha sagt, att vi behöva icke öka utgifterna med 800 miljoner kronor om året utan endast med 500 miljoner kronor. Jag säger detta som min personliga uppfattning. Jag är för min del övertygad om att all den forcering, som nu är möjlig, hade ändå kommit till stånd. Skillnaden ligger alltså i stället däri — det skall jag öppet erkänna — att vi med en sådan tidigare forcering nu skulle ha varit bättre försedda med krigsmateriel än vi äro. Det betyder emellertid icke, att skattebetalarna eller långivarna skulle ha fått mindre anspråk ställda på sig. Det har en viss betydelse att göra denna distinktion, när man talar om vad man nu begär, att svenska folket skall satsa antingen i form av skatter eller i form av lån.

Den andra punkt, som jag tror det kan vara skäl att något belysa, gäller frågan, huruvida vi icke hade varit mera förutseende, därest vi hade låtit bli en hel del av våra utgifter under de förflutna åren och därigenom, som det heter, reserverat skattekraft för den svåra situation, i vilken vi nu befinna oss. Man menar, att om vi hade hållit den svenska statsbudgeten på en lägre nivå, skulle vi haft större möjligheter att taga mera ur skattebetalarnas fickor än vad som nu är möjligt, varigenom vi kanske skulle kunnat undvika lån i så stor utsträckning, som nu tydligen komma att erfordras. Det gäller här en gammal diskussion, och jag vill icke trötta kammaren med att upprepa saker, som under de gångna årens diskussioner den ena gången efter den andra varit föremål för meningsutbyte. Det var ett ord, som fälldes av herr Skoglund, som gör, att jag likväl vågar taga upp saken i förhoppning, att jag icke därigenom skall riva upp onödiga motsättningar utan att vi i stället därigenom skola kunna komma varandra något närmare. Herr Skoglund framhöll nämligen, att för ögonblicket stå de olika partierna icke så hårt emot varandra som vanligt, utan att vi ha kommit fram till en mycket högre grad av nationell solidaritet än någonsin tidigare. I ett sådant läge är det kanske möjligt att argument av den sakliga typen ha lättare att göra sig hörda än annars skulle ha varit fallet. Jag skall därför be att på några icke alltför många minuter få erinra om hur den svenska statsbudgeten har utvecklats sig under de sista tio åren.

När man ser på de bara siffrorna, kan det mycket väl förefalla, som om det skett en utveckling av sådan storleksordning, att den på ena eller andra sättet måste anses för onormal. Om man däremot ser den svenska statsbud-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

geten såsom en spegling av hela det svenska näringslivets och hela det svenska samhällets ekonomiska utveckling, är det icke anmärkningsvärt, att omfånget av statens åtgärder ser ut som det nu gör.

Alla äro kanske ense med mig om att vi i detta sammanhang ur jämförelsen kunna utesluta de militära utgifterna, alltså försvarsutgifterna, och dessutom även de utgifter, som sammanhånga med åtgärderna mot krisen. Under sådana förhållanden har det kanske sitt intresse att erinra om att allra största delen av utgiftsstegringarna har ägt rum såsom ett uttryck för hela samhällets allmänna utveckling utan att ha varit föremål för vad man kan kalla för politisk strid.

Första huvudtiteln behöver jag icke tala om. Andra huvudtiteln, alltså justitieväsendet, har på tio år stigit från 13 till 16 miljoner kronor eller med 3 miljoner kronor. När man kan visa, att denna utgiftsstegring har berott på ökade utgifter för domstolarna, för fångvården o. s. v., tror jag icke att någon säger, att här ha begåtts några verkliga fel. Jag vill framhålla, att det finns en post, som är genomgående och som i högsta grad bidragit till utgiftsökningen, nämligen den ökning av lönerna till de statsanställda, som har ägt rum. Hur mycket man emellertid än må sikta på dessa statsanställdas löner och göra gällande, att de blivit för höga o. s. v., är det dock ett faktum, att stegringen av lönerna har ungefärligen hållit jämna steg med ökningen av inkomsterna i samhället i övrigt, och det är enligt min uppfattning svårt att göra gällande, att det hade varit rimligt, att statstjänarna icke skulle ha följt med i denna utveckling.

Ökningen av utgifterna under tredje huvudtiteln har dessutom delvis berott på de oroliga utrikespolitiska förhållandena.

Sjätte huvudtiteln kan jag lämna ur sikte, eftersom det är en vägväsendets huvudtitel och kostnaderna helt enkelt ha stigit i samma takt som automobilskattemedlen. Vi ha i dag fått höra från håll, som ingen kan misstänka vara begivna på slöseri, att de medel, som nu föreslås till vägväsendet, kanske bli otillräckliga och att man därför borde öka ut dem genom att i nödfall taga medel ur automobilskattemedelsfonden. Jag är fullständigt på det klara med att om det blir nödvändigt får man göra det, men yttrandet vittnar just om att på detta område står det ingen strid mellan sparsamhet och slöseri. Jag kan som sagt utelämna hela denna huvudtitel.

Sjunde huvudtiteln uppgick under budgetåret 1931/32 icke till mer än 45 miljoner kronor men är i årets förslag uppe i 71 miljoner kronor. Ökningen har emellertid en mycket enkel förklaring. Tullinkomsterna ha stigit mycket starkt, vilket de flesta nog tycka är enbart glädjande, och därmed har också tolagen stigit med 1.5 miljon kronor. Vidare ha vi fått något, som kallas den kommunala progressivskattens avskaffande. För att ersätta kommunerna för den förlorade kommunala progressivskatten ingår i budgetförslaget en utgiftspost på 11.7 miljoner kronor. Vidare ha bidragen till skattetyngda kommuner ökat med 9.4 miljoner kronor. Enbart på dessa tre poster är jag uppe i en utgiftsökning på närmare 23 miljoner kronor av de 26 miljoner kronor, som det gäller att förklara. Var och en vet, att det här endast skulle gälla överflyttning av utgifter från staten till kommunerna och att skattebetalarna därför icke skulle få någon lättnad, ifall dessa poster slopades i statsbudgeten. En post, som väsentligen bidrager till ökningen av sjunde huvudtiteln, är kostnaderna för tullväsendet. Det drar för närvarande 5 miljoner kronor större utgifter än för tio år sedan, vilket sammanhänger med den starka ansvällningen av tullarbetet och dessutom givetvis med de väsentliga löneökningar, som löneregleringarna ha medfört. Jag kan alltså också utelämna sjunde huvudtiteln ur min beräkning.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Jag går sedan över till nionde huvudtiteln eller jordbruksdepartementets huvudtitel. I årets statsverksproposition äro utgifterna under denna huvudtitel upptagna till 103.4 miljoner kronor mot 36.3 miljoner kronor för tio år sedan. Alla veta ju varpå denna ökning beror. Jag skall icke taga upp en strid med dem, som säga, att alla jordbruksregleringar äro överflödiga. Men 62 miljoner kronor av ökningen äro helt enkelt ett uttryck för de medel, som behövas för att genomföra jordbruksregleringar till förmån för jordbruksprisen. Den återstående ökningen uppgår till 5 miljoner kronor. Jag kan mycket väl tänka mig, att det finns ledamöter av kammaren, som säga, att dessa 5 miljoner skulle ha kunnat undvikas. Jag tror emellertid icke, att alla ha den uppfattningen. Förbättringarna av lönerna till de många anställda på många områden har medfört en viss ökning av utgifterna, men otvivelaktigt skulle man genom en radikal besparingsaktion eventuellt kunna skära ned några miljoner på denna huvudtitel. Jag misstänker emellertid, att detta skulle föranleda mycket skarpa meningsbrytningar i denna kammar, och jag tror, att jordbruksministern har gått mina önskemål om nedskärningar till mötes så långt, som han har ansett vara förenligt med den opinion inom jordbrukarlägret, som han säkerligen känner bättre än jag.

Tionde huvudtiteln har stigit från 13 till 24 miljoner kronor. Av denna ökning på icke mindre än 11 miljoner kronor förklaras 6.5 miljoner kronor därigenom, att tips- och lotterimedel, som vi icke hade för tio år sedan, kommit in i budgeten. Vidare ha kostnaderna för lotsverket ökats med 2 miljoner kronor, vilket återigen hänger samman med den starka ansvällning av denna lät mig säga nödvändiga del av hela vårt ekonomiska liv. Vidare har fastighetsfondens tillkomst formellt ökat utgifterna på denna liksom på andra huvudtitlar. Därmed har jag förklarat mer än 9 miljoner kronor av ökningen.

I fråga om såväl jordbruksdepartementets som handelsdepartementets huvudtitel gäller för övrigt, att utgiftsökningen icke är något annat än ett uttryck för att vårt näringsliv numera kräver större kostnader. Staten tar på sig en betydande del av dessa ökade kostnader genom att täcka en del, jag kanske skulle kunna kalla dem fasta kostnader för näringslivet, som enskilda näringsidkare icke ha funnit formerna för att själva ställa till förfogande.

Folkhushållningsdepartementets huvudtitel kan jag gå förbi, eftersom den, som vi alla veta, är helt ny.

Jag kommer så till den stora post, som heter det civila och militära pensionsväsendet. Utgiftstegringen beror på de pensionsreformer, som genomförts under de sista åren och som, såvitt jag förstår, ha allmänt gillats. Om jag blickar tillbaka på mitt arbete i riksdagen under dessa år, måste jag säga, att det varit mitt otacksamma värv att försöka hålla igen, när det gällt förbättring av statstjänarnas pensioner. Jag har ännu aldrig hört någon anklagelse för att jag skulle ha varit för rundhänt på den punkten, utan jag har tvärtom fått höra, att jag icke behjärtat det svåra läge, i vilket dessa pensionärer befinna sig. För övrigt förklaras en väsentlig del av ökningen, som icke är så liten — utgifterna ha stigit från 43 till 60 miljoner kronor — av den skenbara utgiftsökning, som uppstått till följd av att staten övertagit familjepensioneringen från enskilda kassor. Samtidigt med att dessa utgifter kommit in på budgeten ha också inkomster kommit in på inkomstsidan till ett belopp av över 5 miljoner kronor. Jag skulle icke tro, att någon här vill göra gällande att detta har varit ett farligt slöseri.

De utgiftsökningar jag hittills talat om äro endast en naturlig återspeglning av näringslivets utveckling och av att statens tjänare i fråga om inkomster ha fått hålla jämna steg med övriga inkomstagaregrupper. Det återstår så femte och åttonde huvudtitlarna. För tio år sedan uppgingo dessa icke till

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

mer än sammanlagt 347 miljoner kronor. I nu föreliggande budget uppgå de till sammanlagt 672 miljoner kronor. Det har alltså blivit en ökning på dessa båda huvudtitlar med 325 miljoner kronor. Vid diskussionen här i riksdagen om de misstag som tidigare blivit begångna har man särskilt pekat på den för höga standard som medelst anslag på dessa huvudtitlar skulle ha genomförts. Det kan kanske under sådana förhållanden vara av intresse att undersöka vari dessa utgiftsökningar bestå. År 1931 uppgick femte huvudtiteln till endast 122 miljoner kronor, medan den i den nu framlagda budgeten uppgår till 333 miljoner kronor. Det föreligger alltså en ökning med icke mindre än 211 miljoner kronor. En stor del av denna ökning är emellertid endast av formell natur. Jag påminner sålunda om, att vi fått en fastighetsfond. Vidare ha vi en post inom sjukhusväsendet, nämligen sinnessjukvården, som stigit med 20 miljoner kronor eller kanske något mindre, varav emellertid icke mindre än 14 miljoner kronor tillkommit genom att man fört in avgifterna på inkomstsidan. Även på åtskilliga andra punkter är ökningen av rent formell natur, men tiden tillåter icke, att jag går närmare in härpå. Så ha vi stora öknningar på länsstyrelserna; polisväsendet har kommit med i budgeten och likaså luftskyddet. Den som känner till hur länsstyrelserna blivit belastade med mer och mer arbete förvånar sig icke över att de ha svällt ut och fått nya lönergleringar, och polisväsendet och luftskyddet lär väl ingen ha något att invända mot. Medicinalstaten har stigit med icke mindre än 33 miljoner kronor, men tar jag bort de 14 miljoner kronor som tillkommit genom att avgifterna till sinnessjukhusen införts på inkomstsidan, är jag nere i 19 miljoner kronor, som alltså förbättringen av sjukvården på olika håll har kostat. Man kan ju tvista om hur man skall kunna taga steget tillbaka och skära ned denna sjukvårdsorganisation. Jag för min del kan i alla händelser icke yttra mig om den saken nu. Av rena sociala utgifter återstår nu en ökning av omkring 155 miljoner kronor. Av dessa 155 miljoner kronor falla icke mindre än 110 miljoner kronor på en enda post, nämligen folkpensionerna. Jag skulle vilja tillägga, att det förhåller sig icke så att de svenska skattebetalarna här fått en ytterligare belastning av 110 miljoner kronor. Omkring 75 miljoner kronor täckas av, som det heter, bidrag från folkpensionsfonden; man låter alltså avgifterna och även räntorna flyta in och täcka kostnaderna för de högre folkpensionerna. Den faktiska ökningen på skattebetalarna blir alltså icke mer än 35 miljoner kronor. Om man nu ville skära ned folkpensionerna, tror jag icke att man kunde stå till svars för att i lika stor mån som nu taga i anspråk medel från folkpensionsfonden. En besparing på den punkten, om någon har den i sikte — vilket jag knappast tror — har alltså icke någon betydelse för den stora besparing som man vill åstadkomma. Det återstår så en ökning på de övriga sociala utgifterna av 45 miljoner kronor. Det kan kanske vara av intresse att höra att sjukförsäkringen, som för tio år sedan icke kostade mer än 4 miljoner kronor, numera kostar 22 miljoner kronor. Jag har mycket svårt att tänka mig, att det finns någon som tror att man med någon gagnelig effekt för landet och dess ekonomiska liv skulle kunna skära ned på dessa 22 miljoner kronor. Sedan ha vi arbetslöshetsanslagen. De äro i den föreliggande budgeten 8 miljoner kronor högre än för tio år sedan. Om dessa anslag kan man ju tvista, men jag skall icke gå in på den saken nu. Vi ha vidare mödrahjälpen, som är upptagen till nära 6 miljoner kronor, vi ha arbetslöshetsförsäkringen, som kostar 1.8 miljoner kronor, bostadsförbättringsbidrag till en summa av 6.2 miljoner kronor, anslag till de blinda på 1.7 miljoner kronor och bidragsförskott på 4.5 miljoner kronor.

Detta är området för de väldiga nedskärningar av de sociala utgifterna,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

om vilka man på vissa håll har talat. Var och en förstår, att även om man skulle företa den mest radikala begränsning på dessa punkter, kan man icke nå ett sådant resultat, att man nämnvärt skulle minska svenska statens behov av att taga ut skatter eller låna pengar under de följande budgetåren för den förstärkta försvarsberedskapen.

Åttonde huvudtiteln är litet svårare att på detta sätt klara ut med några enkla siffror, därför att det är svårt att direkt säga vad lönerogleringarna ha betytt. Om man ser efter, finner man att kostnaderna för universitet och högskolor, som för tio år sedan uppgingo till 9 miljoner kronor, nu ha stigit till 18 miljoner kronor. Undersöker man saken närmare, skall man emellertid finna att huvudparten av denna ökning, 7 miljoner kronor, faller på Karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet. Mot denna utgiftsökning av 7 miljoner kronor har man på inkomstsidan över 5 miljoner kronor från Karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet; en betydande del av kostnadsökningen är alltså återigen endast skenbar. Kostnaderna för läroverken ha stigit från 17 miljoner kronor till 36 miljoner kronor. En betydande del av denna ökning faller på lönerogleringarna och på överförandet av kommunala mellanskolor till statliga skolor. Så ha vi den stora posten folkundervisningen, som stigit från 83 miljoner kronor till 160 miljoner kronor. Jag har icke gjort någon beräkning över vad folkskolans löneroglering har kostat, men jag tror icke att jag tar fel om jag säger, att av den utgiftsökning på låt mig säga 75 miljoner kronor, som belöper på folkskoleväsendet, falla åtminstone 25 eller 30 miljoner kronor på lönerogleringen. Jag vill erinra denna kammare om, att det var icke regeringen, som ville gå längst på denna punkt, utan det förhöll sig så, att man endast med stora svårigheter lyckades hindra riksdagens kamrar att gå utöver vad som från regeringens sida föreslagits.

Man frågar sig nu: skulle vårt land ha varit i ett starkare läge vid mötandet av nu kommande påfrestningar, om en del av dessa utgifter hade undvikits? Jag tror att jag vågar svara nej på den frågan. Man talar så mycket om den enighet, som nu råder bland svenska folket, och om att stora folklager, som tidigare haft en avvisande inställning till landets militära försvar, nu ha fått en annan uppfattning. Man får emellertid då icke glömma, att detta icke endast sammanhänger med att i det allmänna näringslivet läget för stora grupper av medborgare blivit bättre. Det sammanhänger även med hela den politik som förts under de senare åren och som gått ut på att skaffa arbete, att förbättra bostäder och att lätta livets bördor för de sämst ställda i samhället. Det är icke minst dessa åtgärder som skapat grundvalen för den nationella solidaritet över vilken vi alla i detta ögonblick glädja oss. När vi se tillbaka på de år som gått, tror jag därför icke att det är riktigt att säga, att vi väsentligen ha att sörja över försyndelser. Jag har tvärtom en känsla av, att vi kunna glädja oss över den energi och det friska mod som utmärkt de svenska statsmakterna under de förflutna åren och som bär frukt i det nuvarande läget. Det bär frukt både i den nationella solidariteten och, skulle jag vilja säga, i det goda samvete med vilket vi kunna påtaga oss de nya bördor, som de kommande åren komma att pålägga oss.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag ber kammarens ledamöter om ursäkt för att jag tar till orda i denna sena timme. Herr Hagberg i Luleå framförde emellertid ett par synpunkter, som enligt mitt förmenande icke böra stå oemotsagda i kammarens protokoll.

Jag vill omedelbart säga, att jag icke tror på förbudslagstiftningens väg,

Andra kammarens protokoll 1940. Nr 3.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
 då det gäller att bekämpa kommunisterna. Denna deklaration bör emellertid följas av ännu en, nämligen att det är nödvändigt att ägna kommunisternas uppträdande mer uppmärksamhet än vad hittills varit fallet.

Om herr Hagberg haft litet sinne för ett politiskt läges krav, hade han bort kunna nöja sig med att instämma i och uttala sin tillfredsställelse med regeringens klara deklaration, att neutralitetspolitiken är de svenska statsmakternas politik. Herr Hagberg gjorde emellertid icke detta. Han förkunnade, att man kräver från kommunisterna en vänskaplig politik mot Östersjöns båda stormakter. I förbigående sagt är »båda» endast några månader gammalt. Det var icke mer än några månader sedan, som de svenska kommunisterna och kommunistiska internationalen förkunnade, att varje vänskapligt uppträdande mot stormakten söder om Östersjön var ett förräderi mot fredens sak, mot demokratien och mot friheten. Där ser man hur liten plats sakliga synpunkter ha i de överväganden, som ligga till grund för ståndpunktsändringarna på det hållet.

Men, för att övergå till den andra stormakten, är det verkligen bara regeringen och statsmakterna i övrigt som bestämma huruvida vårt förhållande till Sovjetunionen blir vänskapligt eller icke? Jag har, herr talman, under tre eller fyra veckor så gott som uteslutande ägnat mig åt att studera den kommunistiska argumentationen under tio år tillbaka. Jag måste säga, att jag många gånger, under det jag läst spalt upp och spalt ned, frågat mig: ha människorna gripits av en psykos eller driva de medvetet denna politik. Med utgångspunkt från en broschyr av Rütger Essén om den eventuella politik, som Sverige skall föra på andra sidan Östersjön, samt en bok som utgivits under redaktion av dåvarande majoren Ernst Ljung med titeln »Antingen — eller» — framför allt i det senare av dessa arbeten ställer man hypotetiskt upp det problemet hur Sverige skall förhålla sig för den händelse de baltiska staterna men speciellt Finland blir överfallet av Sovjetunionen, varvid det hävdas, att Sverige i så fall skall ingripa med reguljära trupper — med utgångspunkt härifrån har under tio års tid den kommunistiska pressen hundratals gånger slungat fram påståendet att icke enbart den svenska s. k. imperialismen, de svenska borgerliga partierna, utan även det socialdemokratiska partiet medvetet förbereder ett överfall på Sovjetunionen. Man har upprepade gånger skrivit, att den socialdemokratiska regeringen och det socialdemokratiska partiet går i spetsen för de imperialistiska västmakternas strävan och förberedelse till överfallet på Sovjetunionen. När nu herrar kommunister från år 1929, med den s. k. tredje periodens begynnelse — de som icke känna kominterns historia veta måhända icke vad detta betyder, men det spelar icke så stor roll — drivit en sådan politik och skrivit sådana rapporter, förvånar man sig icke över, om de därborta, som icke kunna svenska språket och som måhända i övrigt endast ha bristfälliga rapporter att hålla sig till, slutligen fråga sig, om det icke är riktigt, att härifrån hotar en allvarlig fara. Det är speciellt en artikelskribent i Ny Dag, som excellerat i dessa uttryck. Jag vill icke tro, att kommunisterna medvetet ha bedrivit denna politik. Jag kan icke förklara det på annat sätt, än att vederbörande velat visa sig duktiga genom att upptäcka anslag och svarta planer överallt, och så ha de slutligen själva trott på det. Det har blivit ett politiskt sjukligt tillstånd hos dem. Men de som uppträtt på detta sätt skola icke sedan komma och anklaga andra och be dem styra om att det blir ett vänskapligt och fredligt förhållande till Sovjetunionen. Det är framför allt de som uppträtt på detta sätt som äro ansvariga för, om det blir någonting annat än ett vänskapligt förhållande till Sovjetunionen.

Herr Hagberg förkunnade: »Vi äro svenskar, och vi vilja bara försvara

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Sovjetunionen.» Jag tror också att de äro svenskar, men, jag säger det ännu en gång, jag tror icke på dem.

Man har här rekommenderat förbudslinjen, och en av talarna här i dag väddjade till regeringen att snarast tillgripa den. Jag vill då erinra om herr Skoglund's förnuftiga ord för några dagar sedan, att de förbudsmöjligheter, som satts i regeringens hand, böra användas mot alla håll, öppna eller hemliga, kanske icke minst de hemliga. Jag tror, herr talman, att man i detta sammanhang icke bör glömma bort, att det finns farligare element för Sverige än de öppna kommunisterna.

Emellertid, om kommunisterna älska Sovjetunionen och samtidigt ha något moraliskt mod, böra de visa det icke genom att ständigt jama efter och säga ja och amen till allting, som Sovjetunionen gör, utan de böra som vi andra någon gång resa debatt med den. Det finns ingen fiende till Sovjetunionen, som har skadat den så oreparabelt som dess eget överfall på Finland. Vilja ni hjälpa Sovjetunionen och rädda den, telegrafera då ögonblickligen ned till er centralkommitté, till Sovjetledningen, och säg: »Slut ögonblickligen fred med Finland och se till, att ni kommer i vänskapligt och förtroendefullt samarbete med de skandinaviska och andra småstaterna.» Den politik, som ni nu understödja, drabbas av Lenins ord under Brestlitowskförhandlingarna: »Kasta vi oss i krig, är det fara för att runt omkring oss uppstår koalitioner och fiender, som komma att sätta vår existens på spel.» Visa, att ni äro vänner till Sovjetunionen, och visa, att ni samtidigt äro svenskar. Visa, att ni förstå betydelsen av den demokratiska utveckling till vilken Finland var på väg — jag vill icke säga mer än »på väg». Telegrafera till Sovjetledningen och råd den allvarligt att sluta fred med Finland, att vinna de små staternas förtroende och taga avstånd från dem, som nu i tio års tid ha karakteriserats såsom arbetarklassens bödlar och de små staternas och fredens värsta fiender.

Herr Anderson i Norrköping: Herr talman! Jag måste liksom den föregående talaren be kammaren om överseende för att jag tagit till orda så sent, men det beror på att talmannen och kammarens flertal synas önska, att debatten avslutas före middagen. Jag skall icke taga kammarens tid länge i anspråk.

Finansministern visar sig vara oväntat traditionsbunden, när han har mod att efter en remissdebatt, som kommit att röra sig om helt andra ting än dem som vanligen bruka sysselsätta oss denna dag, ändå gå tillbaka till statsverkspropositionen och söka inleda en remissdebatt i den gamla stilen. Jag måste bekänna, att jag i det läge vari vi nu befinna oss icke kan övervinna de svårigheter som jag känner att tala om dessa ting på det sätt som herr finansministern gjorde. Hela detta anförande verkade på mig i närvarande stund verklighetsfrämmande, trots att det handlade om utomordentligt reala ting. Vad tjänar det till att vi här syssla så mycket med det förflutna? Visserligen är det intressant att få höra nya radioföredrag om budgeten, men det är icke detta som det svenska folket och dess representanter i närvarande stund vilja höra. Jag förstår icke heller, att det skall vara nödvändigt, som finansministern gjorde, att polemisera mot en lång rad inbillade opponenter. Det påminner något om den bekanta kampen mot väderkvarnarna. Jag har icke i denna eller i tidigare debatter hört framföras synpunkter, som skulle givit anledning till denna polemik. Men det må så vara, det är en sak för sig, och jag vill icke med vad jag sagt ha underkänt betydelsen av att man även i nuvarande ögonblick ägnar uppmärksamheten åt dessa spörsmål. Det är bara den känslan jag har, att det är så utomordentligt svårt att, efter vad som sagts

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

under dagens lopp, komma tillbaka till dessa frågor, och allra svårast är det för mig att gå tillbaka till det förflutna. Om finansministern däremot vill tala om det tillkommande, skall det för mig vara lättare att följa honom.

Han gjorde det i någon mån i den första delen av sitt anförande och på ett sätt som verkade ganska uppmuntrande. Där framkom en frejdig optimism, som man gärna skulle vilja sätta tro till. När jag hörde den delen av anförandet, satt jag dock och frågade mig, om icke även där synpunkterna blevo litet för korta. Finansministern yttrade, att det finns förhoppning om att vi skola kunna under kommande år genom besparingar frivilligt eller tvångsvis betala de oerhörda låneutgifter vi nu draga på oss. Ja, det hoppas vi ju alla, och vi böra alla arbeta med det för ögonen. Men kan man blunda för att förutsättningarna för att detta skall lyckas ligga först och främst i svaret på den frågan: kunna vi bevara vårt nationella oberoende, bevara de resurser, som vi äga i ett fritt Sverige? Är det möjligt för oss att, även om vi bevara vår nationella självständighet under den hårda prövningens tid vi nu genomgå, i fortsättningen även bevara de möjligheter för vårt ekonomiska liv som skapat vårt välstånd. Det är på den punkten, jag måste anmäla min stora tvekan.

Jag lyssnade förgäves i finansministerns anförande efter någon antydning om tveksamhet på denna punkt. Jag kan icke tolka det på annat sätt än som ett försök att blunda för det som jag anser vara en ofrånkomlig realitet, nämligen att vårt näringsliv i fortsättningen kommer att arbeta under betydligt försvarade förhållanden. Jag skulle kunna gå igenom näringsgren efter näringsgren, jordbruk, industri, handel och sjöfart, samt giva skäl för detta påstående. Det är icke ogrundade farhågor jag uttalar. Jag skall här nöja mig med att peka på de svårigheter för exporten som vi komma att möta. Det finns intet tvivel om att, hur än krigets utgång blir och hur än förhållandena komma att gestalta sig, den svenska exporten kommer att arbeta under betydligt svårare förhållanden och med försämrade utsikter, och vad det betyder för vårt näringsliv och folkförsörjning, tror jag är klarlagt genom åtskilliga debatter, som vi under gångna år haft här, varvid man kraftigt understrukt vad exporten betytt för vår nuvarande levnadsstandard. Man kan icke resonera, som om vi förr eller senare skulle komma tillbaka till det gamla och kunna inrätta oss därefter. Jag tror, att vi göra klokast i att inrätta oss efter ett försämrat läge. Det är från den synpunkten, jag betraktar årets budget.

Jag skall nu icke taga upp någon polemik med finansministern angående hans uttalanden, när han gick igenom de olika huvudtitlarna i syfte att påvisa, hur oändligt litet vi kunde spara. Detta resonemang är riktigt under den förutsättningen, att man betraktar en mycket stor del av utgifterna som helt enkelt låst, där man icke kan göra någonting utan måste resignera. Om man icke tilltror sig att kunna göra något åt alla automatiska utgiftsstegringar, så har man naturligtvis mycket begränsade besparingsmöjligheter. Om vi i år måste nöja oss med dessa 8½ miljoner kronor på en budget på 1½ miljard kronor, så är det intet tvivel om att vi nästa år måste taga mycket, mycket kraftigare tag. Det var just vad jag väntade att få höra av finansministern. Hur förbereder han detta arbete? Det arbetet måste börja redan nu. Det är klart, att regeringen under de förhållanden som rådde i höstas icke hade tillfälle att lägga upp ett ordentligt besparingsarbete, och jag vill icke klandra den därför nu. Men jag anser, att vi skulle ha utomordentligt starka skäl för klander mot regeringen, om den icke omedelbart toge itu med att förbereda nästa budget. Arbetet härmed måste förberedas på ett helt annat sätt än det arbete, vars resultat vi nu se. Vi måste taga helt andra tag,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

när det gäller att få ned utgifterna, än vi gjort hittills. Jag vågar med den kännedom jag har om finansminister Wigforss tro, att han delar denna uppfattning.

Herr talman, jag skall icke gå in på någon polemik mot finansministern. Det skulle dock vara frestande att göra det på ett par punkter, bland annat när han försökte försvara de gångna årens uraktlåtenhet i fråga om försvaret. Det är väl riktigt, att en dylik uraktlåtenhet förekommit. Han medgav det själv, och den saken är ofrånkomlig. På grund av dessa skenbara besparingar på försvarsbudgeten under de gångna åren äro vi nu i ett försämrat försvarspolitiskt läge. Vi sakna nu de resurser som vi alla känna skulle ha varit så utomordentligt värdefulla att ha just nu. Då är det bra ringa tröst att säga sig, att om vi gjort så och så mycket, så hade vi i alla fall icke kunnat komma ifrån att ställa dessa stora krav på de nuvarande skattebetalarna. Det är icke omsorgen om skattebetalarna som jag lägger vikt vid, utan det är frågan om vår nuvarande försvarsberedskap. Denna beredskap är mer otillfredsställande, än den behövt vara, och orsaken härtill är, att man under gångna år lagt för snäva synpunkter på försvarsbudgeten. Den saken kan man icke komma ifrån.

Det anförande som på förmiddagen hölls av hans excellens herr statsministern var givetvis det som i denna kammare var det ojämförligt mest uppmärksammade. Det innehöll många synpunkter, som jag tror alla kunna instämma i. Men man saknade ett par ting, och det är med beklagande jag konstaterar detta. Man saknade i detta anförande ett erkännande, att även om det förhåller sig så, som herr statsministern sade, att vi icke ha några formella förpliktelser mot Finland så ha vi en förpliktelse som ligger däri, att vi stå förenade med den finska nationen i en ödesgemenskap, som vi aldrig kunna komma ifrån. Faller Finland, faller därmed också en väsentlig del av förutsättningarna för den svenska nationens fria liv. Faller den finska nationen, faller därmed också en väsentlig förutsättning för vårt lands fortsatta tillvaro som fri nation. Den saken skall man väl kunna klart och öppet säga ifrån i den svenska riksdagen utan att behöva bli stämplad som aktivist, såsom skett i första kammaren. Därmed tolkar man, det är jag övertygad om, ingenting annat än vad 100,000, ja, miljoner svenskar i dessa dagar tycka och känna. Jag har så svårt att förstå denna formella synpunkt, som man här lägger på vårt förhållande till Finland, och att man så litet vill ge uttryck åt den verkliga gemenskapen, den intressegemenskap i ordets djupaste mening som binder oss samman med det finska folket och gör vårt öde beroende av det finska folkets öde.

I statsministerns tal saknade jag, om jag uppfattade honom rätt, också varje hänvisning till den svenska frivilligkåren. Statsministern gav ett oförbehållsamt och värtaligt uttryck åt sitt erkännande av det svenska folkets offervilja, och han ansåg sig, av skäl som jag icke helt förstår, böra giva uttryck åt sin tacksamhet för den enligt mitt tycke självklara vakttjänst som våra värnpliktiga göra här hemma. Nog hade det väl varit på sin plats, att han då också givit ett erkännande åt och ett uttryck för tacksamhet mot de svenskar som resa över till Finland för att där kämpa för Sverige och för Finland. Även därvidlag kan man väl tala öppet och fritt utan att behöva bli stämplad som aktivist. Är detta aktivism, då är hela svenska folket aktivistiskt i den meningen. Det svenska folket — jag talar här icke om det lilla förvillade fåtal som ännu bär kommunismens märke — men det svenska folket i övrigt står i denna stund mer enigt än någonsin förut om att ge sitt erkännande åt och uttrycka sin beundran och sina varmaste välgångsönskingar för de svenskar som träda in som frivilliga på Finlands sida. Att vi sedan här ge all hjälp vi kunna,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

vi hemmavarande, statsmakterna och enskilda, är en självklar sak, om man ser på förhållandena så som jag gör, nämligen att det i själva verket är vår kamp som kämpas där borta. Det är bara detta, herr talman, som jag skulle vilja säga som avslutning på denna debatt.

Det kunde vara mycket ytterligare att tillägga, men jag tror icke det är lämpligt att gå in på dessa andra frågor. Jag tror emellertid att det skulle för många känts underligt, om denna debatt här i kammaren avslutats, utan att det kommit fram ytterligare ett uttryck för vad jag vet är de starkaste känslor som i närvarande stund besjåla denna kammares ledamöter och majoriteten av svenska folket. Det är känslorna av det starkaste deltagande i den kamp som nu kämpas där borta, det är den varmaste önskan att göra allt vad i vår makt står för att bispringa det finska folket, och det är en beundran för de svenskar som frivilligt vilja offra sig där. Om den situationen skulle inträda, att den svenska regeringen behöfve kräva ut av det svenska folket mera än vad hittills krävts, så varen förvissade om att det finns hos det svenska folket i närvarande stund det sinnelag som gör det möjligt att framställa detta krav och få det bejakat. Det kanske också bör sägas här, att det är sant, som här har understrukits av finansministern och flera andra talare, att den sinnesändring hos det svenska folket som gör det möjligt att konstatera, vad jag nu sagt, har sin grund även i att här i Sverige föres en politik i samhällsandans tecken, en politik som förenar oss för varje år mer och mer om uppgifterna och låter oss alla känna, att vi ha ett gemensamt fädernesland. Vi vilja icke, att den politiken på något sätt skall brytas. Vi vilja icke i onödan driva fram stridsämnen som skulle på något sätt verka sönderande, och vi äro beredda att skjuta undan alla motsättningar för att kunna samlas för det stora gemensamma.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen ånyo övertagit ledningen av förhandlingarna.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Efter herr Andersons sista ord kunde jag egentligen ha avstått från att yttra mig. Vi äro naturligtvis ense om att, hur allvarliga de ting än äro som kunna möta oss och hur fjärran de än tyckas ligga från det som vi kalla det ekonomiska livet och statens finanser, så komma vi icke förbi denna ekonomiska grundval och dessa statens finanser, när det gäller att försöka i verkligheten omsätta den politik vi önska föra. Jag tror, att alla märkte, att herr Ivar Andersons praxis var bättre än hans teori. Han ansåg det visserligen olämpligt att tala om dessa ekonomiska ting men kunde ändå icke underlåta att gå in på dem.

Jag skall icke förlänga debatten, men jag vill säga, att jag för min del icke förbiser, att problemet om de uppoffringar som kunna påläggas det svenska folket icke kan gå förbi en del av de medborgares ställning som äro beroende av statens åtgärder och att alltså frågan om en inskränkning av budgetens utgifter är en ständigt aktuell fråga. Mitt bidrag — det trodde jag, att jag hade gjort klart — bestod just i att visa, inom vilka tränga gränser en sådan aktion måste hålla sig, såvida man icke ger sig in på en sänkning av de statsanställdas villkor utöver den sänkning som alla medborgare måste underkasta sig.

Det är klart, att jag hade kunnat avstå från det ganska långa anförande jag höll, om det varit så, att i denna kammare dessa frågor varit undanskjutna. Jag lyssnade emellertid mycket uppmärksamt till de fyra första talarna och om jag icke hörde alldeles fel, så sysslade den andre av dessa talare, herr Skoglund, under den överbärande delen av sitt anförande med

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
ekonomiska ting. Det gjorde också herr Österström i mycket stor utsträckning och likaså herr Svensson i Grönvik. Om jag sålunda kämpat mot väderkvarnar, så har det varit mot mycket aktade väderkvarnar.

Herr Senander: Herr talman! Under denna debatt har man riktat ett fullständigt stormanlopp mot kommunisterna, och det var också väntat, att herr Kilbom på sitt speciella sätt skulle deltaga i detta anlopp. Han ville ju för all del inte förbud mot det kommunistiska partiet, och det kan man hålla honom räkning för, men han ville tydligen ha den där infama påpassningen med åtföljande ingripanden, som har rekommenderats från en del håll. Jag begärde emellertid närmast ordet för att polemisera mot ett par yttranden i hans anförande.

Han anmärkte på herr Hagbergs uttalande, att Sverige borde inrikta sig på att åstadkomma korrekta och vänskapliga förbindelser med de båda östersjöstormakterna, och han ville göra gällande, att denna vår inställning innebar en förändring gentemot vad som tidigare varit fallet. Jag skulle vilja fråga herr Kilbom: när ha vi någonsin krävt, att Sverige skulle bedriva en politik mot det nazistiska Tyskland, som kunde ha invecklat Sverige i krig? Vi ha alltid hävdad, att Sverige bör göra allt för att hålla sig utanför kriget, men ha däremot ansett att man borde inrikta alla sina ansträngningar på att bekämpa den fascistiska aggressionen och att Sverige skulle deltaga i de strävanden som bland annat rekommenderats av Sovjetunionen i syfte att sätta stopp för aggressorerna.

Herr Kilbom framställde en fråga: kunna vi överhuvud taget leva på vänskaplig fot med Sovjetunionen? Jag tycker, att det är ganska egendomligt, att herr Kilbom, efter den deklaration som givits från regeringens sida och som gick ut på att man skulle ha vänskapliga förbindelser med alla stater, kan ställa en dylik fråga. Jag skulle emellertid vilja påtala det anmärkningsvärda förhållandet, att man här i landet under 21 år har bedrivit en exempellös hets mot Sovjetunionen och dess ledande män, en hets som naturligtvis har allvarligt försvärat Sveriges goda förhållande till Sovjetunionen. Hade man strävat efter att föra en annan politik gentemot Sovjetunionen än vad man har gjort under dessa många år, så skulle vårt land känt sig tryggare i dag. Jag vill också bestämt vända mig mot herr Kilboms påstående, att vi kommunister skulle ha förklarat, att Sverige förbereder ett överfall på Sovjetunionen. Vid vilket tillfälle ha vi sagt detta? Däremot ha vi förklarat, att den utrikespolitik, som Sverige bedrivit, kan föra till att Sverige kommer med i en maktkoalition, i ett de kapitalistiska staternas krig mot Sovjetunionen. Det är en väsentlig skillnad mellan ett sådant påstående och ett påstående, att man från Sveriges sida förbereder ett överfall mot Sovjetunionen.

Så ett par ord med anledning av det råd, som herr Kilbom gav oss kommunister, nämligen rådet att vi borde uppmana Sovjetunionen att upphöra med sitt krig mot Finland. Det är ju ganska löjligt att tro, att vi överhuvud taget skulle kunna giva ett dylikt råd till Sovjetunionen. Det hade varit mera på sin plats, att Sverige, innan konflikten mellan Sovjetunionen och Finland bröt ut, medan man ännu förde fredliga förhandlingar, givit Finland det rådet att söka träffa en fredlig uppgörelse med Sovjetunionen. Men det rådet gavs icke. I stället skapade man här i Sverige en rörelse, som uppmuntrade finnarna till att resa ett sådant motstånd under förhandlingarna, att det slutligen ledde till öppen konflikt.

Sedan vill jag ytterligare understryka vad kamrat Hagberg sade, nämligen att hur mycket ni än söka göra oss till »agenter för främmande makt», så äro vi svenskar och representera här i riksdagen svenska arbetare. Men vi äro

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
också internationalister och socialister, och detta bestämmer vårt ställnings-
tagande till olika frågor.

Herr Kilbom: Herr talman! Efter herr Senanders politiska självmordstal skulle det egentligen icke behövas någon replik. Med anledning av herr Senanders påstående, att hetsen mot Sovjetunionen försämrat Sveriges ställning till Sovjetregeringen, vill jag framhålla, att Sovjetregeringen för lång tid sedan till svenska regeringen avlät en not, däri försäkrades, att Sovjetregeringen icke hade något otalt med den svenska regeringen. Det är således herrarna, som skapa irritationsmoment. Det är, säger herr Senander, löjligt att begära, att han och hans partivänner skola råda till fred. Ja, jag förstår, att det är löjligt att begära något sådant.

Herr Skoglund: Herr talman! Jag tycker nog, att när herr Kilbom föreslog, att herr Senander och hans partivänner skulle telegrafera till Moskva, så var detta något, som icke var så praktiskt. Jag har för mig, att telegrammet icke skulle göra nytta för ens telegramavgiften. Men den saken vill jag ej lägga mig i.

Jag begärde ordet, när herr Senander anklagade svenska regeringen för att icke hava rätt Finland att giva upp sin självständighet som stat. Skulle vi på denna sidan Bottenhavet kunnat göra något nesligare än att tillråda vårt broderland Finland att uppgiva sin frihet?

Svenska folkets offervilja är för närvarande så stor, att om ni, mina herrar och damer, som ha en sådan uppfattning, känna eder manade att resa över till edert fädernesland, tror jag, att vi icke få svårt att uppdriva det ekonomiska bidrag, som kräves för eder evakuering.

Herr Barnekow: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett yttrande som herr Anderson i Norrköping fällde. Jag undrar, om det ej är bäst att först som sist säga ifrån, att det väl ändå icke är hans mening att lägga in någonting i statsministerns anförande, som icke avsågs däri, eller, rättare sagt, säga, att statsministerns anförande saknade en betydelse, som det ändå får anses hava.

Jag vågar inte säga vad det berodde på, att statsministern icke tackade de frivilliga, som gå till Finland. Men jag vågar bestämt säga, att alla vi andra, som icke ha opponerat oss mot statsministerns ord, icke fattat innebörden däri så, att han icke skulle ha haft full högaktning och full förståelse för dem, som i Finland kämpa för Finlands och Sveriges sak.

Det kan icke få låta så i pressen och kanske man och man emellan, som om vi icke vore — med undantag av den där lilla klicken — fullt eniga i andra kammaren. Jag kan ej förstå annat än att statsministern står på samma sida som vi andra och sätter dem, som gått ut till Finland, högt.

Jag tror, att vi kunna använda det yttrande, som herr Råstock fällde i dag. Vi kunna säga ärligt och klart: »Ni sköta er bra, pojkar, välkomna igen! Och för dem, som icke komma igen, komma vi att böja våra huvuden i sorg och saknad.»

Vidare yttrades ej. Ifrågavarande propositioner hänvisades till statsutskottet, varjämte dels propositionen nr 1 hänvisades, såvitt den avsåge pensionsväsendet (tolfte huvudtiteln, dock med undantag av det därunder upptagna förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten) samt riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet samt, i vad den anginge jordbruksärenden, till jordbruks-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
utskottet dels ock propositionen nr 2 hänvisades, i vad den anginge jordbruks-
ärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de vid föredragningen
av propositionerna inom kammaren avgivna yttrandena.

§ 3.

Föredrogs var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och
remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 8 av herr *Åqvist*;

till bevillningsutskottet motionen nr 9 av herr *Senander m. fl.*; samt

till bankoutskottet motionerna:

nr 10 av herrar *Leffler* och *von Seth*;

nr 11 av herrar *Larsson* i Östersund och *Hedlund* i Östersund;

nr 12 av herr *Kyling m. fl.*; och

nr 13 av herr *Sundström* i Skövde.

§ 4.

Föredrogs riksdagens kanslideputerades memorial, nr 1, angående anta-
gande av tjänstemän i riksdagens kansli.

Vad kanslideputerade anmält och hemställt godkändes.

§ 5.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 12, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10, 11 och 15 §§
lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet,
m. m.;

nr 13, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen
den 17 juni 1932 (nr 245) angående rätt för Konungen att åsätta särskild
tullavgift;

nr 14, angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara
mineralfyndigheter å kronojord; samt

nr 17, med förslag till lag med vissa bestämmelser om fraktfart med svens-
ka fartyg.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skri-
velse, nr 13, till Konungen, angående utseende av ledamöter och suppleanter
i utrikesutskottet och utrikesnämnden.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Råstock m. fl.*, nr 14, om ändring av 3 § 1 mom. första stycket i lagen
om landsting;

Andra kammarens protokoll 1940. Nr 3.

herr *Holmbäck*, nr 15, om visst tillägg till lagen om val till riksdagen;
 herr *Wolgast m. fl.*, nr 16, om viss ändring i villkoren för statsbidrag till
 driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka;

herr *Näsström m. fl.*:

nr 17, om anslag till bidrag till nyanläggning av landsvägar;
 nr 18, om anslag till bidrag till vägunderhållet på landet; och
 nr 19, om anslag till bidrag till byggande av enskilda vägar;
 herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå, nr 20, om anslag till påbörjande av
 arbetet på mellanriksvägen från Sädvaluspen till Graddis vid norska grän-
 sen;

herr *Hedlund* i Östersund, nr 21, angående överflyttande av tillsynen med
 statens sinnesslövärd från överinspektören för sinnessjukvården till inspek-
 tören för sinnesslövärderna;

herr *Holmbäck*, nr 22, om anstånd med avgivande av självdeklaration för
 vissa värnpliktiga;

herr *von Seth*, nr 23, om ändring av 56 § i lagen om vägdistrikt;

herr *Lindahl*, nr 24, angående delaktighet i statens pensionsanstalt för viss
 kontorspersonal hos vägdistrikten;

herr *Falk*, nr 25, angående ändring i vissa delar av lagen om semester;

herrar *Gezelius* och *Sundström* i Vikmanshyttan, nr 26, angående vinnande
 av ökad säkerhet för dödsbodelägaras intresse i fråga om dödsbos egendom;

herr *Näsström m. fl.*, nr 27, om ändring av 1 § sista stycket i förordningen
 om mödrahjälp;

herr *Hedlund* i Östersund *m. fl.*, nr 28, angående tiden för ikraftträdandet
 av 1939 års lagstiftning om villkorlig dom m. m.;

herr *Herou m. fl.*, nr 29, angående viss ändring i vapenkungörelsen;

herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.*, nr 30, om anslag till främjande av bered-
 ning och avsättning av fisk m. m. samt om beviljande av lån till vissa fiskare-
 föreningar för samma ändamål;

herr *Lindberg* i Stockholm, nr 31, angående bostadsförhållandena å svenska
 fartyg; samt

herrar *Mäler* och *Ericsson* i Sörsjön, nr 32, angående vattenförsörjningen
 för vissa bebyggelseområden på landsbygden.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	under	7 dagar	fr. o. m. den	20 jan.,
» <i>Näsström</i>	»	3	»	» 20 »
» <i>Ericsson</i> i Kinna	»	6	»	» 22 »
» <i>Nilsson</i> i Landskrona	»	4	»	» 23 »
» <i>Olofsson</i> i Höganäs	»	5	»	» 18 »
» <i>Sundström</i> i Vikmanshyttan	»	5	»	» 22 »
» <i>Persson</i> i Tidaholm	»	7	»	» 20 »
» <i>Tengström</i>	»	5	»	» 20 »
» <i>Falk</i>	»	4	»	» 19 »
» förste vice talmannen <i>Jeppsson</i>	»	6	»	» 20 »
» <i>Gustafson</i> i Dädesjö	»	8	»	» 20 »
» <i>Rosander</i>	»	4	»	» 19 »
» <i>Bergström</i>	»	8	»	» 18 »
» <i>Ericson</i> i Boxholm	»	4	»	» 19 »
» <i>Wolgast</i>	»	6	»	» 22 »
» <i>Lindén</i>	»		»	»

herr <i>Herou</i>	under	8	dagar	fr. o. m.	den	21	jan.,	
> <i>Hedlund</i> i Östersund	:	8	>	>	>	18	>	
> <i>Pettersson</i> i Hällbacken		2	>	>	>	22	>	
> <i>Gardell</i>		4	>	>	>	19	>	
> <i>Persson</i> i Undersvik		8	>	>	>	18	>	
> <i>Karlsson</i> i Munkedal		6	>	>	>	21	>	
> <i>Larsson</i> i Mörlanda		7	>	>	>	20	>	
> <i>Hoppe</i>		5	>	>	>	19	>	
> <i>Hammarlund</i>		5	>	>	>	18	>	
> <i>Dahlbäck</i>		4	>	>	>	18	>	
> <i>Ryberg</i>		4	>	>	>	19	>	
> <i>Larsson</i> i Hede		4	>	>	>	18	>	
> <i>Hult</i>		5	>	>	>	20	>	och
> <i>Gustavson</i> i Västerås		4	>	>	>	19	>	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.46 e. m.

In fidem
Sune Norrman.